

**REGIONALNA DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH
W SZCZECINIE**

**PLAN URZĄDZENIA LASU
DLA NADLEŚNICTWA RÓŻAŃSKO**

na okres od 1 stycznia 2026 r. do 31 grudnia 2035 r.

PROGRAM OCHRONY PRZYRODY

Program opracowano

w Biurze Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Gorzowie Wlkp.

Program wykonała:

Magdalena Małecka

sekretariat@gorzow.buligl.pl
www.gorzow.buligl.pl

Sprawdził:

Adam Bajon

Akceptuje:

Paweł Guzikowski

Gorzów Wielkopolski 2026 r.

Spis treści

1. WSTĘP – ZAWARTOŚĆ PROGRAMU OCHRONY PRZYRODY	5
1.1. Wykaz stosowanych skrótów i terminów	7
2. OPIS TERENU NADLEŚNICTWA	14
2.1. Charakterystyka położenia Nadleśnictwa Różańsko	14
2.2. Charakterystyka kompleksów leśnych	17
2.3. Korytarze ekologiczne.....	18
3. HISTORIA OCHRONY PRZYRODY I BADAŃ NAUKOWYCH NA TERENIE NADLEŚNICTWA	20
3.1. Historia lasów Nadleśnictwa Różańsko	20
3.2. Historia zmian powierzchni lasów Nadleśnictwa Różańsko	21
3.3. Historia ochrony przyrody.....	22
3.4. Ważne wydarzenia o charakterze katastrofalnym	23
3.5. Informacje o prowadzonych na gruntach Nadleśnictwa badaniach naukowych, w tym także publikacjach naukowych	24
4.FORMY OCHRONY PRZYRODY I POWIĄZANE Z NIMI OBIEKTY PRZYRODNICZE	25
4.1. Rezerwaty przyrody	26
4.2. Obszary Natura 2000.....	31
4.3. Obszary chronionego krajobrazu	41
4.4. Pomniki przyrody	48
4.5. Użytki ekologiczne	53
4.6. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	58
4.7. Chronione oraz lokalnie cenne gatunki	61
4.8. Siedliska przyrodnicze	82
5. WALORY PRZYRODNICZE NADLEŚNICTWA	85
5.1. Ekosystemy wodno-mokradłowe.....	85
5.2. Roślinność.....	91
6. WALORY HISTORYCZNO-KULTUROWE.....	100
6.1. Cenne obiekty dziedzictwa kulturowego na gruntach Nadleśnictwa Różańsko	100
7. PRZEKSZTAŁCENIA I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	107
7.1. Przekształcenia środowiska leśnego.....	107
7.2. Zagrożenia.....	111
8. PLAN DZIAŁAŃ.....	121
8.1. Zasady postępowania w obiektach stanowiących formy ochrony przyrody	121
8.2. Wskazania ochronne ograniczające negatywny wpływ na formy ochrony przyrody	121
8.3. Zakres planu zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.....	121

8.4. Postępowanie w projektowanych/proponowanych formach ochrony przyrody oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie.....	122
8.5. Postępowanie w ekosystemach wodno-mokradłowych oraz ich bezpośrednim sąsiedztwie.....	122
8.6. Kształtowanie stosunków wodnych.....	122
8.7. Działania mające na celu poprawę stanu zbiorowisk leśnych	123
8.8. Wytyczne dotyczące postępowania na siedliskach przyrodniczych Natura 2000	123
8.9. Ochrona gleb leśnych	127
8.10. Ochrona różnorodności biologicznej.....	128
8.11. Ochrona stanowisk gatunków chronionych i lokalnie rzadkich.....	129
8.12. Zasady wyznaczania i projektowania stref buforowych, ekotonowych i krajobrazowych.....	130
8.13. Zalecenia w zakresie ochrony pamiątek kultury leśnej i kultury powszechnej w lasach	131
8.14. Lasy o zwiększonej funkcji społecznej.....	131
Literatura	134
Spis rysunków.....	136
Spis tabel	137

1. WSTĘP – ZAWARTOŚĆ PROGRAMU OCHRONY PRZYRODY

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Różańsko jest integralną częścią planu urządzenia lasu na okres od 1.01.2026 r. do 31.12.2035 r. Zawiera kompleksowy opis tanu przyrody w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa oraz zadania z zakresu jej ochrony i metody ich realizacji na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa.

Aktualnie opracowanie uwzględnia zapisy zawarte w poprzednim Programie Ochrony Przyrody, ustalenia Komisji Założeń Planu i Narady Techniczno – Gospodarczej.

Wykonawcą programu jest BULiGL Oddział w Gorzowie Wlkp. Program został wykonany na podstawie:

- danych zebranych w trakcie prac urządzeniowych (BULiGL O/Gorzów Wlkp. 2024/2025);
- informacji dostarczonych przez Nadleśnictwo Różańsko;
- informacji otrzymanych z Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie i Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim;
- innych informacji zebranych na potrzeby programu.

Celem programu jest:

- inwentaryzacja i zobrazowanie bogactwa przyrodniczego lasów;
- wskazanie obiektów do objęcia ochroną;
- przedstawienie istniejących i potencjalnych zagrożeń lasów oraz środowiska przyrodniczego;
- doskonalenie gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych;
- ulepszanie metod sprawowania i rozwijania ochrony przyrody;
- umożliwienie, obecnie i w przyszłości porównań i analiz zmian środowiska przyrodniczego;
- ochrona zabytków kultury materialnej w lasach.

Program ochrony przyrody dla Nadleśnictwa Różańsko opracowano zgodnie z zapisami § 147-149 Instrukcji Urządzania Lasu (Warszawa 2024 r.), która jest załącznikiem do Zarządzenia nr 116 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 14 grudnia 2023 r., obowiązującego w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych od 1 stycznia 2024 r. Ponieważ pozostała część projektu planu urządzenia lasu jest sporządzona zgodnie z „Instrukcją urządzania lasu”, stanowiącą załącznik do Zarządzenia nr 55 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r., wszystkie dane dotyczące planowania urządzeniowego zostaną przedstawione zgodnie z postanowieniami tej Instrukcji.

Najistotniejsze przepisy prawa, na podstawie których sporządzono Program Ochrony Przyrody:

- ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2025 r., poz. 567);
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2026 r., poz. 13);

- ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1292 ze zm.);
- rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej (Dz. U. z 1992 r. Nr 67, poz. 337);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2012 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu (Dz. U. z 2012 r., poz. 1302);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. z 2014 r., poz. 1409);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz. U. z 2014 r., poz. 1408);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2830);
- obwieszczenie Ministra Środowiska z 30.10.2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (Dz. U. z 2014 r., poz. 1713);
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody (Dz. U. z 2005 r. Nr 60, poz. 533);
- rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2023 r., poz. 672).

Zgodnie z § 25 Instrukcji Urządzania Lasu z 2012 r. w lasach – z natury wielofunkcyjnych, wyróżnia się wiele funkcji, ujmowanych w zbiory odpowiednie do celów ochrony przyrody oraz gospodarki leśnej, w tym m.in. wg sposobu ich świadczenia lub ze względu na ograniczenia gospodarki leśnej (wynikające z przepisów ustawy o lasach oraz ustawy o ochronie przyrody) albo ze względu na wagę i rolę pełnionych funkcji.

W zależności od dominującej roli pełnionych funkcji lasów Nadleśnictwa Różańsko, przyjęto ich podział na trzy podstawowe grupy, które zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1. Funkcje lasu – zestawienie powierzchni (powierzchnia leśna)

Funkcja lasu	Nadleśnictwo Różańsko
	Powierzchnia [ha]
rezerwaty	244,33
lasy ochronne	8263,15
lasy gospodarcze	7311,89
Razem	15819,37

Tabela 2. Kategorie ochronności – zestawienie powierzchni

Kategorie ochronności	Nadleśnictwo Różańsko
	Powierzchnia [ha]
Lasy wodochronne, lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody	1883,80
Lasy wodochronne, lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody, lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej	413,33
Lasy wodochronne	490,65
Lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody	5208,71
Lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody, lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej	163,64
Lasy stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej	103,02
Razem	8263,15

Rozszerzając podejście do wielofunkcyjnego użytkowania lasów, zaczęto dostrzegać i analizować usługi ekosystemowe, jakie oferują. Koncepcja usług ekosystemowych pozwala na pogłębione zrozumienie oraz efektywniejsze wykorzystanie ich potencjału – szczególnie w obliczu zmian klimatycznych i narastających oczekiwań społecznych wobec lasów.

Lasy Nadleśnictwa Różańsko realizują w różnym stopniu trzy podstawowe typy usług ekosystemowych: zaopatrzeniowe, regulacyjne oraz kulturowe.

1.1. Wykaz stosowanych skrótów i terminów

Użyte w *Programie* skróty i terminy oznaczają:

Tabela 3. Wykaz skrótów i terminów

NAZWA	SYMBOL/ SKRÓT	OBJAŚNIENIE
Ogólne		
Baza danych		Baza w formacie .mdb (MS Access) zawierająca szczegółowe dane opisu lasu wykonanego w trakcie prac nad planem urządzenia lasu, zawierająca również planowane zabiegi gospodarcze.
Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych	DGLP	
Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	GDOŚ	
Klasa wieku drzewostanu		Umowny okres, zwykle 20-letni, umożliwiający zbiorcze grupowanie drzewostanów według ich wieku. W praktyce leśnej wprowadzono pojęcie klas i podklas wieku, przyjmując następujące oznaczenia podklas: Ia – wiek od 1-10 lat; Ib – wiek od 11-20 lat; IIa – wiek od 21-30 lat; II b – wiek od 31-40 lat; IIIa – wiek od 41-50 lat; IIIb – wiek od 51-60 lat; IVa – wiek od 61-70 lat; IVb – wiek od 71-80 lat; Va – wiek od 81-90 lat; Vb – wiek od 91-100 lat; VI klasa – wiek od 100-120 lat; VII klasa – wiek od 121-140 lat, itd.
Komisja Założeń Planu	KZP	

NAZWA	SYMBOL/ SKRÓT	OBJAŚNIENIE
Krajowy Program Zwiększania Lesistości	KPZL	Krajowy Program Zwiększania Lesistości (KPZL) to dokument opracowany w 1995 r. przez Instytut Badawczy Leśnictwa na zlecenie Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Jego głównym celem było zwiększenie lesistości Polski do 30% do 2020 roku, a następnie do 33% po 2050 r.
Nadleśnictwo	N-ctwo	
Narada Techniczno – Gospodarcza	NTG	
Prognoza oddziaływania na środowisko	POnŚ, Prognoza	Część postępowania w sprawie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOS). Prognoza jest opracowaniem analitycznym, w ramach którego dokonuje się oceny przewidywanego wpływu ustaleń ocenianego dokumentu na środowisko.
Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	RDLP	
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	RDOŚ	
Ochrona przyrody		
Ustawa OOS		Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2024 r. poz. 1112).
Dyrektywa Ptasia	DP	Oficjalnie znana jako Dyrektywa 2009/147/WE, to akt prawny Unii Europejskiej dotyczący ochrony dzikiego ptactwa.
Dyrektywa Siedliskowa (habitatowa)	DS	Oficjalnie: Dyrektywa Rady 92/43/EWG to akt prawny Unii Europejskiej, który ma na celu ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.
Obszar chronionego krajobrazu	OChK	
Obszar specjalnej ochrony (ptaków)	OSO	Obszar Natura 2000 ustanowiony w celu ochrony ptaków i ich siedlisk odpowiednim rozporządzeniem ds. Ministra Środowiska.
Ocena wartości obszaru dla gatunków		Ocena wartości obszaru dla ochrony danego gatunku jest wypadkową kryteriów: populacja (jej wielkość), stan zachowania cech siedliska przyrodniczego ważnego dla gatunku, izolacja oraz dodatkowych czynników mogących mieć wpływ na zachowanie gatunku, jak rodzaj działalności człowieka na terenie obszaru i w jego pobliżu, stosunki własnościowe, status prawny obszaru, a także ekologiczne związki między typami siedlisk i gatunków: A – znakomita; B – dobra i znacząca; C – znacząca.
Plan Zadań Ochronnych	PZO	Dokument planistyczny sporządzany dla obszarów Natura 2000 określający zakres najpilniejszych działań ochronnych dla poszczególnych przedmiotów ochrony w celu zachowania ich w nie pogorszonym stanie.
Przedmiot ochrony		W przypadku obszaru Natura 2000 jest to gatunek lub siedlisko, dla którego ochrony utworzony został dany obszar. Przedmiotem ochrony są

NAZWA	SYMBOL/ SKRÓT	OBJAŚNIENIE
		gatunki i siedliska z oceną ogólną w SDF-ie A, B lub C.
Siedliska i gatunki „naturowe”		Siedliska i gatunki wymienione w Załączniku I lub II Dyrektywy Siedliskowej, a także w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, dla ochrony których tworzy się obszary Natura 2000.
Specjalne obszary ochrony siedlisk mające znaczenie dla Wspólnoty Europejskiej	OZW	
Specjalny obszar ochrony (siedlisk)	SOO	Obszar Natura 2000 wyznaczony w celu ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt (poza ptakami).
Stan zachowania siedliska (A, B, C)		Stopień zachowania struktury i funkcji naturalnego siedliska danego typu oraz możliwość ich odtworzenia. To kryterium zawiera 3 podkryteria (stopień zachowania struktury, stopień zachowania funkcji, możliwość renaturyzacji), które ocenia się niezależnie, ale ostateczna ocena jest ich wypadkową: A – doskonałe zachowanie; B – dobre zachowanie; C – zachowanie w średnim lub zubożałym stanie.
Zespół przyrodniczo – krajobrazowy	ZPK	
Gospodarka leśna		
Etat cięć (miąższościowy)		Ilość drewna do pozyskania określoną w planie urządzenia lasu lub uproszczonym planie urządzenia lasu, wynikającą z potrzeb odnowienia, pielęgnowania i ochrony lasu oraz zasady trwałości i ciągłości użytkowania.
Etat cięć przedrębnych		Obligatoryjna, minimalna powierzchnia cięć pielęgnacyjnych w użytkowaniu przedrębnym przewidziana do wykonania w okresie obowiązywania planu urządzenia lasu i wyrażony szacunkowo w metrach sześciennych na okres obowiązywania planu.
Etat cięć użytków rębnych		Obligatoryjna, minimalna powierzchnia cięć pielęgnacyjnych w użytkowaniu przedrębnym przewidziana do wykonania w okresie obowiązywania planu urządzenia lasu i wyrażony szacunkowo w metrach sześciennych na okres obowiązywania planu.
Instrukcja urządzania lasu	IUL	Szczegółowe wytyczne sposobu sporządzania uproszczonego planu urządzenia lasu.
Klasa do odnowienia	KDO	Drzewostany, w których rozpoczęto już proces odnowienia z zastosowaniem rębni złożonych, lecz które nie spełniają kryteriów klasy odnowienia. Kontynuacja cięć rębnych jest w nich możliwa po uprzednim odnowieniu z sadzenia lub siewu (sztucznym) lub naturalnym.
Klasa odnowienia	KO	Drzewostany, które osiągnęły wiek dojrzałości do odnowienia oraz drzewostany młodsze przeznaczone do przebudowy, w których rozpoczęto proces odnowienia rębniami złożonymi, a jednocześnie występuje w nich młode pokolenie o pożądanym składzie gatunkowym i dobrej jakości hodowlanej, o pokryciu nie mniejszym niż 50%,

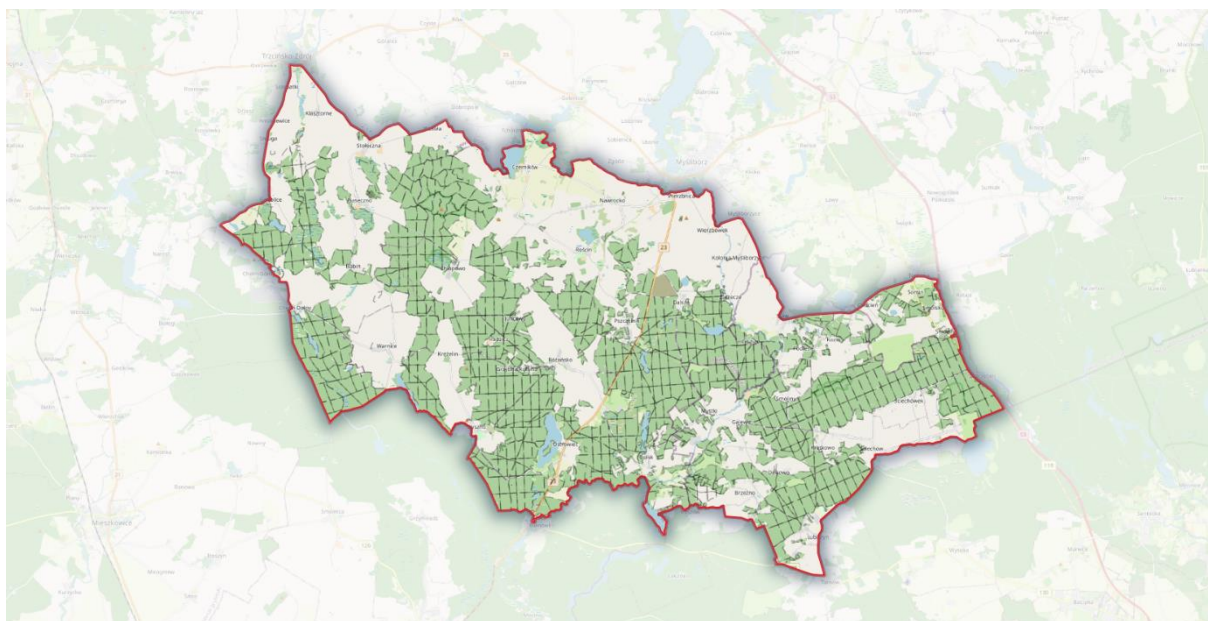
NAZWA	SYMBOL/ SKRÓT	OBJAŚNIENIE
		a w drzewostanach użytkowanych rębnią częściową gniazdową, rębniami gniazdowymi lub stopniowymi – o pokryciu nie mniejszym niż 30%.
Miąższość		Objętość drewna mierzona w m ³ . Podstawowy wskaźnik zasobów.
Plan urządzenia lasu	PUL, plan u. l.	Podstawowy dokument planistyczny z zakresu gospodarki leśnej, sporządzany dla każdego gruntu leśnego będącego własnością Skarbu Państwa, na okres 10 lat, określający całość zadań związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej w tym okresie.
Program ochrony przyrody	POP, Program	Integralna część planu urządzenia lasu. Zawiera kompleksowy opis stanu przyrody w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa oraz zadania z zakresu jej ochrony i metody ich realizacji na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa.
Przebudowa		Różnego rodzaju zabiegi zmierzające do takiej zmiany w budowie i strukturze drzewostanu, aby polepszały wszystkie funkcje lasu. Polega np. na zmianie składu gatunkowego drzewostanu, na przemianie struktury wiekowej itp.
Typ drzewostanu	TD	Jest to skład gatunkowy drzewostanu, ustalony dla drzewostanu w jego dojrzałości rębnej. W TD zapisuje się gatunki wg kolejności rosnącego udziału. Np.TD: So-Jd-Db oznacza, że w wieku dojrzałości drzewostan powinien składać się w większości z dębu, z mniejszym udziałem jodły i sosny. Może być o charakterze gospodarczym lub przyrodniczym (np. w przypadku siedlisk przyrodniczych).
Typ siedliskowy lasu	TSL	Jednostka klasyfikacji siedlisk leśnych ustalona na podstawie badań gleby oraz opisu runa i drzewostanu. TSL opisuje potencjalne możliwości produkcji siedliska. Siedliska dzielą się na bory, bory mieszane, lasy mieszane i lasy, a w ramach tych grup na suche, świeże, wilgotne, bagienne i lęgowe.
Użytkowanie przedrębne		Pozyskanie drewna w drzewostanach młodszych, w efekcie wykonywania zabiegów pielęgnacyjnych: czyszczeń późnych i trzebieży.
Użytkowanie rębne		Pozyskanie drewna w efekcie realizacji rębni, czyli procesu usunięcia starego drzewostanu i odnowienia powstałej powierzchni, w celu stworzenia odpowiednich warunków dla młodego pokolenia. Użytkowanie rębne ma miejsce głównie w drzewostanach starych, dojrzałych.
Zasady Hodowli Lasu	ZHL	Branżowy dokument w leśnictwie, określający sposoby prowadzenia gospodarki leśnej.
Zasobność		Objętość (miąższość) drewna znajdującego się w drzewostanie wyrażona w m ³ w przeliczeniu na powierzchnię 1 ha, obliczana na podstawie miąższości wszystkich lub części drzew w stosunku do powierzchni.
Wskazania gospodarcze		

NAZWA	SYMBOL/ SKRÓT	OBJAŚNIENIE
Czyszczenia późne	CP	Zabiegi w młodnikach polegające na usuwaniu drzewek przeszkadzających wzrostowi wybranych, najlepszych osobników lub biogrup. Część drzewek jest pozostawiana w lesie, a część grubszych, wynoszona ręcznie z lasu.
Czyszczenia wczesne	CW	Zabiegi w nieco starszych uprawach polegające na tzw. „selekcji negatywnej”, czyli usuwaniu drzewek chorych, złych jakościowo, przegęszczeń, niekorzystnych domieszek itp. Wycinane drzewka najczęściej pozostawiane są w lesie.
Melioracje	AGROT	System zabiegów polegających na odpowiednim przygotowaniu powierzchni przed i po zrębie: usunięcie podszytów, uprzątnięcie powierzchni itp.
Odnowienie	ODN	Ponowne wprowadzenie roślinności leśnej (drzewa) na powierzchnię leśną, uprzednio objętą użytkowaniem rębny. Może mieć charakter odnowienia naturalnego lub sztucznego.
Pielęgnowanie gleby	PIEL	Zabiegi we wczesnych fazach młodego lasu (uprawy) polegające na wykaszaniu roślinności zachwaszczającej glebę i ocieniającej młode drzewka.
Rębnia częściowa	Rb II	Polega na stopniowym usuwaniu części drzew w kolejnych kilku etapach, tak, aby najpierw doprowadzić do naturalnego obsiewu gatunków docelowych a później stopniowo dopuszczać do nich więcej światła celem polepszenia wzrostu. Stosowana głównie do odnawiania drzewostanów bukowych lub dębowych.
Rębnia gniazdowa	RB III	Polega na takim usunięciu drzewostanu, aby możliwe było docelowo uzyskanie drzewostanu mieszanego. W pierwszej kolejności użytkowanie i odnowienie wykonywane jest na niewielkich gniazdach, gdzie zapewniona jest osłona cieniożnośnym gatunkom a następnie usuwa się drzewostan między gniazdami celem odnowienia gatunkami bardziej światłożądnymi.
Rębnia przerębowa, ciągła	Rb V	Polega na prowadzeniu w sposób ciągły cięcia przerębowego na całej powierzchni drzewostanu. Proces odnowienia naturalnego odbywa się nieprzerwanie, a naloty i podrosty korzystają trwale z osłony drzewostanu. Prowadzi do powstania złożonej struktury drzewostanu.
Rębnia stopniowa	Rb IV	Polega na wykonywaniu w drzewostanie na tej samej powierzchni manipulacyjnej różnego rodzaju cięć odnowieniowych (w tym także zupełnych na małych powierzchniach) prowadzących do nierównomiernego, rozłożonego w czasie przeredzenia drzewostanu i w efekcie odnowienia drzewostanu.
Rębnia zupełna	Rb I	Usunięcie lasu na powierzchni maksymalnie do 6 ha w celu odnowienia gatunków światłożądných, głównie sosny na ubogich siedliskach.
Rębnie		Sposoby zagospodarowania lasu, polegające na takim usunięciu drzew z powierzchni, aby

NAZWA	SYMBOL/ SKRÓT	OBJAŚNIENIE
		w optymalny sposób przygotować środowisko pod odnowienie docelowych gatunków drzew, zgodnie z ich wymaganiami siedliskowymi.
Trzebieże	TW, TP	Zabieg w starszych drzewostanach (zazwyczaj ok. 20 lat do czasu użytkowania rębego) polegający na selekcji pozytywnej, czyli wyborze najlepszych drzew i usuwaniu osobników, które im przeszkadzają we wzroście. Usuwane są pojedyncze drzewa, zazwyczaj niezgodne z TD lub typem siedliskowym lasu oraz drzewa, które wykazują objawy zamierania (przygłuszone). Drzewa te następnie są na miejscu pozbawiane gałęzi (okrzesywane) i wyciągane z lasu sprzętem mechanicznym.
Zalesienie	ODN-POR	Wprowadzanie roślinności leśnej na powierzchnię niebędącą lasem – np. łąkę, pastwisko, rolę, nieużytek.
Formy degeneracji lasu		
Borowacenie		Jedna z form degeneracji fitocenozy; wyróżnia się na siedliskach borów mieszanych, lasów mieszanych i lasów. W zależności od udziału sosny i świerka w górnej warstwie drzew wyróżnia się: * słabe, jeżeli udział sosny i świerka w składzie gatunkowym drzewostanu wynosi: - ponad 80 % na siedliskach borów mieszanych - 50 - 80 % na siedliskach lasów mieszanych - 10 - 30 % na siedliskach lasowych * średnie, jeżeli udział sosny lub świerka wynosi: - ponad 80 % na siedliskach lasów mieszanych - 30 - 60 % na siedliskach lasowych. * mocne, jeżeli udział sosny i świerka w składzie gatunkowym wynosi na siedliskach lasowych ponad 60 %.
Monotypizacja		Polega na ujednoliceniu składu gatunkowego lub struktury wiekowej. Jest jedną z głównych form degeneracji ekosystemów leśnych. Monotypizację określa się dla kompleksów powyżej 200 ha z uwzględnieniem grup wiekowych d-stanów: 1- 40 lat, 41 - 80 lat, powyżej 80 lat oraz podziału drzewostanów na sosnowe + świerkowe i pozostałe. Monotypizację wyróżnia się, gdy drzewostany jednogatunkowe lub jednowiekowe występują w zasadzie na zwartych powierzchniach (ok. 100 ha). Formę tą należy wyróżniać głównie dla sosny i świerka oraz rozdzielać na: 1. monotypizację częściową, gdy: - udział drzewostanów jednego gatunku i jednej (20-letniej) klasy wieku wynosi 50 – 80 %, - udział jednej klasy wieku drzewostanów różnych gatunków w jednej klasie wieku przekracza 80 %, 2. monotypizację pełną, gdy udział drzewostanów jednego gatunku i jednej klasy wieku wynosi ponad 80 %.

NAZWA	SYMBOL/ SKRÓT	OBJAŚNIENIE
Neofityzacja		Sztuczna uprawa lub samoistne wnikanie gatunków drzew i krzewów obcych.

2. OPIS TERENU NADLEŚNICTWA

Rysunek 1. Mapa sytuacyjna N-ctwa Różańsko

2.1. Charakterystyka położenia Nadleśnictwa Różańsko

Nadleśnictwo Różańsko jest nadleśnictwem jednoobrębowym, podzielonym na 10 leśnictw:

1. Chłopiny
2. Chłopowo
3. Dolsk
4. Dyszno
5. Lubiszyn
6. Pszczelnik
7. Różańsko
8. Smoliny
9. Stołeczna
10. Warnice

Nadleśnictwo Różańsko położone jest w południowo-wschodniej części RDLP w Szczecinie. Od północy sąsiaduje z N-ctwem Chojna i N-ctwem Myślibórz, od wschodu z N-ctwem Barlinek, od południa z N-ctwem Bogdaniec i N-ctwem Dębno, a od zachodu N-ctwem Mieszkowice.

Terytorialny zasięg działania Nadleśnictwa Różańsko obejmuje:

Województwo lubuskie

Powiat: gorzowski

Gmina: Lubiszyn

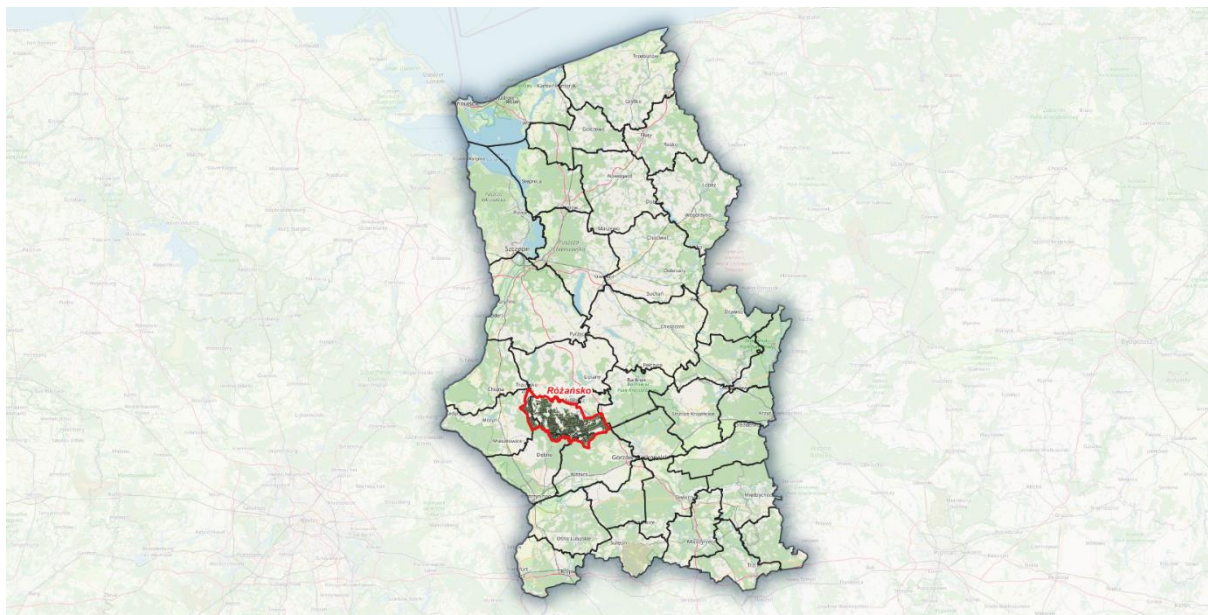
Województwo zachodniopomorskie

Powiat: gryfiński

Gmina: Trzcińsko-Zdrój

Powiat: myśliborski

Gminy: Dębno, Myślibórz, Nowogródek Pomorski

Rysunek 2. Położenie N-ctwa Różańsko na tle zasięgu RDLP w Szczecinie

Nadzór nad lasami nie stanowiącymi własność Skarbu Państwa w imieniu Starosty Myśliborskiego, Starosty Gorzowskiego i Starosty Gryfińskiego sprawuje Nadleśniczy na podstawie porozumień zawartych między zainteresowanymi stronami.

2.1.1. Regionalizacja przyrodniczo-leśna

Zgodnie z podziałem Polski na regiony przyrodniczo – leśne¹ Nadleśnictwo położone jest w:

Krainie I: Bałtyckiej

Mezoregionie: Pojezierza Myśliborskiego (I.9)

Krainie III: Wielkopolsko-Pomorskiej

Mezoregionie: Równiny Gorzowskiej (III.3)

Mezoregion Pojezierza Myśliborskiego

Powierzchnia ogólna mezoregionu wynosi 1883 km² (w tym lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 28%). Obszar obejmuje wzniesienia morenowe leżące pomiędzy rzeką Odrą a miejscowością Pyrzyce. Poprzecinany jest dolinami małych rzek, które łączą licznie występujące tu jeziora. Dominuje krajobraz roślinny buczyny pomorskiej. Mniej liczne są krajobrazy buczyn i ubogich dąbrów w odmianie pomorskiej.

¹ Zielony R., Kliczkowska A. 2012. *Regionalizacja przyrodniczo – leśna Polski 2010*. CILP. Warszawa

Lesistość mezoregionu jest średnia i wynosi 27%. Lasy tworzą średnie i małe kompleksy; zajmują około 503 km², z czego 94% jest w zarządzie RDLP w Szczecinie.

Mezoregion Równiny Gorzowskiej

Powierzchnia ogólna mezoregionu wynosi 1752 km² (w tym lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 59%). Przeważa krajobraz roślinny ubogich dąbrów pomorskich, zajmujący północną część obszaru. W południowej części występują płaty krajobrazów: grądowego w wariantach typowych, śródlądowych borów sosnowych i borów mieszanych w odmianie pomorskiej, borów, borów mieszanych i łąk oraz dąbrów świetlistych i łąk.

Lesistość mezoregionu jest bardzo duża i wynosi 58% (większe obszary bezleśne znajdują się tylko w rejonie miejscowości Dębno i Gorzów Wlkp.). Lasy tworzą duże kompleksy; zajmują około 1011 km², z czego 96% jest w zarządzie RDLP w Szczecinie.

2.1.2. Regionalizacja geobotaniczna

Położenie Nadleśnictwa Różańsko zgodnie z regionalizacją geobotaniczną², wykorzystywaną przy określeniu zróżnicowania zespołów roślinnych:

Obszar: Europejskie Lasy Liściaste i Mieszane,

Prowincja: Środkowoeuropejska,

Podprowincja: Południowobałtycka

Dział: Pomorski (A)

Kraina: Szczecińska (A.3)

Okręg: Myśliborski (A.3.2)

Kraina: Gorzowska (A.5a)

Okręg: Gorzowski (A.5a.1)

2.1.3. Regionalizacja fizyczno-geograficzna

Wg podziału Polski na regiony fizyczno-geograficzne (zmodyfikowanego w 2018 r. na podstawie podziału J. Kondrackiego i A. Richlinga z 1994 r.)³ Nadleśnictwo Różańskie położone jest w:

Podobszarze: Pozaalpejskiej Europy Środkowej (3),

Prowincji: Niżu Środkowoeuropejskiego (31),

Podprowincji: Pojezierzy Południowobałtyckich (314-316),

Makroregionie: Pojezierza Zachodniopomorskiego (314.4),

Mezoregionie: Pojezierza Myśliborskiego (314.41),

Makroregionie: Pojezierza Południowopomorskiego (314.6-7),

² J.M. Matuszkiewicz. 1994. *Krajobrazy roślinne i regiony geobotaniczne 1:2500000, 1. Krajobrazy roślinne, 2. Regiony botaniczne (42.5)* (w:) *Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*. Główny Geodeta Kraju. IGPZ PAN. Warszawa.

³ Jerzy Solon et al. *Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data*. „Geographia Polonica”. 2 (91). s. 143-170.

Mezoregionie: Równiny Gorzowskiej (314.61)

Mezoregion Pojezierza Myśliborskiego – jego granice wyznaczają od północy Równina Pyrzycko-Stargardzka i Równina Wełyńska, od zachodu Dolina Dolnej Odry, od południa Równina Gorzowska, a od wschodu dolina Płoni. Liczne są tu jeziora, m. in.: Jezioro Myśliborskie, Chłop, Morzycko, Jezioro Barlineckie, Jezioro Karskie Wielkie, Dłużec, Będzin. Gęstą sieć rzeczną tworzą m. in.: Płonia, Myśla, Tywa, Rurzyca, Słubia, Kłodawka.

Najwyższe wzniesienia regionu to Wzgórza Krzymowskie (Zwierzyniec – 167 m n.p.m.) znajdujące się w zachodniej części, najniższy punkt stanowi dolina Odry – Żuławy Cedyńskie.

Mezoregion Równiny Gorzowskiej o powierzchni około 1640 km² stanowi obszar sandrowy powstały w fazie pomorskiej ostatniego zlodowacenia, przylegający od południa do Pojezierza Myśliborskiego, oddzielony wyraźną krawędzią od pradoliny Warty. Charakteryzuje się równinami sandrowymi, piaszczystymi obszarami porośniętymi lasami (w tym Lasy Mieszkowickie i Puszcza Gorzowska), dolinami dopływów Odry oraz morenami czołowymi.

2.2. Charakterystyka kompleksów leśnych

Zgodnie z Zarządzeniem Nr 24 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 4 marca 2025 r. określającym zasięg nadleśnictw nadzorowanych przez Regionalną Dyрекję Lasów Państwowych w Szczecinie zasięg terytorialny Nadleśnictwa Różańsko wynosi 355,17 km².

Lasy Nadleśnictwa skupione są w trzech głównych nieregularnych kompleksach: zachodnim, środkowym i wschodnim. Pozostałe obszary leśne leżą w pewnym oddaleniu od kompleksów głównych. Charakteryzują się dość dużym rozdrobnieniem, tworząc przeważnie enklawy i półenklawy wśród terenów rolnych.

Tabela 4. Zestawienie liczby i powierzchni kompleksów leśnych

Wielkość kompleksu [ha]	Opis i znaczenie środowiskotwórcze ⁴	Liczba kompleksów*	Powierzchnia [ha]	
			w zasięgu terytorialnym, poza gruntami N-ctwa	na gruntach N-ctwa
Do 0,50	Zbiorowiska drzewiasto-krzewiaste o charakterze powierzchniowych zadrzewień.	37	6,25	0,88
0,51 – 5,00	Ekotonowe zbiorowiska leśne pozbawione w zasadzie cech wnętrza lasu.	57	48,48	1,2
5,01-25,00	Małe kompleksy leśne o uproszczonej strukturze biotycznej z fragmentarycznym udziałem płatów wnętrza lasu; strukturalny element krajobrazu rolniczego.	17	26,53	105,2
25,01-200,00	Średnie kompleksy leśne o cechach ekosystemu leśnego z wyraźnie zarysowującym się wnętrzem lasu.	3	0,88	136,5
200,01-500,00	Umiarkowanie duże kompleksy leśne, w których udział biotopów wnętrza lasu przekracza połowę powierzchni kompleksu,	1	8,91	210,5

⁴ Łonkiewicz B. 1997. *Wtyczne i zalecenia w zakresie ujmowania w regionalnym i lokalnym planowaniu przestrzennym problematyki leśnej*. IBL, MOŚZNiL

Wielkość kompleksu [ha]	Opis i znaczenie środowiskotwórcze ⁴	Liczba kompleksów*	Powierzchnia [ha]	
			w zasięgu terytorialnym, poza gruntami N-ctwa	na gruntach N-ctwa
	stanowiąc ważny składnik krajobrazów mieszanych.			
500,01-25000,00	Duże kompleksy leśne ze zdecydowaną przewagą biotopów wnętrza lasu, które mogą stanowić równorzędny z agrocenozami składnik fizjocenoz.	3	173,00	15795,18
Powyżej 25000	Bardzo duże kompleksy leśne, w których może wystąpić znaczne bogactwo typów ekosystemów leśnych i które mogą stanowić podstawowy składnik fizjocenoz.	-	-	-

* liczba kompleksów niezależnie od ich formy własności

2.3. Korytarze ekologiczne

Wyznaczenie i ochrona korytarzy ekologicznych zapewnia zachowanie funkcjonalnej łączności w warunkach powszechnej obecnie fragmentacji środowiska. Korytarze ekologiczne to obszary umożliwiające przemieszczanie się roślin, zwierząt i grzybów pomiędzy siedliskami. Główne cele wyznaczania i ochrony korytarzy to:

- przeciwdziałanie izolacji obszarów przyrodniczo cennych i zapewnienie funkcjonalnych połączeń między poszczególnymi regionami kraju,
- zapewnienie możliwości funkcjonowania stabilnych populacji gatunków roślin, zwierząt i grzybów,
- ochrona i odbudowa bioróżnorodności w kraju i Europie,
- stworzenie spójnej sieci obszarów chronionych, które zapewnią optymalne warunki do życia możliwie dużej liczbie gatunków.

Mapa korytarzy ekologicznych opracowana w 2011 r.⁵ uwzględnia korytarze główne i uzupełniające:

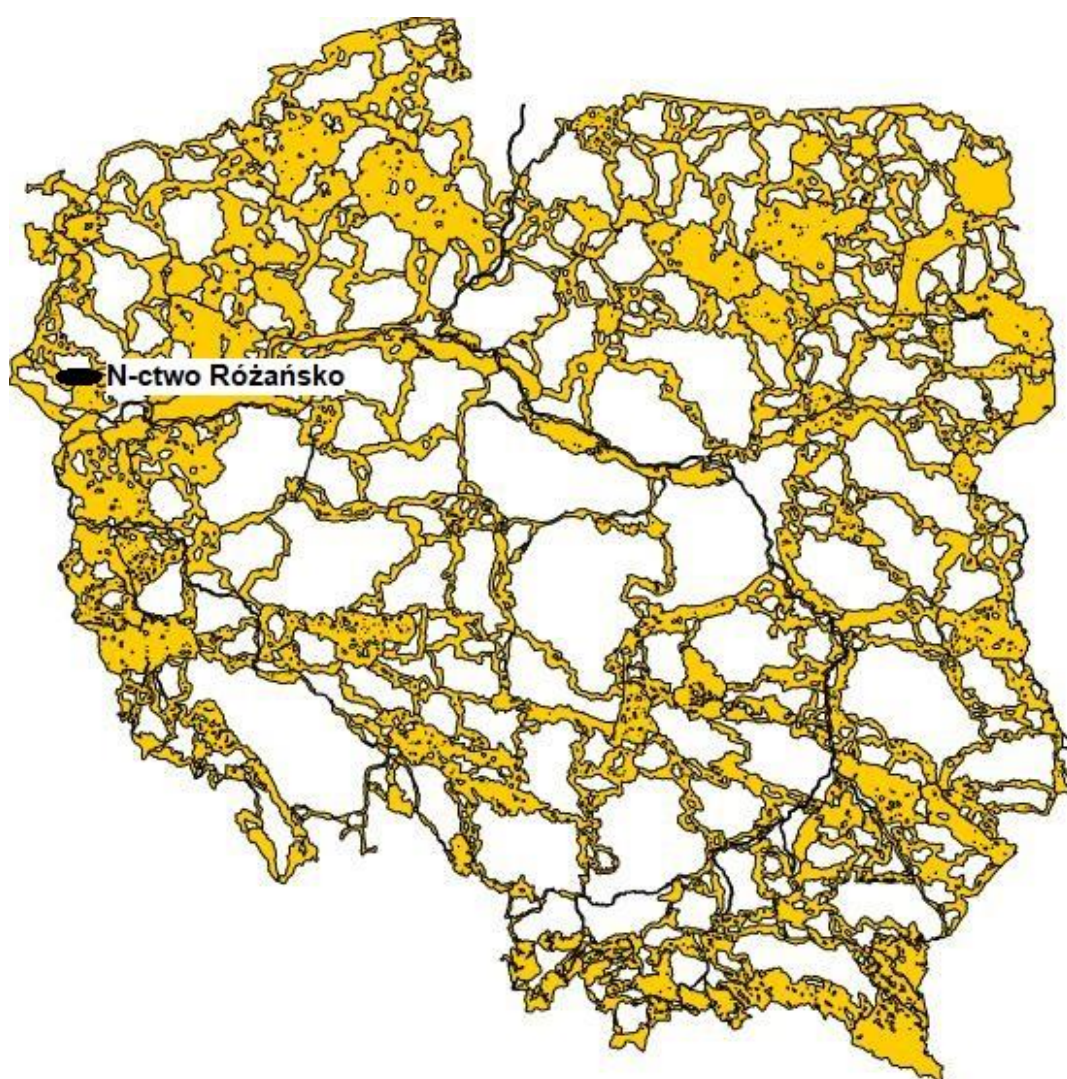
- korytarze główne to najważniejsze drogi wędrówek i migracji gatunków w Polsce, zapewniające jednocześnie łączność siedlisk i populacji w skali kontynentalnej; na terenie kraju wyróżniono siedem korytarzy głównych, które stanowią odcinki korytarzy paneuropejskich: Korytarz Północny (KPn), Korytarz Północno-Centralny (KPnC), Korytarz Południowo-Centralny (KPdC), Korytarz Zachodni (KZ), Korytarz Wschodni (KW), Korytarz Południowy (KPd), Korytarz Karpacki (KK).
- korytarze uzupełniające łączą obszary siedliskowe położone wewnątrz kraju z korytarzami głównymi oraz zapewniają wariantowość dróg przemieszczania się gatunków o znaczeniu krajowym.

⁵ Jędrzejewski W., Nowak S., Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R. W., Niedziałkowski K., Jędrzejewska B., Wójcik J. M., Zalewska H., Pilot M., Górny M., Kurek R.T., Ślusarczyk R. *Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce*. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża 2011

Nadleśnictwo Różańsko znajduje się w zasięgu Korytarza Północnego (KPn), który łączy Puszcze Augustowską, Knyszyńską i Białowieską z doliną Biebrzy, Puszcza Piską, lasami Napiwodzko-Ramuckimi i Pojezierzem Iławskim. Przebiega przez dolinę Wisły do Borów Tucholskich, Pojezierza Kaszubskiego, Puszczy Koszalińskiej, Goleniowskiej i Wkrzańskiej. Przechodząc przez Lasy Krajeńskie i Wałeckie, łączy się także z Lasami Drawskimi, a następnie dochodzi przez Puszcze Gorzowską do Cedyńskiego Parku Krajobrazowego

W ramach tego korytarza na terenie Nadleśnictwa Różańsko wyróżniono:

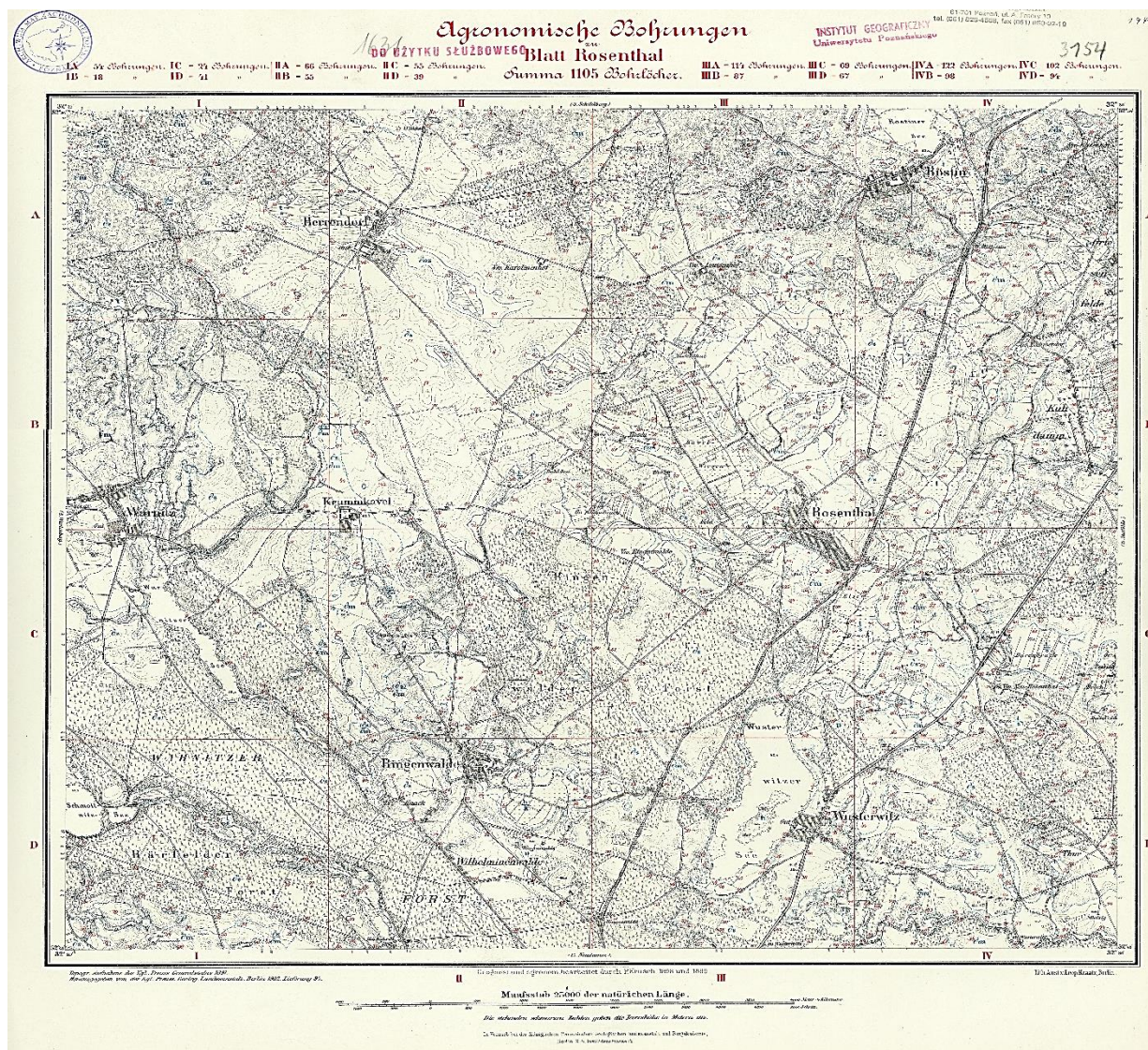
- GKPN – 27 Puszcza Gorzowska
- GKPN – 28B Puszcza Gorzowska-Puszcza Piaskowa
- KPn – 29A Puszcza Gorzowska-Puszcza Bukowa

Rysunek 3. Położenie N-ctwa Różańsko na tle korytarzy ekologicznych

3. HISTORIA OCHRONY PRZYRODY I BADAŃ NAUKOWYCH NA TERENIE NADLEŚNICTWA

3.1. Historia lasów Nadleśnictwa Różańsko

Rysunek 4. Różańsko i okolice. Mapa: 3154_Rosenthal (agronomische)_1902⁶

Do 1945 r. tereny stanowiące obecnie grunty zarządzane przez Nadleśnictwo Różańsko przynależały administracyjnie do Niemiec. Z dawnych map oraz zapisów historycznych wynika, że lasy przynależały wówczas do różnych właścicieli, m.in. stanowiły lasy majątków ziemskich, lasy państwowe, lasy miejskie.

Odnosnie gospodarki leśnej prowadzonej do 1945 r. brak jest dokładnej dokumentacji. Na podstawie obecnego stanu lasu można przypuszczać, że przeważnie drzewostany zagospodarowane były rębniami zupełnymi, a około 4000 ha lasów założono na słabych gruntach porolnych. Głównym

⁶ www.mapy.amzp.pl

gatunkiem w odnowieniach otwartych była sosna. Wprowadzanie podsadzeń bukowych w celu uzyskania II piętra stosowano, gdy wiek sosny wynosił 30-40 lat.

Zarówno w czasie trwania II wojny światowej (1939 – 1945), jak i w pierwszych latach powojennych stan lasów uległ znacznemu pogorszeniu w wyniku znacznego prześwietlenia drzewostanów starszych klas wieku (wylesienia), zaległości w zalesieniach zrębów i halizn, zaniedbaniu pielęgnacji upraw i młodników. Drzewostany ucierpiały również od ognia.

3.2. Historia zmian powierzchni lasów Nadleśnictwa Róžańsko

Rysunek 5. Siedziba N-ctwa Róžańsko (Fot. M. Malecka)

Bezpośrednio po II wojnie światowej lasy wchodzące w skład N-ctwa Róžańsko znajdowały się w zasięgu Nadleśnictw: Dolsk, Wieńce, Myślibórz i Mieszkowice. Od 1954 r. największa ich część stanowiła składową Nadleśnictwa Myślibórz Pd. Na mocy Zarządzenia Dyrektora OZLP w Szczecinie z dnia 10.10.1972 r. Nadleśnictwo Myślibórz Pd stało się obrębem leśnym, wchodzącym w skład Nadleśnictwa Myślibórz. W kolejnych latach, na skutek zmian terytorialnych lasy obecnego N-ctwa zmieniały zarówno swoją przynależność administracyjną, jak i powierzchnię.

Jako samodzielna jednostka administracyjna Lasów Państwowych, Nadleśnictwo Róžańsko powstało z dniem 1.01.1995 r. Utworzono je z części lasów Nadleśnictwa Myślibórz, obręb Myślibórz. W skład nowoutworzonego Nadleśnictwa Róžańsko wchodziło 7 leśnictw (Chłopowo, Dolsk, Dyszno, Nowogródek Pomorski, Pszczelnik, Róžańsko, Trzcinna), a jego powierzchnia wynosiła 13 050 ha.

- Od momentu powstania Nadleśnictwo przeszło kilka zmian terytorialnych, administracyjnych:
- z dniem 1.01.2013 r. powierzchnia Nadleśnictwa zwiększyła się o 726,24 ha w wyniku przejęcia części gruntów od Nadleśnictwa Mieszkowice i Nadleśnictwa Dębno;
 - z dniem 1.01.2019 r. obowiązywać zaczął nowy podział na leśnictwa: utworzono 9 leśnictw (Chłopiny, Chłopowo, Dolsk, Dyszno, Nowogródek, Pszczelnik, Różańsko, Smoliny i Stołeczna; ogólna powierzchnia N-ctwa wynosiła 14936,37 ha;
 - w dniu 22.11.2019 r. miało miejsce uroczyste otwarcie nowej siedziby N-ctwa Różańsko.

3.3. Historia ochrony przyrody

Pierwszym aktem prawnym dotyczącym ochrony przyrody w odradzającej się po II wojnie światowej Polsce była przyjęta przez Sejm 7.04.1947 r. ustawa o ochronie przyrody. Na jej podstawie wydano później rozporządzenia Ministra Leśnictwa w sprawie ochrony gatunkowej (zwierząt z dnia 4.11.1952 r. i roślin z dnia 28.02.1957 r.). W 1964 r. powstała koncepcja tworzenia parków krajobrazowych. Celem ich tworzenia było m.in. roztoczenie ochrony nad terenami atrakcyjnymi pod względem przyrodniczym, służącymi zaspokajaniu potrzeb społecznych związanych z turystyką i rekreacją i nie kwalifikującymi się do utworzenia parku narodowego. Ich dominującym elementem stały się lasy. Kolejną formą ochrony przyrody, tworzoną z inicjatywy władz lokalnych, zostały obszary chronionego krajobrazu. Ich głównym celem było zabezpieczenie przed ekspansją urządzeń i inwestycji niekorzystnie wpływających na środowisko. W tym okresie powstało przede wszystkim wiele rezerwatów przyrody⁷. Na gruntach Nadleśnictwa Różańsko ustanowiono wówczas rezerваты przyrody „Bagno Chłopiny” (1963 r.) i „Czapli Ostrów” (1985 r.).

Historia ochrony obszaru rezerwatu „Bagno Chłopiny” sięga 1937 r. Utworzono wówczas rezerwat, którego powierzchnia wynosiła 105,60 ha. Od 1957 r. Teren ten objęty był intensywnymi badaniami botaników Janiny i Mieczysława Jasnowskich. W 1963 r. Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego wydano kolejny akt prawny w sprawie ochrony obszaru. Tym razem ustanowiono rezerwat, który obejmował ochroną tylko centralną część torfowiska o powierzchni 27,60 ha. Na pozostałej części przeprowadzono intensywne prace melioracyjne, które doprowadziły do znacznego obniżenia poziomu wód w rezerwacie. W 1999 r. rozpoczęto prace nad utworzeniem rezerwatu, który obejmowałby ochroną cały kompleks torfowiskowy. Obiekt składał się z dwóch części: rezerwatu „Bagno Chłopiny I” o powierzchni 27,80 ha obejmującego centralną część torfowiska oraz nowoutworzonego (2000 r.) rezerwatu „Bagno Chłopiny II” o powierzchni 92,65 ha obejmującego pozostałą część torfowiska. od 2002 r. na podstawie Obwieszczenia Wojewody Lubuskiego z dnia 16.01.2002 r. rezerwat stanowi jeden obiekt o nazwie „Bagno Chłopiny”, obejmując ochroną powierzchnię 118,99 ha.

⁷ Kapuściński R. *Historia ochrony przyrody w lasach*. Zarządzanie Ochroną Przyrody w Lasach. 2013, (07)

W 1985 r. powołano na terenie Nadleśnictwa Różańsko kolejny rezerwat przyrody o nazwie „Czapli Ostrów”.

W 1991 r. Sejm RP uchwalił dwie nowe ustawy: o lasach i o ochronie przyrody. Umożliwiło to podjęcie wielu ważnych inicjatyw na rzecz ochrony różnorodności biologicznej, w tym zwiększenia udziału martwego drewna, „ekologizacji” gospodarki leśnej i edukacji leśnej (leśne kompleksy promocyjne) oraz czynnej ochrony przyrody (programy ochrony przyrody; inwentaryzacje walorów przyrodniczych, m.in. inwentaryzacje wilka, rysia; restytucja głuszca, cietrzewia, cisa) i ochrony biernej (powierzchnie referencyjne). Ochrona przyrody stała się jedną z głównych funkcji lasu - obok funkcji gospodarczej i społecznej⁸. Na mocy nowej ustawy o ochronie przyrody ustanowiono w Nadleśnictwie m. in. rezerwat przyrody „Długogóry”.

W kolejnych latach na gruntach Nadleśnictwa Różańsko powstawały następujące formy ochrony przyrody: pomniki przyrody, użytki ekologiczne, obszary chronionego krajobrazu oraz gatunki roślin i zwierząt podlegających ochronie gatunkowej.

W 2004 r. uchwalono nową ustawę o ochronie przyrody, która określa cele, zasady i formy ochrony przyrody żywej i nieożywionej oraz krajobrazu. Położono nacisk na zrównoważone użytkowanie zasobów przyrody, aby zapewnić ich zachowanie dla przyszłych pokoleń oraz wzrost znaczenia edukacji ekologicznej i informowania społeczeństwa o potrzebie ochrony przyrody. Do chwili obecnej Ustawa była wielokrotnie nowelizowana, aby dostosować ją do zmieniających się potrzeb i wyzwań związanych z ochroną przyrody, w tym m.in. do unijnych dyrektyw i porozumień międzynarodowych.

Na mocy tej ustawy w Nadleśnictwie Różańsko ustanowiono, poza dotychczas istniejącymi, obszary sieci Natura 2000 (specjalne obszary ochrony siedlisk i obszary specjalnej ochrony ptaków) oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

3.4. Ważne wydarzenia o charakterze katastrofalnym

Wybuch gazu ziemnego

Dnia 22 maja 1997 r. na odwiercie Różańsko I (w odległości ok. 1,5 km od miejscowości Różańsko i ok. 600 m od drogi krajowej nr 23 Myślibórz – Dębno) nastąpiła niekontrolowana erupcja gazu ziemnego i siarkowodoru. W siedzibie Nadleśnictwa Różańsko powołano Sztab Kryzysowy, na czele którego stanął Komendant Wojewódzkiej Zawodowej Straży Pożarnej w Gorzowie Wlkp. do udziału w akcji skierowane zostały specjalistyczne wozy ratownictwa chemicznego. Ekipy ratownicze oceniły, że erupcja nastąpiła przez otwór o średnicy 39 mm, po wyrwanym sworzniu z głowicy. Gaz wydobywał się z niego pod ciśnieniem 200 atmosfer. Następnego dnia rozpoczęto akcję zamknięcia otworu i założenia nowej głowicy. Ponieważ akcja groziła wybuchem i pożarem lasu, do akcji gaśniczej w pogotowiu czekało 10 samolotów i 2. śmigłowce⁹.

⁸ Kapuściński R. *Historia ochrony przyrody w lasach*. Zarządzanie Ochroną Przyrody w Lasach. 2013, (07)

⁹ Karolczak M. „*Jak to w lasach myśliborskich drzewiej bywało. 75 lat Nadleśnictwa Myślibórz 1945-2020*”. Myślibórz. 2021.

3.5. Informacje o prowadzonych na gruntach Nadleśnictwa badaniach naukowych, w tym także publikacjach naukowych

3.5.1. Lokalizacja stałych powierzchni badawczych

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko znajdują się powierzchnie badawcze, na których realizowany jest program testowania potomstwa wyłączonych drzewostanów nasiennych, drzew doborowych, plantacji nasiennych i plantacyjnych upraw nasiennych (zgodnie z Zarządzeniem nr 85 Dyrektora Generalnego LP z dnia 31.12.2004 r.):

- leśnictwo Dolsk, oddz. 4404, pow. 4,09 ha; uprawa założona w 2015.; gatunek – sosna zwyczajna; opiekun naukowy – Instytut Dendrologii PAN w Kórniku (prof. Władysław Chałupka, mgr Roman Rożkowski);
- leśnictwo Chłopowo, oddz. 229d, pow. 2,36 ha; uprawa założona w 2010 r.; gatunek – sosna zwyczajna; opiekun naukowy – Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Wydział leśny, katedra Hodowli Lasu (prof. dr hab. Władysław Barzdajn).

3.5.2. Publikacje naukowe

Wśród publikacji naukowych dotyczących zagadnień powiązanych z Nadleśnictwem Różańsko można wyróżnić:

- „Roślinność rezerwatu przyrody Długogóry” (Janyszek S., Szczepanik-Janyszek M., 2003);
- „Uszkodzenia drzew w następstwie trzebieży wczesnych w nizinnych drzewostanach świerkowych” (Bembenek M., Gieffing D. F., Karaszewski Z., Mederski P., Szczepańska-Alvarez A., 2013);
- „Uszkodzenia drzew w nizinnych drzewostanach świerkowych podczas zabiegu trzebieży późnej” (Bembenek M., Gieffing D. F., Karaszewski Z., Mederski P., Szczepańska-Alvarez A., 2013);
- „Analiza procesu rekrutacji i selekcji pracowników na przykładzie wybranych nadleśnictw” (Pośniak J., Bresiniński T., Glura J., Roszyk-Kowalska G., 2024).

4. FORMY OCHRONY PRZYRODY I POWIĄZANE Z NIMI OBIEKTY PRZYRODNICZE

Rysunek 6. Tablica urzędowa i informacyjna w rezerwacie przyrody „Czapli Ostrów” (Fot. L. Sikora)

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady ochrony przyrody jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2026 r., poz. 13), która w rozdziale 2 określa formy ochrony przyrody: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Istniejące formy ochrony przyrody na terenie Nadleśnictwa Różańsko przedstawiono w Tabeli 5.

Tabela 5. Zestawienie liczby i powierzchni form ochrony przyrody (i ich otulin) w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Różańsko

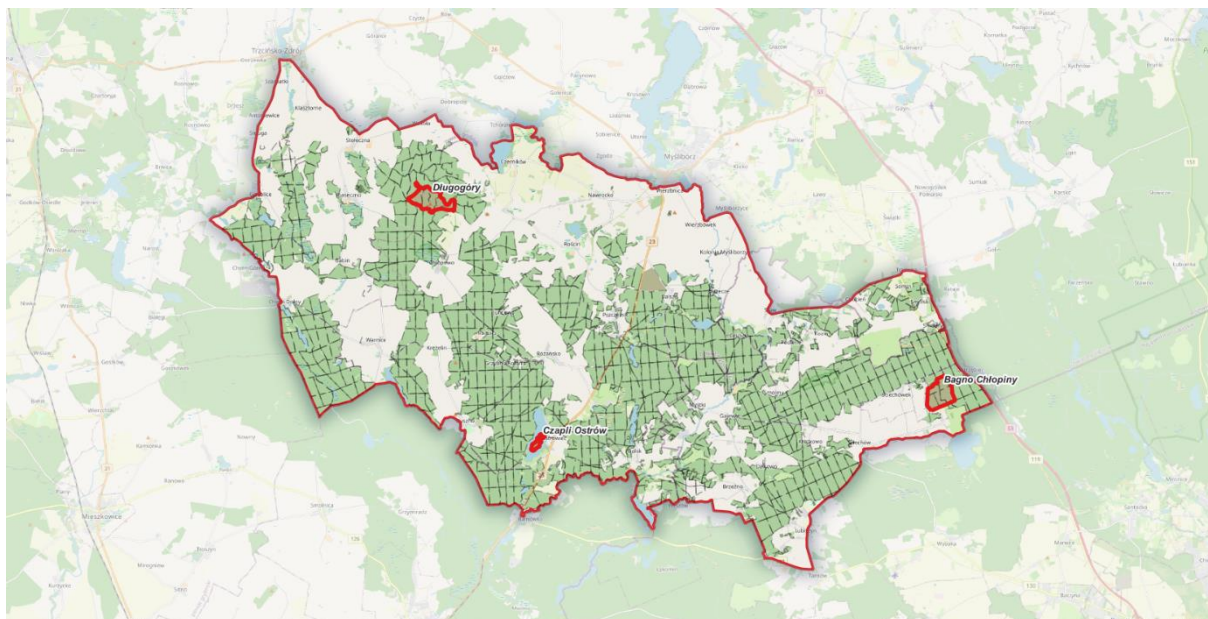
Forma ochrony przyrody	Grunty w zarządzie Nadleśnictwa		W terytorialnym zasięgu poza gruntami w zarządzie Nadleśnictwa		Łącznie	
	Liczba	Powierzchnia [ha]	Liczba	Powierzchnia [ha]	Liczba	Powierzchnia [ha]
Rezerваты przyrody	3	251,80	-	-	3	251,80
Obszary siedliskowe Natura 2000	2	1068,98	-	-	2	1068,98
Obszary ptasie Natura 2000	1	8309,74	-	-	1	8309,74
Obszary chronionego krajobrazu	4	8180,78	-	-	4	8180,78
Użytki ekologiczne	45	302,32	-	-	45	302,32

Forma ochrony przyrody	Grunty w zarządzie Nadleśnictwa		W terytorialnym zasięgu poza gruntami w zarządzie Nadleśnictwa		Łącznie	
	Liczba	Powierzchnia [ha]	Liczba	Powierzchnia [ha]	Liczba	Powierzchnia [ha]
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	3	403,24	-	-	3	403,24
Pomniki przyrody	84	-	12	-	96	-
Ochrona gatunkowa	124	-	1	-	125	-

4.1. Rezerваты przyrody

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko znajdują się trzy rezerваты przyrody.

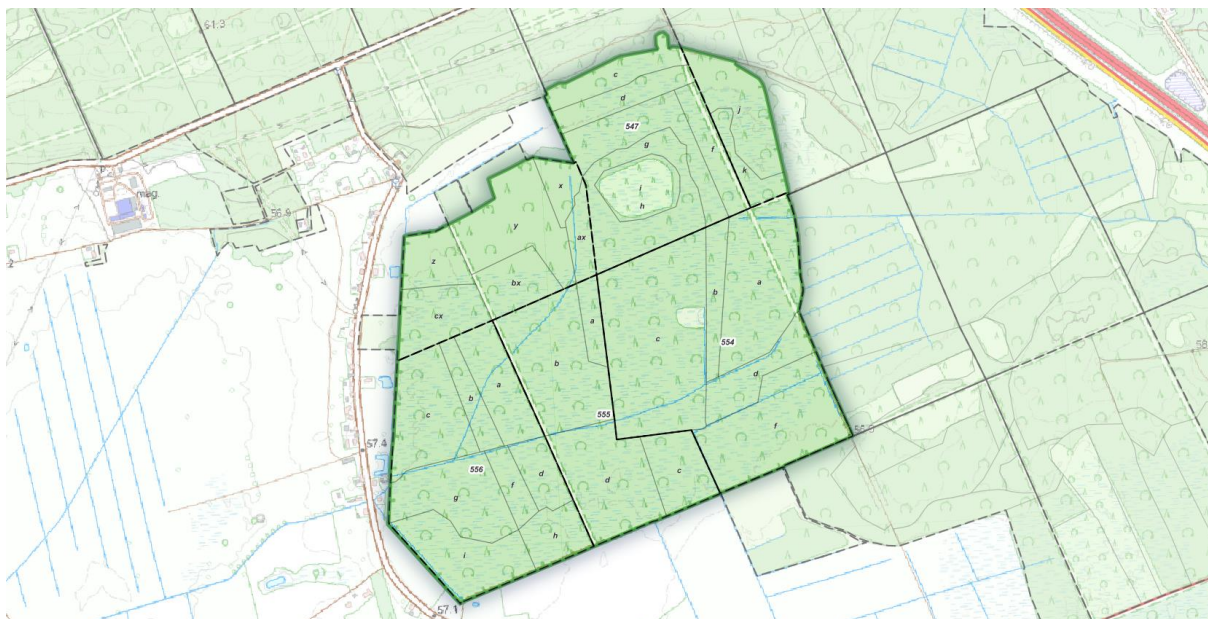

Rysunek 7. Położenie rezerwatów przyrody na gruntach N-ctwa Różańsko

Rezerwat przyrody „Bagno Chłopiny”

Rezerwat został uznany Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 10 maja 1963 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 49 z 1963 r., poz. 250). Obecny stan prawny reguluje Zarządzenie Nr 58 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 5 grudnia 2011 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Bagno Chłopiny” (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2011 r. Nr 139, poz. 2898).

Rezerwat obejmuje obszar o łącznej powierzchni 118,99 ha na terenie gminy Lubiszyn (powiat gorzowski, województwo lubuskie).

Rysunek 8. Położenie rezerwatu przyrody „Bagno Chłopiny”

Przedmiotem ochrony jest zarastające torfowisko pokryte zbiorowiskami stanowiącymi spektrum sukcesyjnych przemian ku roślinności leśnej. Układ fitocenozy odzwierciedla proces zarastania jeziora, którego lustro było jeszcze widoczne po II Wojnie Światowej. Obecnie pokrywa je pływające trzęsawisko, w części centralnej znajdują się koncentrycznie ułożone pasy mszaków dolinkowych, a wokół otacza je mszar dywanowy. Najważniejsze osobliwości występujące na terenie rezerwatu to lipiennik Loesela *Liparis loeselii*, gwiazdnica grubolistna *Stellaria crassifolia*, storczyk Traunsteiner *Dactylorhiza traunsteinerii*, storczyk plamisty *Orchis maculata*, turzyca bagienna *Carex limosa*. W rezerwacie występuje wyjątkowo bogata flora mszaków. Na terenie obiektu obserwowano bociana czarnego *Ciconia nigra*.

Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych zróżnicowanego kompleksu ekosystemów torfowiskowych i lasów bagiennych, z leżącym w części centralnej torfowiskiem przejściowym oraz charakterystyczną roślinnością i fauną.

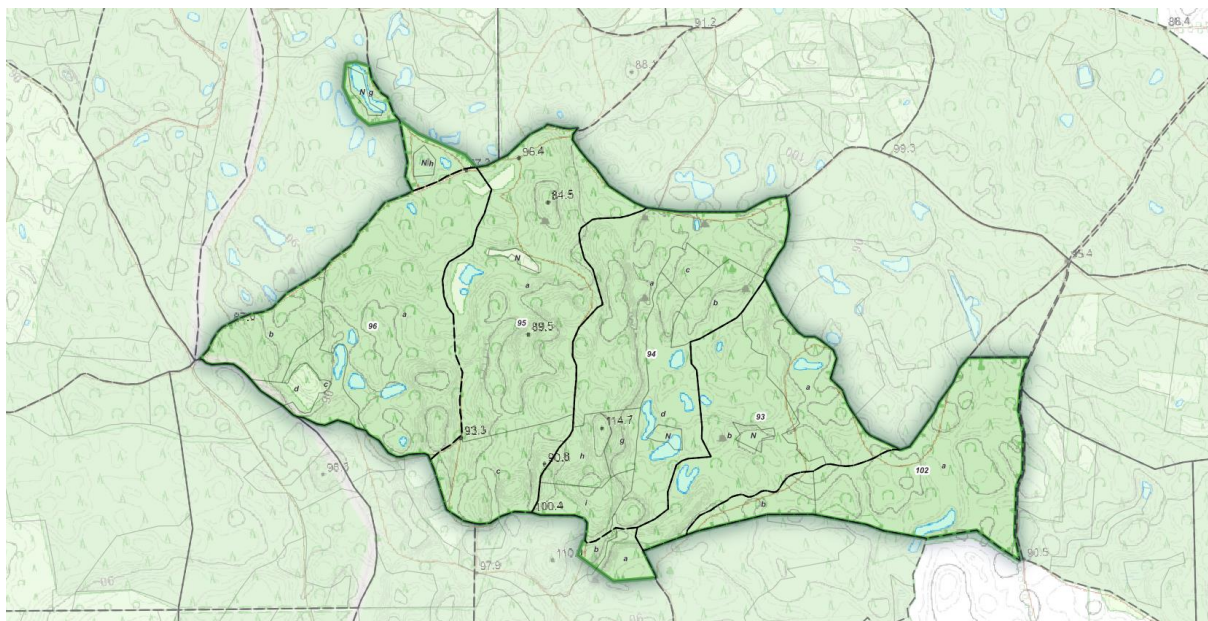
Rezerwat posiada plan ochrony ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 23 listopada 2016 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Bagno Chłopiny” (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2016 r., poz. 2371). W rezerwacie prowadzono działania z zakresu ochrony czynnej: usuwanie nalotów gatunków lekkonasiennych i odrośli olszowych z kopuły torfowiska, budowa i remont sieci zastawek spiętrzających.

Ze względu na nadrzędny cel, jakim jest ochrona przyrody, w rezerwacie prowadzenie gospodarki leśnej zostało ograniczone do niezbędnego minimum. Działania podejmowane w jego granicach mogą być realizowane jedynie na podstawie planu ochrony. Ustanowienie rezerwatu nie powoduje natomiast żadnych ograniczeń w zakresie gospodarowania terenami położonymi poza jego obszarem.

Rezerwat przyrody „Długogóry”

Rezerwat został uznany Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 8 lipca 1991 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 25 z 1991 r., poz. 172). Obecny stan prawny reguluje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 27 października 2015 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Długogóry” (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 4288).

Rezerwat obejmuje obszar o łącznej powierzchni 120,36 ha, położony na terenie gminy Myślibórz (powiat myśliborski, województwo zachodniopomorskie).

Rysunek 9. Położenie rezerwatu przyrody „Długogóry”

Prawie całą powierzchnię rezerwatu pokrywa las bukowy z domieszką dęba i sosny. Wśród gatunków tworzących drzewostany występuje również świerk. Na terenie rezerwatu spotyka się głazy narzutowe z różnych skał: różowego granitu skandynawskiego, kwarcytu, wapieni, melafirów, piaskowców i zlepieńców kwarcytowych. Największy głaz znajdujący się na terenie rezerwatu ma obwód 11 metrów.

Celem ochrony jest zachowanie krajobrazu moreny czołowej z licznymi głazami narzutowymi, buczyną pomorską oraz oczkami wodnymi z interesującą roślinnością wodną i bagienną.

Rezerwat posiada plan ochrony ustanowiony Rozporządzeniem Nr 4/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 24 stycznia 2008 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Długogóry” (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 15 z 2008 r., poz. 269). Pewne zmiany w tym dokumencie wprowadza Rozporządzenie Nr 48/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 14 listopada 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia planów ochrony dla rezerwatów przyrody (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 96 z 2008 r., poz. 2079).

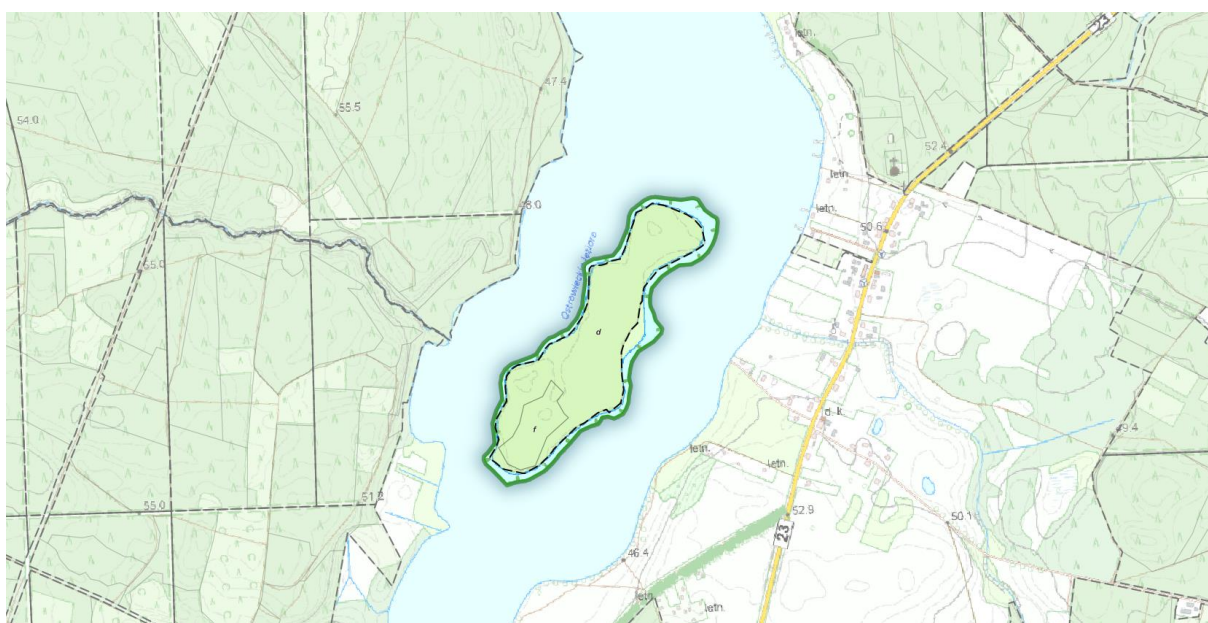
Ze względu na nadrzędny cel, jakim jest ochrona przyrody, w rezerwacie prowadzenie gospodarki leśnej zostało ograniczone do niezbędnego minimum. Działania podejmowane w jego

granicach mogą być realizowane jedynie na podstawie planu ochrony. Ustanowienie rezerwatu nie powoduje natomiast żadnych ograniczeń w zakresie gospodarowania terenami położonymi poza jego obszarem.

Rezerwat przyrody „Czapli Ostrów”

Rezerwat został uznany Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 kwietnia 1985 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 7 z 1985 r., poz. 60). Obecny stan prawny reguluje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 17 stycznia 2017 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Czapli Ostrów” (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2017 r., poz. 413).

Rezerwat obejmuje obszar o łącznej powierzchni 16,45 ha, położony na terenie gminy Dębno (powiat myśliborski, województwo zachodniopomorskie).

Rysunek 10. Położenie rezerwatu przyrody „Czapli Ostrów”

Rezerwat obejmuje obszar wyspy i przybrzeżnych zarośli, które są siedliskiem wielu cennych gatunków ptaków i charakterystycznej roślinności, m.in. nasięźrzała pospolitego *Ophioglossum vulgatum*, arcydzięgiela litwora nadbrzeżnego *Angelica archangelica subsp. Litoralis*, czartawy drobnej *Circaea alpina*, kupkówki Aschersona *Dactylis polygama*, listery jajowatej *Listera ovata*, grzyba - gwiazdosza rudawego *Geastrum rufescens* i mszaków.

Celem ochrony jest zachowanie zalesionej wyspy położonej na Jeziorze Ostrowieckim oraz kolonii czapli siwej i ostoi wielu gatunków ptaków wodnych.

Rezerwat posiada plan ochrony ustanowiony Rozporządzeniem Nr 71/2007 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 29 października 2007 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Czapli Ostrów” (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2007r. Nr 108, poz. 1872).

Ze względu na nadrzędny cel, jakim jest ochrona przyrody, w rezerwacie prowadzenie gospodarki leśnej zostało ograniczone do niezbędnego minimum. Działania podejmowane w jego

granicach mogą być realizowane jedynie na podstawie planu ochrony. Ustanowienie rezerwatu nie powoduje natomiast żadnych ograniczeń w zakresie gospodarowania terenami położonymi poza jego obszarem.

Tabela 6. Zestawienie rezerwatów znajdujących się na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Różańsko

Lp.	Nazwa rezerwatu	Akt powołujący	Rok powstania	Lokalizacja	Typ i podtyp rezerwatu wg dominującego		Powierzchnia [ha]	
					przedmiotu ochrony	typu ekosystemu	wg aktu powołującego	wg planu u. l.
1.	„Bagno Chłopiny”	Zarządzenie MLiPD z dnia 10.05.1963 r. (M.P. Nr 49 z 1963 r., poz. 250)	1963 r.	Gmina: Lubiszyn Leśnictwo: Chłopiny Oddz, pododdz.: 563j, k, ~c; 564c, d, f, g, h, i, ~b, ~c; 565x, y, z, ax, bx, cx, ~f, ~h; 574a, b, c, d, f, ~a, ~b, ~c; 575a, b, c, d, ~a, ~b, ~c; 576a, b, c, d, f, g, h, i, ~a, ~b, ~c	Biocenotyczny i fizjocenotyczny (PBf) biocenoz naturalnych i półnaturalnych (bp)	Torfowiskowy (ET) torfowisk przejściowych (p)	118,99	118,99
2.	„Długogóry”	Zarządzenie MOŚ, ZN i L z dnia 8.07.1991 r. (M.P. Nr 25 z 1991 r., poz. 172)	1991 r.	Gmina: Myślibórz Leśnictwo: Stołeczna Oddz, pododdz.: 33h, i, ~c; 34g, h, ~c; 48a, b, c, ~a; 49a, b, c, d, f, g, h, i, ~a; 50a, b, c, ~a; 51a, b, c, d, ~a; 64a, b, ~a; 67a, b, ~c	Krajobrazów (PKr) krajobrazów naturalnych (kn)	Leśny i borowy (EL) lasów nizinnych (ln)	120,36	120,36
3.	„Czapli Ostrów”	Zarządzenie MLiPD z dnia 11.04.1985 r. (M.P. Nr 7 z 1985 r., poz. 60)	1985 r.	Gmina: Dębno Leśnictwo: Dolsk Oddz, pododdz.: 510d, f	Faunistyczny (PFn) ptaków (pt)	Różnych ekosystemów (EE) Mozajki różnych ekosystemów (me)	16,45	12,45

Ponadto na gruntach Nadleśnictwa Różańsko znajduje się proponowany rezerwat przyrody o nazwie „Torfowiska nad Rurzą” (obiekt z Shadow List, zweryfikowany pozytywnie przez pracowników Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie).

Projektowany rezerwat obejmuje obszar o łącznej powierzchni 220,39 ha, położony na terenie gminy Trzcińsk-Zdrój (powiat gryfiński, województwo zachodniopomorskie).

Celem ochrony jest zachowanie rozległych kompleksów torfowisk przejściowych, lasów bagiennych i szuwarów, utrzymanie populacji żółwia błotnego *Emys orbicularis* i rzadkiej awifauny.

4.2. Obszary Natura 2000

Polska podpisując Traktat Ateński 16 kwietnia 2003 r., stanowiący podstawę prawną przystąpienia kraju do Unii Europejskiej, zobowiązała się do wyznaczenia na swoim terytorium obszarów sieci Natura 2000. Przepisy unijne stanowiące podstawę dla tworzenia sieci Natura 2000 zostały wprowadzone do polskiego prawa wraz z opublikowaniem ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Podstawę do wybrania i ochrony obszarów zaliczanych do systemu Natura 2000 stanowią dwie dyrektywy europejskie: Dyrektywa Ptasia i Dyrektywa Siedliskowa:

- **Dyrektywa Rady 2009/147/WE** (Wild Birds Directive) z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (tzw. Dyrektywa Ptasia). W myśl tej dyrektywy powołuje się **Obszary Specjalnej Ochrony (OSO)**.
- **Dyrektywa Rady 92/43/EWG** (Habitat Directive) z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie naturalnych siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory (tzw. Dyrektywa Habitatowa bądź Siedliskowa). Dyrektywa ta zobowiązuje kraje Unii Europejskiej do typowania terenów ważnych dla ochrony gatunków oraz siedlisk jako **Specjalnych Obszarów Ochrony (SOO)**.

Rozporządzeniami Ministra Środowiska wyznaczono w Polsce specjalne obszary ochrony siedlisk obszary specjalnej ochrony ptaków.

Art. 33. 1. Ustawy o Ochronie Przyrody zabrania podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla ochrony których został wyznaczony obszar Natura 2000.

Na gruntach Nadleśnictwa Różańsko znajdują się:

- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO):
 - **Torfowisko Chłopiny PLH080004;**
 - **Gogolice-Kosa PLH320038;**
- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO):
 - **Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015.**

Tabela 7. Zestawienie zbiorcze powierzchni obszarów Natura 2000 w Nadleśnictwie Różańsko

	Powierzchnia [ha]	% pow. Nadleśnictwa
Sumaryczna powierzchnia obszarów Natura 2000	9378,72	
Rzeczywista powierzchnia obszarów Natura 2000	8678,02	50,7

Tabela 8. Zestawienie wspólnych powierzchni [ha] obszarów Natura 2000 na gruntach N-ctwa Różańsko

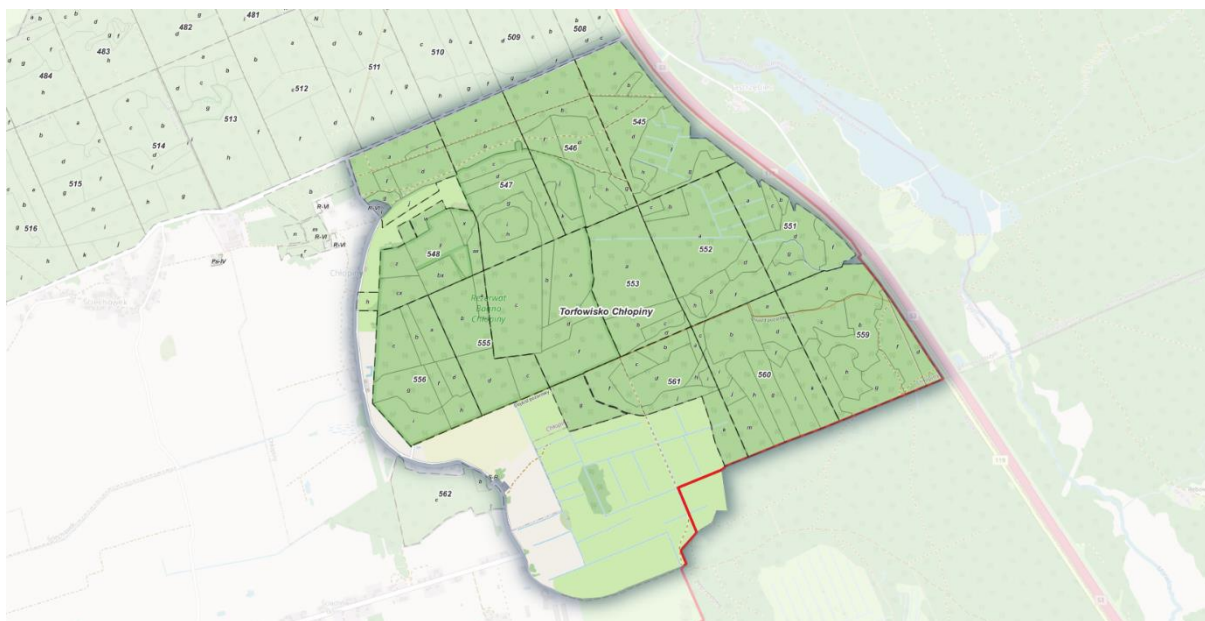
	PLH080004	PLH320038	PLB320015
PLH080004	X	-	-
PLH320038	-	X	700,70
PLB320015	-	700,70	X

- **Torfowisko Chłopiny PLH080004**

Obszar o powierzchni ogólnej 473,11 ha. Obowiązującym aktem prawnym dotyczącym obszaru jest Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 29 sierpnia 2022 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Torfowisko Chłopiny PLH080004 (Dz. U. z 2022 r., poz. 2192).

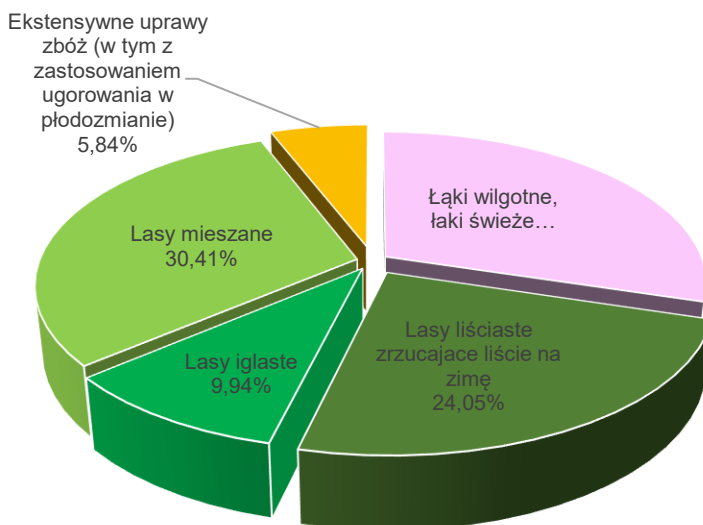
Tabela 9. Zestawienie powierzchni obszaru Torfowisko Chłopiny PLH080004

Torfowisko Chłopiny PLH080004	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. Nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	473,11	468,75	368,28	2,1

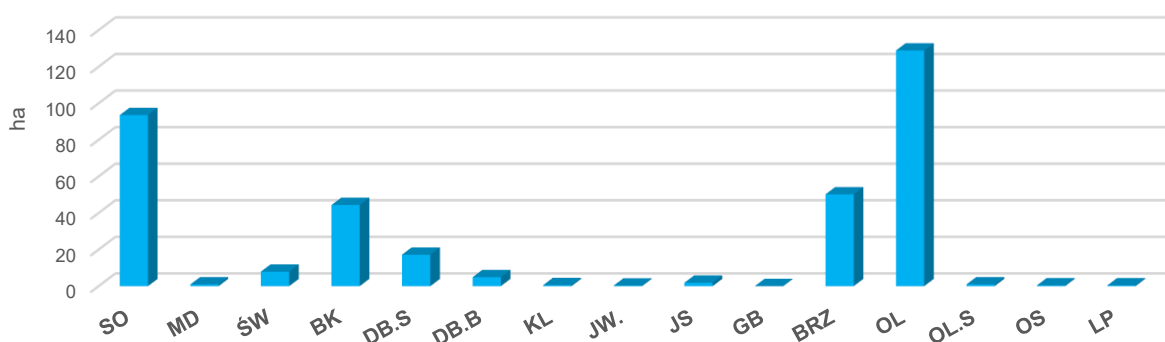
Rysunek 11. Położenie obszaru Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 na tle gruntów w zarządzie N-ctwa Różańsko

Ogólna charakterystyka obszaru

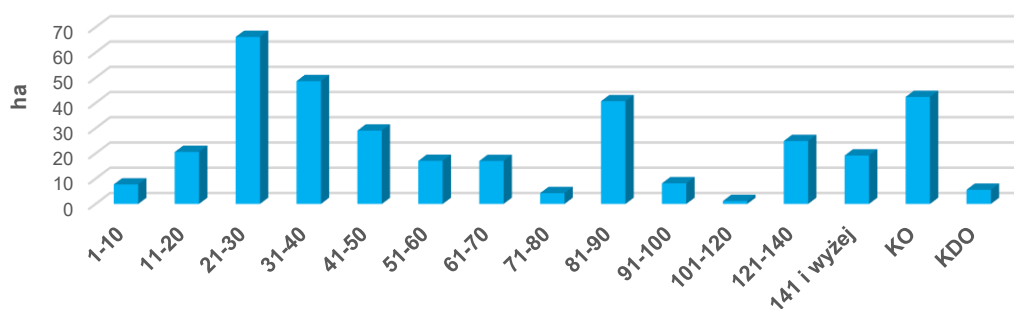
Rysunek 12. Klasy siedlisk (% pokrycia) w obszarze Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 (wg SDF)

Udział gatunków rzeczywistych

Rysunek 13. Udział powierzchniowy wg gatunków rzeczywistych w obszarze PLH080004

Struktura wiekowa

Rysunek 14. Struktura wiekowa drzewostanów w obszarze PLH080004

Opis obszaru¹⁰:

Ostoja obejmuje kompleks ekosystemów bagiennych porastających rozległą misę pojeziorną, którą wypełniają organiczne osady. Mineralne wysocyzyny w północnej i w południowo-wschodniej części obszaru porastają lasy, głównie buczyny i bory mieszane. Północno-zachodnia część została objęta ochroną rezerwatową (rezerwat przyrody „Bagno Chłopiny”) ze względu na wysokie walory przyrodnicze, głównie liczne występowanie storczyków, które porastają otwartą część torfowiska. Otwarte torfowisko okala kompleks lasów bagiennych (borów bagiennych, brzeziny bagiennej i olsów przechodzących w lasy łąkowe).

¹⁰ Standardowy Formularz Danych dla obszaru Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004

Obszar ważny szczególnie dla ochrony nieleśnych siedlisk przyrodniczych w typie torfowisk – 7230 i 7140 oraz gatunku storczyka lipiennik Loesela 1903.

Tabela 10. Obszar Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 – siedliska przyrodnicze (kolorem zielonym wyróżniono leśne siedliska przyrodnicze)

Kod	Nazwa siedliska	Pokrycie w obszarze wg SDF [ha]	Pow. siedliska na gruntach N-ctwa w granicach obszaru wg PUL [ha]	Reprezentatywność	Pow. względna	Stan zachowania	Ocena ogólna
<i>Siedliska stanowiące przedmioty ochrony q obszarze Natura 2000</i>							
7140	Torfowiska przejściowe i trzęsawiska	0,19	1,38**	C	C	C	C
7230	Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	2,66		A	C	B	C
9110	Kwaśne buczyny	32,71	32,07	B	C	B	B
91D0*	Bory i lasy bagienne	64,86	65,63	B	C	B	A
91E0*	Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe i olsy źródliskowe	26,82	25,92	C	C	C	C

* siedlisko priorytetowe

** siedlisko 7140 w mozaice z siedliskiem 7230 (pow. siedliska 7230 zmniejsza się na rzecz 7140 z uwagi na naturalne uwarunkowania (ewolucja biocenotyczna)¹¹

Tabela 11. Obszar Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 – gatunki roślin i gatunki zwierząt (kolorem zielonym wyróżniono gatunki związane ze środowiskiem leśnym)

Kod	Nazwa gatunku	Analiza wymagań ekologicznych pod kątem istniejących i potencjalnych miejsc występowania	Ocena obszaru			
			Populacja	Stan zachowania	Izolacja	Ogólnie
	Gatunki stanowiące przedmioty ochrony w obszarze Natura 2000					
1903	Lipiennik Loesela <i>Liparis loeselii</i>	Torfowiska i bagna między poduszkami mchów z podłożem węglanowym.	C	B	C	B

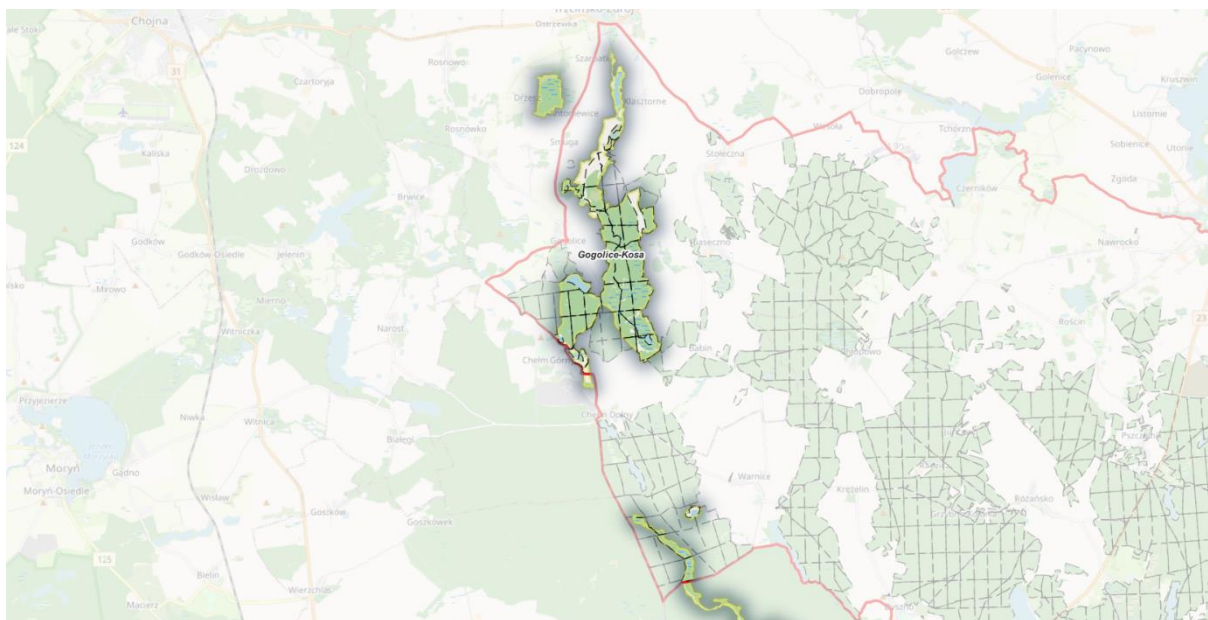
Obszar posiada plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 30 sierpnia 2024 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2024 r., poz. 2063). Plan zadań ochronnych obejmuje obszar Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 z wyłączeniem części pokrywającej się z rezerwatem przyrody „Bagno Chłopiny (plan ochrony rezerwatu zawiera zakres o którym mowa w art. 28 ust. 10 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹²).

¹¹ Stańko R. 2023. Ekspertyza w zakresie oceny stanu ochrony siedlisk 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska przeważnie z roślinnością Scheuchzeria-Caricetea, 91D0 Bory i lasy bagienne oraz gatunku 1903 Lipiennik loesela na terenie rezerwatu przyrody „Bagno Chłopiny”. Klub Przyrodników.

¹² Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2026 r., poz. 13)

- **Gogolice-Kosa PLH320038**

Obszar o powierzchni ogólnej 1451,72 ha. Obowiązującym aktem prawnym dotyczącym obszaru jest Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 14 października 2021 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Gogolice-Kosa PLH320038 (Dz. U. z 2022 r., poz. 65).

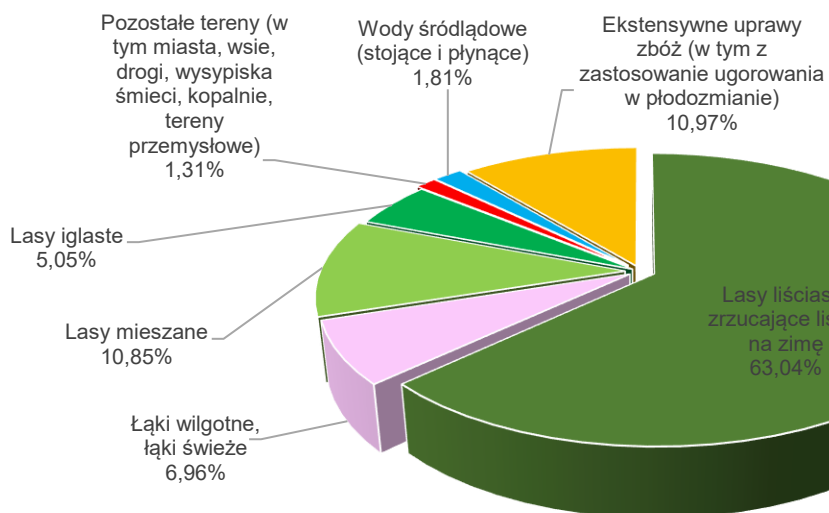

Rysunek 15. Położenie obszaru Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 na tle gruntów w zarządzie N-ctwa Różańsko

Tabela 12. Zestawienie powierzchni obszaru Gogolice-Kosa PLH320038

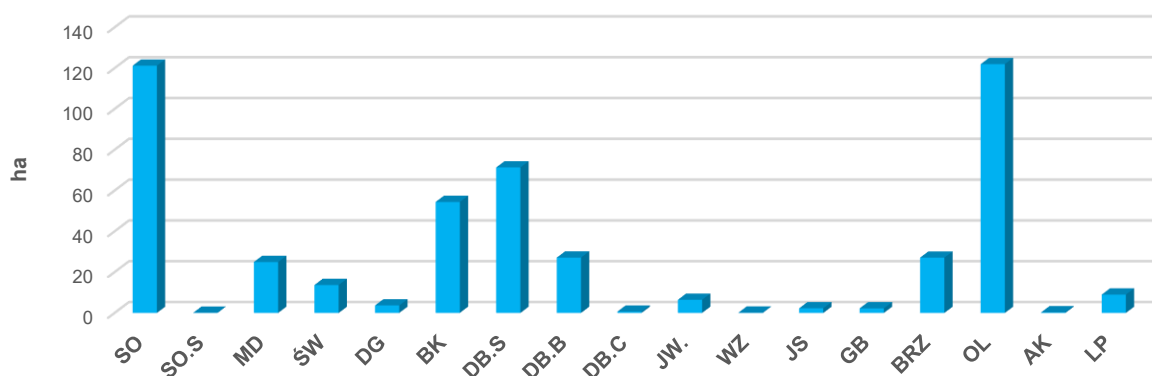
Gogolice-Kosa PLH320038	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. Nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	1451,72	876,74	700,70	4,1

Ogólna charakterystyka obszaru

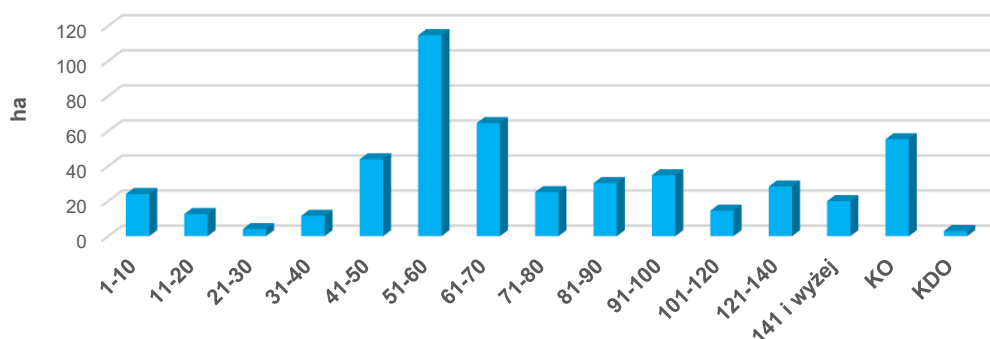
Rysunek 16. Klasy siedlisk (% pokrycia) w obszarze Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 (wg SDF)

Udział gatunków rzeczywistych

Rysunek 17. Udział powierzchniowy wg gatunków rzeczywistych w obszarze PLH320038

Struktura wiekowa

Rysunek 18. Struktura wiekowa drzewostanów w obszarze PLH320038

Opis obszaru¹³:

Ostoja obejmuje doliny dwóch małych rzek: Kosy i Myśli o długości 19 km. W jej zasięgu znajdują się także kompleksy eutroficznych zbiorników wodnych, szuwary, łąki i torfowiska niskie. W północnej części obszaru występują zarośla olszowe, nadrzeczne zalewane olsy i płaty olsów źródłiskowych.

¹³ Standardowy Formularz Danych dla obszaru Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038

Obszar ważny dla ochrony największej na Pomorzu Zachodnim populacji żółwia błotnego *Emys orbicularis*. Jest to to jedna z zaledwie kilku rozrzedzających się populacji gatunku w tym rejonie.

W obszarze stwierdzono występowanie 9 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 3 (poza żółwiem) gatunków z Załącznika II tej dyrektywy.

Tabela 13. Obszar Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 – siedliska przyrodnicze (kolorem zielonym wyróżniono leśne siedliska przyrodnicze)

Kod	Nazwa siedliska	Pokrycie w obszarze wg SDF [ha]	Pow. siedliska na gruntach N-ctwa w granicach obszaru wg PUL [ha]	Reprezentatywność	Pow. względna	Stan zachowania	Ocena ogólna
<i>Siedliska stanowiące przedmioty ochrony q obszarze Natura 2000</i>							
3150	Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i>	156,93	4,69	B	C	A	B
9130	Żyzne buczyny	1,60	3,91	C	C	B	C
9160	Grąd subatlantycki	50,23	90,09	B	C	B	C
9170	Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny	180,88	15,07	C	C	C	C
91E0*	Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe, jesionowe i olsy źródliskowe	166,66	20,59	B	C	A	C

* siedlisko priorytetowe

Tabela 14. Obszar Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 – gatunki roślin i gatunki zwierząt (kolorem zielonym wyróżniono gatunki związane ze środowiskiem leśnym)

Kod	Nazwa gatunku	Ocena obszaru			
		Populacja	Stan zachowania	Izolacja	Ogólnie
Gatunki stanowiące przedmioty ochrony w obszarze Natura 2000					
1337	Bóbr europejski <i>Castor fiber</i>	C	A	C	B
1220	Żółw błotny <i>Emys orbicularis</i>	C	A	C	B

Obszar nie posiada ustanowionego planu zadań ochronnych. Zadania ochronne przeniesiono z PUL dla Nadleśnictwa Mieszkowice na lata 2024-2033 poszerzonego o zakres art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody (zamieszczone w tabeli XX), natomiast fragment obszaru Natura 2000 objęty PUL dla Nadleśnictwa Różańsko na lata 2015-2025 został objęty pracami nad ustanowieniem planu zadań ochronnych przez RDOŚ Szczecin.

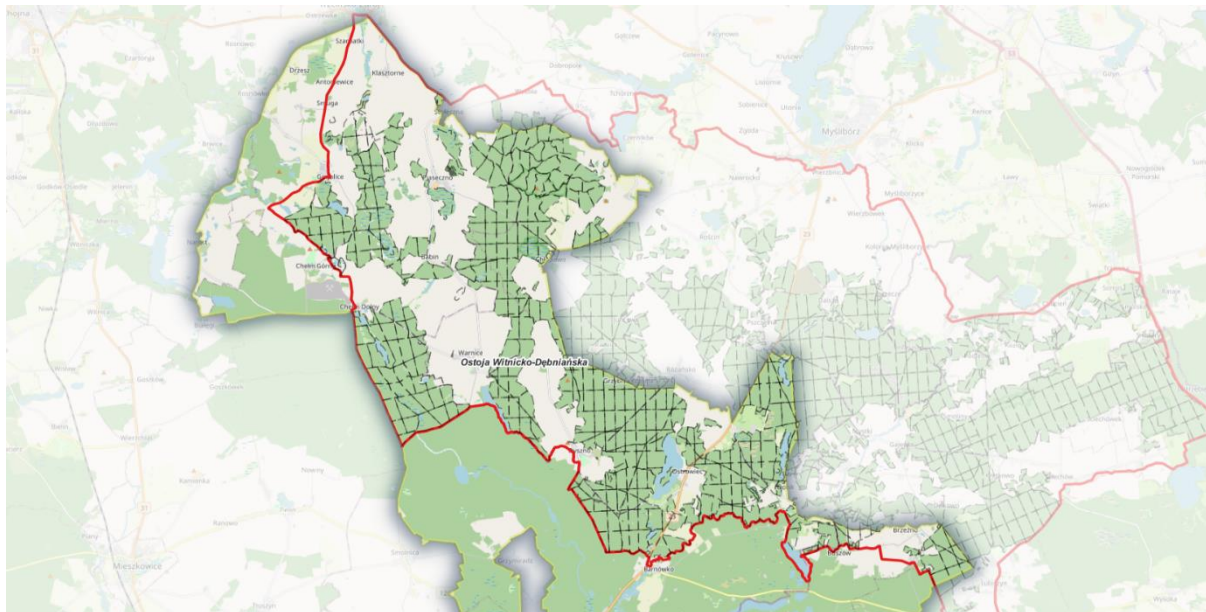
- **Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015**

Obszar o powierzchni ogólnej 46993,07 ha, wyznaczony w 2007 r. nowelizacją rozporządzenia z 2004 r. Obecnie obowiązującym aktem prawnym dotyczącym obszaru jest Rozporządzenie Ministra

Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25 z 2011 r., poz. 133).

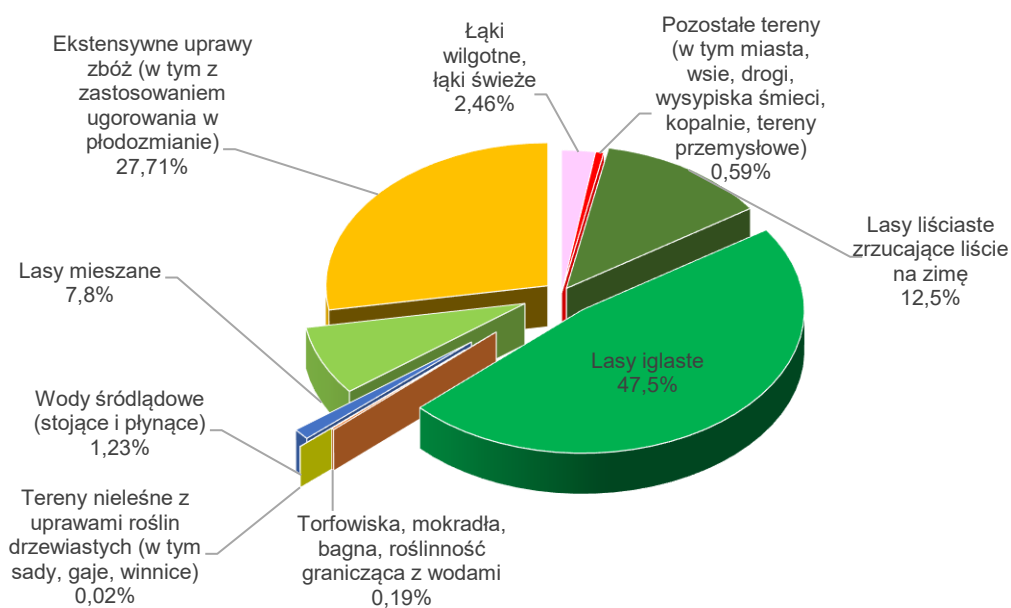
Tabela 15. Zestawienie powierzchni obszaru Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015

Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320038	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. Nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	46993,07	15306,09	8309,74	48,5

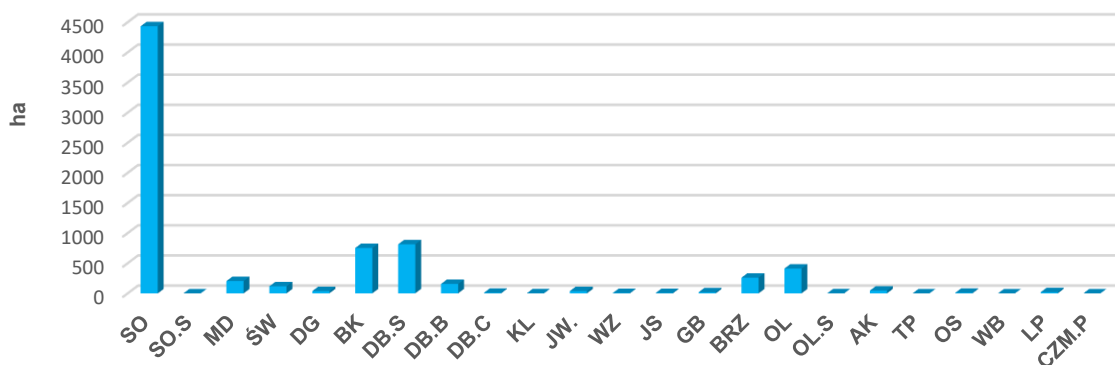
Rysunek 19. Położenie obszaru Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015 na tle gruntów w zarządzie N-ctwa Różańsko

Ogólna charakterystyka obszaru

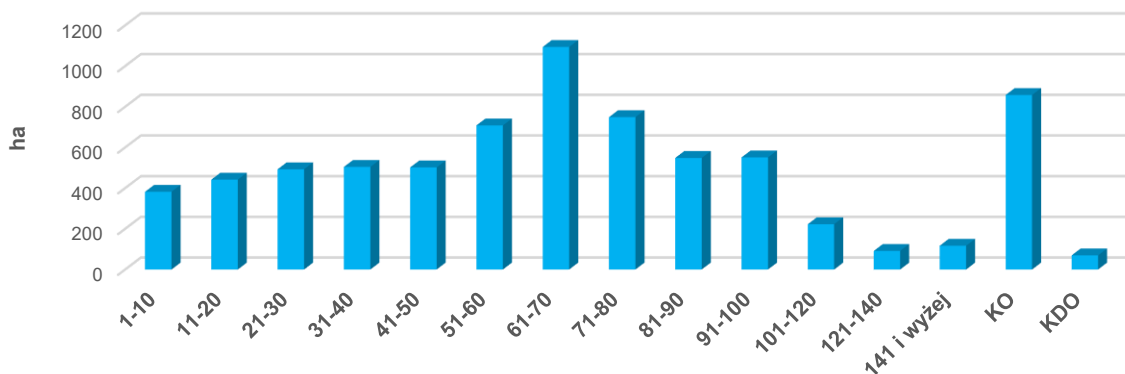
Rysunek 20. Klasy siedlisk (% pokrycia) w obszarze Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015 (wg SDF)

Udział gatunków rzeczywistych

Rysunek 21. Udział powierzchniowy wg gatunków rzeczywistych w obszarze PLB320015

Struktura wiekowa

Rysunek 22. Struktura wiekowa drzewostanów w obszarze PLB320015

Opis obszaru¹⁴:

Ostoja wyróżnia się dużą lesistością (około 70% powierzchni), z przewagą borów sosnowych. Mniej licznie występują tu łąki, grądy i buczyny, które koncentrują się głównie wzdłuż dolin rzecznych, wokół jezior i oczek wodnych. w obrębie lasów znajdują się liczne torfowiska mszarne, oczka dystroficzne i większe zbiorniki wodne – jeziora eutroficzne. Na obrzeżach silnie meandrujących rzek

¹⁴ Standardowy Formularz Danych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015

znajdują się niewielkie fragmenty starorzeczy, a także enklawy zbiorowisk wodno-bagiennych i szuwarowych.

Obszar jest w niewielkim stopniu zurbanizowany i przekształcony antropogenicznie – w granicach ostoi rozmieszczone są małe miejscowości, jednak znajduje się pod silną presją rekreacji i turystyki.

Zachowaniu i utrzymaniu siedlisk gatunków ptaków sprzyja urozmaicony krajobraz polodowcowy i wiążąca się z nim różnorodność siedlisk przyrodniczych, duża lesistość oraz rolnicze tereny nieleśne. Występują tu co najmniej 34 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 2 gatunki ptaków migrujących, czego 30 gatunków zaliczanych jest do lęgowych, 6 do przelotnych, a 12 gatunków wymienionych jest w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt.

Tabela 16. Obszar Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015 – gatunki ptaków (kolorem zielonym wyróżniono gatunki związane ze środowiskiem leśnym)

Wyznaczono gatunki związane ze środowiskiem leśnym)

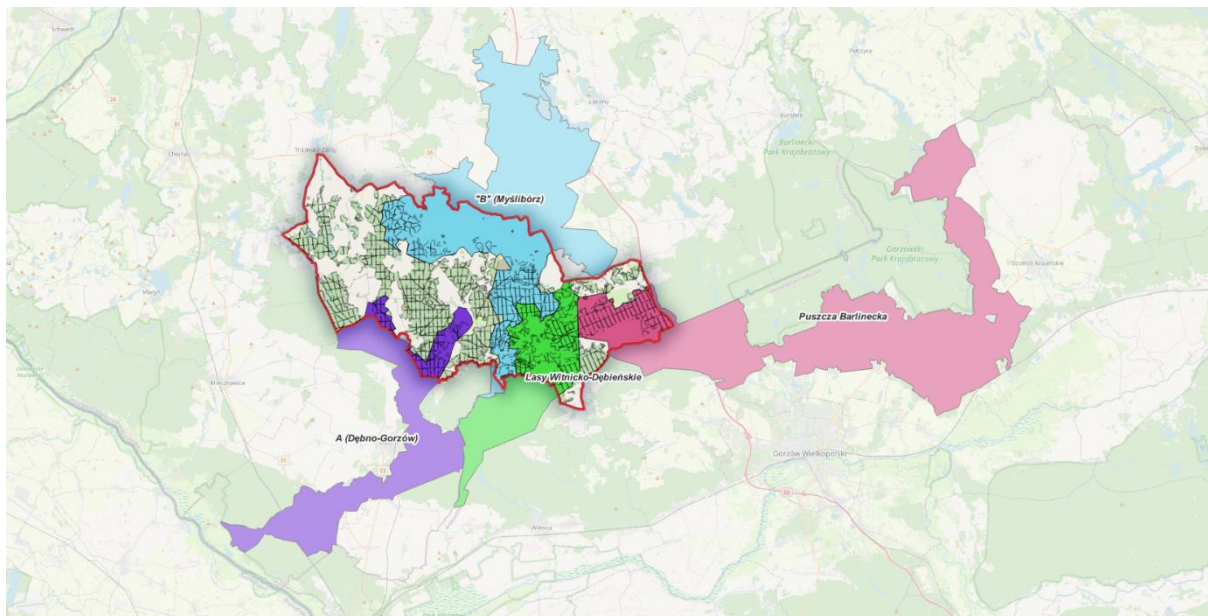
Kod	Nazwa gatunku	Populacja w obszarze			Ocena obszaru			
		Typ	Wielkość		Populacja	Stan zachowania	Izolacja	Ogólnie
			min	maks				
Gatunki stanowiące przedmioty ochrony w obszarze Natura 2000								
A229	Zimorodek <i>Alcedo atthis</i>	r	14	18	C	B	C	C
A043	Gęgawa <i>Anser anser</i>	r	35	50	C	B	C	C
A067	Gągoł <i>Bucephala clangula</i>	r	35	40	B	B	C	B
A030	Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	r	7	10	C	B	C	B
A081	Błotniak stawowy <i>Circus aeruginosus</i>	r	14	30	C	B	C	C
A127	Żuraw <i>Grus grus</i>	r	110	125	C	B	C	B
A075	Bielik <i>Haliaeetus albicilla</i>	r	8	18	C	B	C	C

Obszar posiada plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 15 kwietnia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015 (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 1457).

4.3. Obszary chronionego krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko znajdują się cztery obszary chronionego krajobrazu.

Rysunek 23. Położenie gruntów N-ctwa Różańsko na tle obszarów chronionego krajobrazu

- **OChK „A” (Dębno-Gorzów)**

Obszar ustanowiony w 1998 r. Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest Obwieszczenie Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2021 r., poz. 2091).

Obszar o powierzchni ogólnej 11060 ha położony jest w województwie zachodniopomorskim, na terenie powiatu myśliborskiego.

Tabela 17. Zestawienie powierzchni OChK „A” (Dębno-Gorzów)

OChK „A” (Dębno-Gorzów)	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	11060	1627,12	1035,68	6,1

OChK „A” (Dębno-Gorzów) charakteryzuje się ponadregionalnymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi Równiny Gorzowskiej z prawobrzeżnym dopływem Odry – malowniczą doliną i zboczami rzeki Myśli oraz łączącą się z nią rzeką Kosą. Występują tu liczne zbiorniki wodne (rynnowe jeziora dystroficzne i mezotroficzne), mokradła, torfowiska mszarne z mało przekształconą

antropogenicznie szatą roślinną, zbiorowiska leśne o naturalnym charakterze oraz stanowiska unikalnej flory i fauny.

- **OChK „B” (Myślibórz)**

Obszar ustanowiony w 1998 r. Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest Obwieszczenie Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2021 r., poz. 2091).

Obszar o powierzchni ogólnej 21564,30 ha położony jest w województwie zachodniopomorskim, na terenie powiatu myśliborskiego.

OChK „B” (Myślibórz) charakteryzuje się dużymi walorami przyrodniczymi i naturalnym polodowcowym krajobrazem Pojezierza Pomorskiego, z dużą ilością oczek wodnych. Teren rozciągnięty jest wzdłuż doliny Myśli oraz akwenami polodowcowych jezior rynnowych, połączonych ciekami wodnymi. Występują tu duże deniwelacje terenu, malownicze formy krajobrazowe i geomorfologiczne takie jak sandry, moreny czołowe i denne, równiny jeziorne. Duży udział w obszarze mają krajobrazy rolnicze. Kompleksy leśne występują głównie w części południowej, zachodniej i północno-wschodniej obszaru.

Tabela 18. Zestawienie powierzchni OChK „B” (Myślibórz)

OChK „B” (Myślibórz)	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	21564,30	8502,77	3274,03	19,1

Na wymienionych wyżej obszarach chronionego krajobrazu (zgodnie z Obwieszczeniem Sejmiku Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r.) wprowadza się następujące zakazy:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;

- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie o szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior, innych naturalnych zbiorników wodnych oraz zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodno-prawnym (o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20.07.2017 r. – Prawo wodne), z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

W odniesieniu do ww. zakazów obowiązują odstępstwa wskazane w art. 24 ust. 2-3a ustawy z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody.

• OChK „Lasy Witnicko-Dębieńskie”

Obszar istniejący od 2003 r. Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest Uchwała Nr X/100/15 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie wyznaczenia obszaru chronionego krajobrazu „Lasy Witnicko-Dębieńskie” (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2015 r., poz. 1171)

Obszar o powierzchni ogólnej 7655,83 ha położony jest w województwie lubuskim, na terenie powiatu gorzowskiego.

Czynna ochrona ekosystemów obszaru, realizowana w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej, polega na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych Równiny Gorzowskiej.

Tabela 19. Zestawienie powierzchni OChK „Lasy Witnicko-Dębieńskie”

OChK „Lasy Witnicko-Dębieńskie”	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	7655,83	3839,90	2206,19	12,9

Na terenie OChK „Lasy Witnicko-Dębieńskie” zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235, z późn. zm.);
- 3) wydobywania¹⁵ do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 4) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 5) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 6) lokalizowania obiektów budowlanych¹⁶ w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

• **OChK „Puszcza Barlinecka”**

Obszar wyznaczony w 2017 r. Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest Uchwała Nr LXI/936/24 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 29 stycznia 2024 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wyznaczenia obszaru chronionego krajobrazu o nazwie „Puszcza Barlinecka” (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2024 r., poz. 483)

Obszar o powierzchni ogólnej 25779,29 ha położony jest w województwie lubuskim, na terenie powiatów: strzelecko-drezdeneckiego i gorzowskiego.

Czynna ochrona ekosystemów obszaru, realizowana w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej, polega na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych Równiny Gorzowskiej oraz zachodniej części Pojezierza Dobiegniewskiego.

Tabela 20. Zestawienie powierzchni OChK „Puszcza Barlinecka”

OChK „Puszcza Barlinecka”	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	25779,29	2841,16	1664,88	9,7

¹⁵ Nie dotyczy wydobywania kopalin ze złóż udokumentowanych.

¹⁶ Nie dotyczy odbudowy, rozbudowy oraz nadbudowy istniejącego obiektu budowlanego lub działek, na których znajdują się już obiekty budowlane.

Na terenie OChK „Puszcza Barlinecka” zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko¹⁷ w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- 3) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 4) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 5) lokalizowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Wskazania ochronne obowiązujące w obszarach chronionego krajobrazu:

- 1) w zakresie ochrony ekosystemów leśnych – prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej, polegającej na zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk;
- 2) w zakresie ochrony nieleśnych ekosystemów lądowych – dostosowanie zabiegów agrotechnicznych do wymogów zbiorowisk roślinnych i zasiedlających je gatunków fauny, zachowanie śródpolnych torfowisk, zabagnień, podmokłości, oczek wodnych oraz sprzyjanie ograniczania ich sukcesji;
- 3) w zakresie ochrony ekosystemów wodnych – zachowanie i ochrona zbiorników wodnych wraz z pasem roślinności okalającej, ograniczanie zabudowy na skarpach wysoczyznowych, zapewnianie swobodnej migracji fauny w ciekach wodnych, wdrażanie programów reintrodukcji i restytucji rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt, roślin i grzybów bezpośrednio związanych z ekosystemami wodnymi.

Zgodnie z projektem audytu krajobrazowego województwa zachodniopomorskiego¹⁸
Nadleśnictwo Różańsko znajduje się w zasięgu trzech krajobrazów priorytetowych:

➤ Krajobraz wiejski Pszczelnik, Roścín

Kod krajobrazu: 32-314.61-18

Rzeźba terenu: równinny

¹⁷ Nie dotyczy ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego lub miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

¹⁸ <https://audytkrajobrazowy-projekt.rbgp.pl>

Typ: 6 wiejskie

Podtyp: 6d z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości

Gmina: Myślibórz

Mezoregion: Równina Gorzowska

Fizjonomia krajobrazu: obszar stanowi krajobraz równiny sandrowej będącej częścią rozległego pola sandrowego znajdującego się na przedpolu spiętrzonej moreny czołowej. W północnej części krajobrazu obok wsi Rościn znajduje się Jezioro Rościńskie. Teren użytkowany jest głównie rolniczo. Na północy są to pola uprawne, na południu pastwiska i łąki. Obszar w dużej mierze jest podmokły z licznymi stanowiskami torfu. Suchsze miejsca a nie zajęte przez użytki rolne porasta las sosnowy tworzący czasami zwarte kompleksy. Krajobraz naturalny przełamuje zabudowę gospodarczą i mieszkaniową niewielkich miejscowości: Pszczelnik, Rościn i Gryżyno.

Walory przyrodnicze: krajobraz przedstawia mozaikę użytków rolnych, gruntów ornych i łąk poprzetykanych małymi kompleksami leśnymi przeważnie z siedliskami borowymi. W północnej części krajobraz objęty jest obszarem chronionego krajobrazu „B (Myślibórz)”. W południowej części niewielki fragment krajobrazu jest objęty obszarem Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB 320015. Obszar ten bogaty jest w występujące tutaj torfowiska niskie i mokradła z roślinnością torfowiskową. Z przedstawicieli fauny zinwentaryzowano takie gatunki jak: perkoz dwuczuby, perkoz rogaty, ohar, głowienka, remiz, krzyk, brzegówka, sowa uszata, sieweczka rzeczna, kumak nizinny, rzekotka drzewna, żaba wodna i jeziorkowa, grzebiuszka ziemna, jaszczurka zwinka. Ze świata flory możemy spotkać takie okazy jak: grązel żółty, marzanka wonna, storczyk plamisty, gółka długoostrogowa, konwalia majowa, pięciornik błądy, turzyca dwustronna, kruszczyk błotny, grzybień biały. We wsi Rościn na terenie parku pałacowego znajdują się dwa pomniki przyrody: lipa drobnolistna i buk bezszypułkowy. Po wschodniej stronie wsi Pszczelnik utworzono użytek ekologiczny „Gryżyńska Łąka”, którego celem ochrony są pozostałości ekosystemu mającego znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej roślin i zwierząt.

Walory kulturowe: wzdłuż drogi we wsi Pszczelnik zabudowania zagrodowe, w południowej części krajobrazu znajduje się krzyż przydrożny. Średniowieczna wieś Rościn posiada kilka cennych zabytków architektury. W centralnej części wioski znajduje się kościół pw. Św. Rocha. Po przeciwnej stronie drogi znajduje się dawny kościół z ciosów granitowych zbudowany na przełomie XIII i XIV wieku. Aktualnie kościół jest niezagospodarowany i coraz bardziej dewastowany. W najbliższym sąsiedztwie dawnego kościoła znajduje się barokowy pałac murowany pochodzący z XVIII w. (aktualnie popadający w ruinę). Po południowej stronie pałacu znajduje się park naturalistyczny. Zajmuje on powierzchnię około 3 ha. Na terenie parku rosną dęby, platany, świerki, lipy oraz inne gatunki drzew. Nieopodal wsi Rościn znajduje się zabytkowa stacja kolejowa Rościn Krajeński przy zamkniętej linii kolejowej nr 410 Grzmiąca-Kostrzyn oraz wiadukt drogowy do wsi Pszczelnik.

➤ Krajobraz wiejski wokół wsi Brwice, Chełm Dolny, Chełm Górny, Gogolice, Narost

Kod krajobrazu: 32-314.41-145

Rzeźba terenu: falisty

Typ: 6 wiejskie

Podtyp: 6e z przewagą wielkoobszarowych pól lub łąk i pastwisk

Gmina: Chojna, Trzcińsko-Zdrój

Mezoregion: Pojezierze Myśliborskie

Fizjonomia krajobrazu: teren stanowi pagórkowaty krajobraz pól uprawnych moreny czołowej. Krajobraz charakteryzuje się dużą ilością oczek wodnych i niewielkich jezior (największe Jezioro Głębokie zajmuje powierzchnię 17 ha) oraz terenów zabagnionych, w których występują torfy. Większość oczek porośnięta jest krzewami, a brzeżne części roślinnością wysoką. Przy południowej stronie, gdzie morena czołowa przechodzi w rozległe pole sandrowe (sandr Chełmski), w krajobrazie dominuje zagospodarowanie infrastruktury kopalni kruszywa.

Walory przyrodnicze: krajobraz wiejski z przeważającym udziałem pól uprawnych, charakteryzujący się różnorodną rzeźbą polodowcową, o licznych wzniesieniach i zagłębieniach terenu, w których wytworzyły się oczka wodne. Jest to obszar bytowania wielu chronionych gatunków ptaków m.in.: bociana białego, żurawi, brodzca piskliwego, cyraneczki, derkacza czy łabędzia niemego. W granicach krajobrazu znajdują się dwa zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: „Jezioro Morskie Oko” w okolicach miejscowości Chełm Górny i „Czarna Woda” na południe od miejscowości Brwice, a także dwa pomniki przyrody: mamutowiec olbrzymi w Brwicach i dąb szypułkowy niedaleko Chełmu Górnego. Krajobraz w całości znajduje się w obszarze specjalnej ochrony ptaków „Ostoja Witnicko-Dębniańska” PLB320015 i w niewielkim zakresie w obszarze specjalnej ochrony siedlisk „Gogolice-Kosa” PLH320038, który obejmuje w krajobrazie dwa jeziora: Głębokie i Morskie Oko.

Walory kulturowe: na terenie krajobrazu zlokalizowanych jest pięć miejscowości: Chełm Dolny, Chełm Górny, Gogolice, Narost oraz Brwice (znajdują się one już poza zasięgiem terytorialnym Nadleśnictwa Różańsko).

➤ Jezioro Kozie, wsie Chocień i Rataje

Kod krajobrazu: 32-314.61-50

Rzeźba terenu: równinny

Typ: 2 bagienno-ławkowe – głównie bezleśne

Podtyp: 2d z dominacją orfowisk niskich

Gmina: Myślibórz, Nowogródek Pomorski

Mezoregion: Równina Gorzowska

Fizjonomia krajobrazu: obszar stanowi krajobraz płaskiej doliny torfowej, rynny subglacjalnej w obrębie równiny sandrowej. Obszar poprzecinany jest siecią rowów melioracyjnych, a wody spływają do niewielkiego cieków Łączyna, Koziego Róg i Marwica. Większe zagłębienia powstałe po bryłach martwego lodu zajmują jeziora m.in. jez. Kozie oraz bezimienne jezioro w północnej części. Na

obrzeżach krajobrazu znajdują się zabudowania wsi Chocień, Rataje, Smolary i Smólsko. Natomiast przez środek południkowo przebiega trasa S3 oraz dawna DK 3. Obszar użytkowany jest głównie jako łąki. Wzdłuż rowów pnie się roślinność wysoka oraz krzewy. W północnej części znajdują się niewielkie zwarte kompleksy leśne.

Walory przyrodnicze: krajobraz przedstawia mozaikę terenów bagienno łąkowych oraz Jezioro Koźmie z kilkoma ciekami wodnymi (m. in. Kozi Rów i Łęczyna). W krajobrazie tym występuje wiele gatunków fauny i flory. Do najciekawszych należą: żuraw, bocian biały, bocian czarny, orlik krzykliwy, perkoz dwuczuby, bąk, błotniak stawowy, wodnik, czernica, kania ruda, czajka, srokoś, łabędź niemy, a także żaba jeziorkowa, ryjówka aksamitna, piżmak, żaba moczarowa, rzekotka drzewna, kumak nizinny, żaba wodna. Występują tu również stanowiska roślin chronionych takich jak: kruszczyk błotny, kłóc wiechowata, sit tępokwiatowy, turzyca dwupienna, ożanka czosnkowa. Przez jednostkę krajobrazową przebiega ponadregionalny korytarz ekologiczny migracji dużych ssaków.

Walory kulturowe: na granicy południowo wschodniej części wyznaczonego obszaru, przy drodze prowadzącej do wsi Smolary oraz w północnej części we wsi Rataje znajdują się krzyże przydrożne.

4.4. Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyiska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko znajdują się 84 uznane pomniki przyrody (pojedyncze drzewa, grupy drzew, głazy narzutowe).

Rysunek 24. Pomnik przyrody dąb szypułkowy *Quercus robur* oddz. 509 (Fot. Ł. Sikora)

Tabela 21. Wykaz pomników przyrody na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko

Lp.	Nazwa pomnika Akt prawny	Położenie			Opis pomnika	
		Adres leśny	Gmina	Działka ewidencyjna	Rodzaj (gatunek)	Uwagi
1.	Uchwała Nr V/46/2019 RG Lubiszyn z dnia 28.03.2019 r. Dz. Urz. Woj. Lub. z 2019 r., poz. 1177	627i	Lubiszyn	1005	Buk zwyczajny	-
2.	Uchwała Nr V/23/2015 RG Lubiszyn z dnia 16.01.2015 r. Dz. Urz. Woj. Lub. z 2015 r., poz. 369	587n	Lubiszyn	978	Dąb szypułkowy	Pojedyncze drzewa – 12 szt.

Lp.	Nazwa pomnika Akt prawny	Położenie			Opis pomnika	
		Adres leśny	Gmina	Działka ewidencyjna	Rodzaj (gatunek)	Uwagi
3.	Uchwała Nr XIII/84/2015 RG Lubiszyn z dnia 30.11.2015 r.	401d	Lubiszyn	597	Dąb bezszypułkowy	-
4.	Dz. Urz. Woj. Lub. z 2015 r., poz. 2587	533b	Lubiszyn	704	Jesion wyniosły	-
5.	Uchwała Nr XX/227/05 RM w Trzcińsku-Zdroju z dnia 12.09.2005 r. Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 84 z 2005 r., poz. 1742	75a	Trzcińsko-Zdrój Obszar wiejski	116/1	Buk zwyczajny	Pojedyncze drzewa – 3 szt.
6.					Buk zwyczajny	
7.					Buk zwyczajny	
8.		75l			Buk zwyczajny	Pojedyncze drzewa – 2 szt.
9.					Buk zwyczajny	
10.		98o		124/3 355	Dąb szypułkowy	-
11.		41m		156	Dąb szypułkowy	-
12.		56b		109	Buk zwyczajny	Pojedyncze drzewa – 5 szt.
13.					Buk zwyczajny	
14.					Buk zwyczajny	
15.					Buk zwyczajny	
16.					Buk zwyczajny	
17.		59t		363	Buk zwyczajny	-
18.					Jesion wyniosły	-
19.		340f		267	Dąb szypułkowy	-
20.		26c		103	Dąb szypułkowy	-
21.	Uchwała Nr XX/227/05 RM w Trzcińsku-Zdroju z dnia 12.09.2005 r. Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 84 z 2005 r., poz. 1743	92b	Trzcińsko-Zdrój Obszar wiejski	718	Buk zwyczajny	-
22.		20b		703	Dąb szypułkowy	-
23.		53d		711	Dąb szypułkowy	-
24.		23c		710	Dąb szypułkowy	-
25.	Uchwała Nr XXV/282/06 RM w Trzcińsku-Zdroju z dnia 21.04.2006 r. Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 77 z 2006 r., poz. 1344	23g	Trzcińsko-Zdrój Obszar wiejski	710	Dąb szypułkowy	-
26.		23g		710	Dąb szypułkowy	-
27.		24f		198/2	Dąb szypułkowy	-
28.	Uchwała Nr LX/356/2006 RM w Dębnie z dnia 26.01.2006 r.	410c	Dębno Obszar wiejski	525/1	Dąb szypułkowy	-
29.	Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 40 z 2006 r., poz. 688	509j	Dębno Obszar wiejski	579/3	Dąb szypułkowy	-
30.	Uchwała Nr XXXIX/356/2005	65b	Myślibórz Obszar wiejski	284	Dąb bezszypułkowy	-

Lp.	Nazwa pomnika Akt prawny	Położenie			Opis pomnika	
		Adres leśny	Gmina	Działka ewidencyjna	Rodzaj (gatunek)	Uwagi
31.	RM w Myśliborzu z dnia 29.09.2005 r. Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 81 z 2005 r., poz. 1692	68c	Myślibórz Obszar wiejski	287	Buk zwyczajny	„Matka Lasu”
32.	Uchwała Nr XL/252/2005 RM w Dębnie z dnia 27.01.2005 r. Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 25 z 2005 r., poz. 501	329b	Dębno Obszar wiejski	469/3	Dąb szypułkowy	-
33.		328b		468	Dąb szypułkowy	-
34.					Dąb szypułkowy	-
35.		378d		504	Dąb szypułkowy	-
36.					Dąb szypułkowy	-
37.		377j		503	Dąb szypułkowy	-
38.		466g		569/2	Dąb szypułkowy	Aleja drzew pomnikowych – 9 szt.
39.					Dąb szypułkowy	
40.					Dąb szypułkowy	
41.					Dąb szypułkowy	
42.					Dąb szypułkowy	
43.					Dąb szypułkowy	
44.					Dąb szypułkowy	
45.					Dąb szypułkowy	
46.		503b		573	Dąb szypułkowy	-
47.					Dąb szypułkowy	-
48.		550b		581/10	Platan klonolistny	Grupa drzew – 3 szt.
49.					Platan klonolistny	
					Platan klonolistny	
50.		550i		581/3	Jesion wyniosły	-
51.					Dąb szypułkowy	Park pałacowy w Dolsku
52.					Dąb szypułkowy	
53.					Wiąz szypułkowy	
54.					Wiąz szypułkowy	
55.					Wiąz szypułkowy	
56.					Grab zwyczajny	
57.					Jesion wyniosły	
58.		408h		523/2	Dąb bezszypułkowy	-
59.		425h		539 540	Buk zwyczajny	Drzewo obalone
60.	Dąb bezszypułkowy		-			
61.	Uchwała Nr XXXI/281/2004	92d	Myślibórz Obszar wiejski	302	Głaz narzutowy	-
62.		111i		305/1	Głaz narzutowy	Głaz narzutowy

Lp.	Nazwa pomnika Akt prawny	Położenie			Opis pomnika		
		Adres leśny	Gmina	Działka ewidencyjna	Rodzaj (gatunek)	Uwagi	
	RM w Myśliborzu z dnia 22.12.2004 r. Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 13 z 2005 r., poz. 238					otoczony skupiskiem mniejszych głazów	
63.		145a		331/1	Dąb szypułkowy	-	
64.					Dąb szypułkowy	-	
65.					Dąb szypułkowy	-	
66.					Dąb szypułkowy	-	
67.					Dąb szypułkowy	-	
68.		113j		307	Dąb szypułkowy	-	
69.		111g		305/1	Dąb bezszypułkowy	Grupa drzew – 2 szt.	
					Dąb bezszypułkowy		
70.	229c	379/1	Dąb szypułkowy	-			
71.	Rozporządzenie Nr 2 Wojewody Gorzowskiego z dnia 12.09.1990 r. Dz. Urz. Woj. Gorzowskiego Nr 27 z 1990 r., poz. 229 Rozporządzenie Nr 2/99 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 30.03.1999 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 7 z 1999 r., poz. 71)	34g	Myślibórz Obszar wiejski	272/1	Głaz narzutowy	Głaz narzutowy oraz jezioro z wyspą torfowców, wraz z pasem brzegowym szer. 10 m.	
72.		47d		275	Buk zwyczajny	„Trójząb”	
73.		48b		276	Głaz narzutowy	„Grzbiet wielbłąda”	
74.		49a		277	Głaz narzutowy	-	
75.					Buk zwyczajny	Grupa drzew– 2 szt.	
76.					Buk zwyczajny		
77.		49b		277	Głaz narzutowy	„Stół”	
78.		48b		276	Głaz narzutowy	Grupa – 2 szt.	
79.		49d		277	Głaz narzutowy		
80.		50a		278	Głaz narzutowy	„Tron”	
81.		64a		283/1	Głaz narzutowy	-	
					Buk zwyczajny	-	
82.		67a		286/1	Głaz narzutowy	Największy głaz otoczony grupą mniejszych głazów	
83.		510d		Dębno Obszar wiejski	580/2	Dąb szypułkowy	Grupa drzew– 2 szt.
84.						Dąb szypułkowy	

Rysunek 25. Pomnik przyrody dąb szypułkowy *Quercus robur* oddz. 328 (Fot. Ł. Sikora)

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa znajduje się 12 pomników przyrody. Są to pojedyncze drzewa i dwie aleje drzew¹⁹.

4.5. Użytki ekologiczne

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej

¹⁹ <https://geoserwis.gdos.gov.pl>
<https://crfop.gdos.gov.pl>

roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania²⁰.

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko znajduje się 45 użytków ekologicznych zajmujących powierzchnię 302,32 ha.

Rysunek 26. Tablica urzędowa i informacyjna przy użytku ekologicznym „Chłopy I” (Fot. Ł. Sikora)

Tabela 22. Wykaz użytków ekologicznych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Różańsko

Lp.	Nazwa	Akt powołujący	Położenie		Pow. [ha]	Użytek ewidencyjny	Uwagi
			Gmina	Adres leśny			
1.	„Gogolicki Mszar”	Uchwała Nr XX/227/05 RM w Trzcinsku- Zdroju z dnia 12.09.2005 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 84 z 2005 r., poz. 1742)	Trzcinsko- Zdrój Obszar wiejski	Leśnictwo Warnice Oddz.: 79f 102g 103a	2,03	N (BAGNO)	Mszar torfowcowo- turzycowy otoczony łozowiskiem, trzciniowiskiem i brzezina. Stanowiska chronionych gatunków roślin.
2.	„Śródleśne Jezioro”			Leśnictwo Warnice Oddz.: 295a 296f	4,97	N (BAGNO)	Śródleśne jezioro otoczone szuwarami, zaroślami wierzbowymi i olszyną. Powierzchnia całego użytku wg aktu powołującego: ok. 12,50 ha (jezioro o pow. ok. 7,5 ha nie jest w zarządzie Nadleśnictwa). Obserwacje żółwia błotnego.
3.	Bez nazwy	Uchwała Nr XX/226/05 RM w Trzcinsku- Zdroju z dnia 12.09.2005 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 84 z 2005 r., poz. 1741)	Trzcinsko- Zdrój Obszar wiejski	Leśnictwo Stołeczna Oddz.: 23a	0,96	R	Teren sąsiadujący z obszarem podmokłym, okresowo zalewany, zadrzewiony i zakrzewiony.

²⁰ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2026 r., poz. 13)

Lp.	Nazwa	Akt powołujący	Położenie		Pow. [ha]	Użytek ewidencyjny	Uwagi
			Gmina	Adres leśny			
4.	„Uroczysko Piaseczno”	Uchwała Nr XXI/220/08 RM w Trzcińsku- Zdroju z dnia 26.06.2008 r.	Trzcińsko- Zdrój Obszar wiejski	Leśnictwo Stoleczna Oddz.: 39f 39g 39h 39i 39j 39k	4,94	R N	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe. Konieczne podjęcie starań w celu zmiany uchwały w związku z aktualizacją ewidencyjną powierzchni użytku.
5.	„Bagno Chłopowo”	Rozporządzenie Nr 9/95 Wojewody Gorzowskiego z dnia 28.08.1995 r. (Dz. Urz. Woj. Gorzowskiego Nr 6 z 1995 r., poz. 58) Rozporządzenie Nr 2/99 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 30.03.1999 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 7 z 1999 r., poz. 71)*	Myślibórz Obszar wiejski	Leśnictwo Chłopowo Oddz.: 89g 90j 117h 118b 119d	54,62	N-E	Zbiorowisko leśno- bagienne. Konieczne podjęcie starań w celu zmiany uchwały w związku z aktualizacją ewidencyjną powierzchni użytku.
6.	Bez nazwy			Leśnictwo Chłopowo Oddz.: 128f	0,36	N-E	Zbiorowisko leśno- bagienne.
7.	Bez nazwy			Leśnictwo Różańsko Oddz.: 146c	1,44	N-E	Biotopy skupiające roślinność k klasy <i>Phragmitetea</i> ; zarośla wierzbowe.
8.	Bez nazwy		Dębno Obszar wiejski	Leśnictwo Chłopowo Oddz.: 128h	0,46	N-E	Zbiorowisko leśno- bagienne. Konieczne podjęcie starań w celu zmiany uchwały w związku z aktualizacją ewidencyjną powierzchni użytku.
9.	Bez nazwy			Leśnictwo Chłopowo Oddz.: 129j	0,55	N-E	Zbiorowisko leśno- bagienne.
10.	Bez nazwy			Leśnictwo Pszczelnik Oddz.: 316p	0,58	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
11.	Bez nazwy			Leśnictwo Pszczelnik Oddz.: 362c	1,23	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
12.	Bez nazwy			Leśnictwo Pszczelnik Oddz.: 363d	1,62	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
13.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 366c	0,46	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
14.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 367g	0,40	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
15.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 369i	0,52	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
16.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 370i	2,94	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe. Konieczne podjęcie starań w celu zmiany uchwały w związku z aktualizacją

Lp.	Nazwa	Akt powołujący	Położenie		Pow. [ha]	Użytek ewidencyjny	Uwagi
			Gmina	Adres leśny			
							ewidencyjną powierzchni użytku.
17.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 405g	0,32	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
18.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 405h	0,30	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
19.	Bez nazwy			Leśnictwo Dyszno Oddz.: 418c	0,74	N-E	Śródleśne zagłębienie z otwartą powierzchnią wody; łozowiska, szuwary, zadrzewnienie.
20.	Bez nazwy			Leśnictwo Dyszno Oddz.: 419d	1,73	N-E	Śródleśne zagłębienie z otwartą powierzchnią wody; łozowiska, szuwary, zadrzewnienie.
21.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 430a	14,53	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
22.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 461a	9,40	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
23.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 456d	1,54	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
24.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 457f	2,53	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
25.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 505b	1,39	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
26.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 507k	1,42	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
27.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 509p	1,92	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
28.	Bez nazwy			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 509s	3,92	N-E	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
29.	„Gryżyńska Łąka”	Uchwała Nr XXXIV/357/2005 RM w Myśliborzu z dnia 29.08.2005 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 81 z 2005 r., poz. 1693)	Myślibórz Obszar wiejski	Leśnictwo Pszczelnik Oddz.: 168g 168k	3,12	Ł N	Śródleśne łąki.
30.	„Mystki I”	Rozporządzenie Nr 5 Wojewody Lubuskiego z dnia 25.03.2002 r. (Dz. Urz. Woj. Lub. Nr 44 z 2002 r., poz. 554)	Lubiszyn	Leśnictwo Dolsk Oddz.: 401c 401f 401h 402b	2,00	N	Śródleśne bagna.
31.	„Mystki II”			Leśnictwo Dolsk Oddz.: 421a	1,47	N	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.

Lp.	Nazwa	Akt powołujący	Położenie		Pow. [ha]	Użytek ewidencyjny	Uwagi
			Gmina	Adres leśny			
32.	„Łąki”			Leśnictwo Chłopiny Oddz.: 444i 444k 444n Leśnictwo Smoliny Oddz.: 445a 445b 445c	16,11	N Ł PS	Śródleśne łąki, zakrzewione.
33.	„Długie Łąki”			Leśnictwo Chłopiny Oddz.: 484d Leśnictwo Smoliny Oddz.: 445i 445l 445m 445n 446i 447d 485b 486b 487b 488b 489b	65,08	Ł	Zbiorowisko łąkowo-bagienne z zaroślami.
34.	„Chłopiny I”			Leśnictwo Chłopiny Oddz.: 476g	3,20	N	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
35.	„Ściech”			Leśnictwo Chłopiny Oddz.: 478f	0,45	N	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe. Konieczne podjęcie starań w celu zmiany uchwały w związku z aktualizacją ewidencyjną powierzchni użytku.
36.	„Ściechówek”			Leśnictwo Chłopiny Oddz.: 482i 483i 484k 530a 530b 531a 531b 532a 532b	40,02	Ł W-Ł	Śródleśne łąki, zakrzewione.
37.	„Łozowisko”			Leśnictwo Smoliny Oddz.: 493i 493j 494h 494i	5,93	Ł	Śródleśne łąki, okresowo zalewane.
38.	„Przy Drodze”			Leśnictwo Smoliny Oddz.: 497a 497f	7,98	N PS	Zarośnięty zbiornik.
39.	„Mokradła”			Leśnictwo Smoliny Oddz.: 541o 542d	26,68	N PS W-PS	Śródleśne łąki i mokradła.

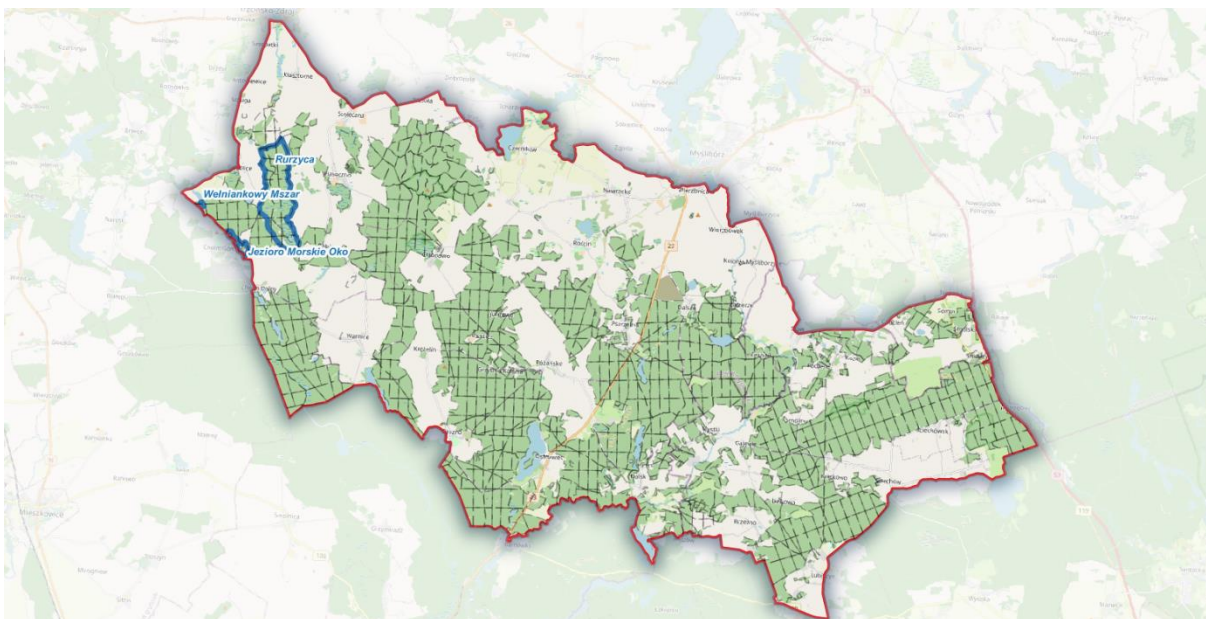
Lp.	Nazwa	Akt powołujący	Położenie		Pow. [ha]	Użytek ewidencyjny	Uwagi
			Gmina	Adres leśny			
				542f 542h 542i 542j 543h 543j 543p			
40.	„Chłopiny II”			Leśnictwo Chłopiny Oddz.: 525g	2,64	N	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
41.	„Gajewo”			Leśnictwo Smoliny Oddz.: 452h 453b	5,95	N	Zbiorowisko bagiennie-zaroślowe.
42.	„Szuwar”	Uchwała Nr XXII/177/08 RG Lubiszyn z dnia 26.09.2008 r. (Dz. Urz. Woj. Lub. Nr 102 z 2008 r., poz. 1525)	Lubiszyn	Leśnictwo Dolsk Oddz.: 399k	0,09	Ł	Koryto naturalnego cieku – teren zalewowy rzeki Myśli.
43.	„Chłopiny”			Leśnictwo Chłopiny Oddz.: 565h	0,92	PS	Teren zalewowy rzeki Myśli.
44.	„Smoliny”	Uchwała Nr IX/492015 RG Lubiszyn z dnia 15.06.2015 r. (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2015 r., poz. 1310)	Lubiszyn	Leśnictwo Smoliny Oddz.: 394h	0,91	Ł	Wilgotna łąka, zadrzewiona i zakrzewiona.
45.	„Chłopińska Łąka”			Leśnictwo Chłopiny Oddz.: 565j	1,95	Ł	Wilgotna łąka, zadrzewiona i zakrzewiona.

* Zgodnie z opinią prawną z dnia 8 sierpnia 2025 r. (znak sprawy: GL.023.28.2025) w sprawie statusu użytków ekologicznych ustanowionych przed wejściem w życie ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody należy uznać, że użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne i zespoły przyrodniczo- krajobrazowe ustanowione przed dniem 2 lutego 2001 r., dla których nie wydano ponownych rozporządzeń do dnia 2 sierpnia 2001 r., przestały istnieć z dniem 3 sierpnia 2001 r. na mocy art. 11 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 r. poz. 21).

4.6. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Na terenie Nadleśnictwa ustanowiono trzy zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Rysunek 27. Położenie ZPK na tle zasięgu N-ctwa Różańsko

• ZPK „Rurzyca”

Obiekt ustanowiony Uchwałą Nr XX/227/05 Rady Miejskiej w Trzcińsku-Zdroju z dnia 12 września 2005 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 84 z 2005 r., poz. 1742).

ZPK „Rurzyca” obejmuje obszar o powierzchni 385,15 ha położony na terenie gminy Trzcińsko-Zdrój (powiat gryfiński).

Został utworzony w celu zachowania najcenniejszych walorów lokalnej przyrody.

Obiekt o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, obejmujący rozległy kompleks bagien, jezior, torfowisk oraz drzewostanów. Ostoja żółwia błotnego *Emys orbicularis* i bielika *Haliaetus albicilla*. Stanowiska chronionych i rzadkich gatunków roślin (np. grzybienie białe na zbiornikach wodnych) i zwierząt (występują tu płazy, gady i ptaki np. orlik krzykliwy, brodziec samotny, błotniak stawowy).

Tabela 23. Zestawienie powierzchni ZPK „Rurzyca”

ZPK „Rurzyca”	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	385,15	385,15	390,80*	2,3

* Różnica w powierzchni wynika z nowego rozliczenia powierzchni i nowego podziału powierzchniowego (nowe granice wydzielen leśnych); należy wystąpić do Rady Miejskiej w Trzcińsku-Zdroju w celu aktualizacji aktu prawnego

Wskazania ochronne:

- utrzymać istniejące stosunki wodne;
- chronić przed zanieczyszczeniem;

- prowadzenie gospodarki leśnej - poza wyznaczonymi ostojami zwierząt oraz siedliskami chronionymi.

- **ZPK „Wełniankowy Mszar”**

Obiekt ustanowiony Uchwałą Nr XX/227/05 Rady Miejskiej w Trzcińsku-Zdroju z dnia 12 września 2005 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 84 z 2005 r., poz. 1742).

ZPK „Wełniankowy Mszar” obejmuje obszar o powierzchni 2,14 ha położony na terenie gminy Trzcińsko-Zdrój (powiat gryfiński).

Został utworzony w celu zachowania najcenniejszych walorów lokalnej przyrody.

Obiekt o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, obejmujący mszar z wełnianką pochwowatą. Stanowiska chronionych i cennych gatunków roślin m.in. torfowców, modrzewnicy zwyczajnej, bagna zwyczajnego, żurawiny błotnej.

Tabela 24. Zestawienie powierzchni ZPK „Wełniankowy Mszar”

ZPK „Wełniankowy Mszar”	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	2,14	2,14	1,57*	0,01

* Różnica w powierzchni wynika z nowego podziału powierzchniowego (nowe granice wydzieleni leśnych); należy wystąpić do Rady Miejskiej w Trzcińsku-Zdroju w celu aktualizacji aktu prawnego

Wskazania ochronne:

- systematyczne usuwanie brzozy z powierzchni mszaru.

- **ZPK „Jezioro Morskie Oko”**

Obiekt ustanowiony Uchwałą Nr XX/227/05 Rady Miejskiej w Trzcińsku-Zdroju z dnia 12 września 2005 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (Dz. Urz. Woj. Zach. Nr 84 z 2005 r., poz. 1742).

ZPK „Jezioro Morskie Oko” obejmuje obszar o powierzchni 25,78 ha położony na terenie gminy Trzcińsko-Zdrój (powiat gryfiński).

Został utworzony w celu zachowania najcenniejszych walorów lokalnej przyrody.

Obiekt o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, obejmujący kompleks bagien, jeziorzek, szuwarów otoczonych wielogatunkowym lasem o charakterze grądowym. Na jeziorkach pływające wyspy, stanowisko grzybieni białych. Ostoja żółwia błotnego. Miejsce bytowania ptaków m. in. gągoła, brodziec samotnego, derkacza.

Tabela 25. Zestawienie powierzchni ZPK „Jezioro Morskie Oko”

ZPK „Jezioro Morskie Oko”	pow. obszaru [ha]	pow. w zasięgu terytorialnym [ha]	pow. nadleśnictwa [ha]	% powierzchni ogólnej Nadleśnictwa
Nadleśnictwo Różańsko	25,78	25,78	10,87	0,06

należy wystąpić do Rady Miejskiej w Trzcińsku-Zdroju w celu aktualizacji aktu prawnego

Wskazania ochronne:

- utrzymać istniejące stosunki wodne;
- chronić przed zanieczyszczeniem;
- wydzielena leśna pozostawić bez zabiegu.

Na obszarze zespołów przyrodniczo-krajobrazowych zabrania się:

- 1) niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obszaru;
- 2) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztorowym lub przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymywaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
- 3) uszkodzenia i zanieczyszczania gleby;
- 4) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
- 5) likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych;
- 6) wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych;
- 7) zmiany sposobu użytkowania ziemi;
- 8) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 9) umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 10) umieszczania tablic reklamowych.

4.7. Chronione oraz lokalnie cenne gatunki

Ochrona gatunkowa obejmuje okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów. Ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących na terenie kraju lub innych państw członkowskich Unii Europejskiej rzadkich, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie przepisów umów międzynarodowych, w których Rzeczpospolita Polska jest stroną, gatunków roślin, zwierząt, grzybów oraz ich siedlisk i ostoje, a także zachowania różnorodności gatunkowej i genetycznej²¹.

²¹ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2026 r., poz. 13)

Tabela 26. Zestawienie lokalnie cennych i chronionych gatunków występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Różańsko

Grupa systematyczna	Liczba stwierdzonych gatunków	Podlegające ochronie ścisłej	Podlegające ochronie częściowej	Gatunki z czerwonej księgi lub czerwonej listy	Gatunki z Załącznika II lub IV DS, Załącznika I DP
Rośliny	21	4	17	7	1
Grzyby	3	-	3	-	-
Bezkręgowce	2	2	-	-	2
Ryby	-	-	-	-	-
Płazy	13	7	6	1	8
Gady	5	2	3	1	3
Ptaki	67	64	2	7	25
Ssaki	15	6	9	1	4

PCRR – Polska Czerwona Księga Roślin

PL – Polska Czerwona Lista Paprotników i Roślin Kwiatowych

DS – Dyrektywa Siedliskowa

DP – Dyrektywa Ptasia

a) Rośliny naczyniowe, mchy i wątrobowce

Listę gatunków podlegających ochronie zawiera Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. z 2014 r., poz.1409).

Tabela 27. Wykaz chronionych roślin stwierdzonych i występujących pospolicie na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba znanych stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PL	Listy regio nalne	Nie podlega odstępstwom *	Źródło informacji
							Pom. Zach.		
Mchy									
1.	Rokietnik pospolity	<i>Pleurozium schreberi</i>	OC	Bory, bory mieszane, olsy.	pospolity				1
2.	Brodawkowiec czysty	<i>Pseudoscleropodium purum</i>	OC	Bory, bory mieszane, lasy, lasy mieszane	pospolity				1
3.	Torfowiec kończysty	<i>Sphagnum fallax</i>	OC	Torfowiska wysokie, przejściowe i niskie.	5				1
4.	Torfowiec rodzaj	<i>Sphagnum spp.</i>	OC	Torfowiska wysokie, przejściowe i niskie.	1				1
Paprotniki									
1.	Widłak goździsty	<i>Lycopodium clavatum</i>	OC	Torfowiska, wrzosowiska, widne suche bory i lasy	2	NT			1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba znanych stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PL	Listy regio- nalne	Nie podlega odstępstwom*	Źródło informacji
							Pom. Zach.		
				mieszane, ze szczególnym upodobaniem lasów iglastych.					
2.	Widłak jałowcowaty	<i>Lycopodium annotinum</i>	OC	Bory i lasy bagienne, torfowiska.	6	NT			1
Rośliny nasienne									
1.	Bagno zwyczajne	<i>Ledum palustre</i>	OC	Mokre lasy sosnowe, torfowiska wysokie, bory bagienne.	12				1
2.	Bobrek trójlistkowy	<i>Menyanthes trifoliata</i>	OC	Torfowiska, wilgotne łąki, obrzeża jezior.	1				1
3.	Cis pospolity	<i>Taxus baccata</i>	OC	Lasy, lasy mieszane.	8		R		1
4.	Grzybień białe	<i>Nymphaea alba</i>	OC	Płytkie zbiorniki wodne, wolno płynące rzeki.	8				1
5.	Grzybień północne	<i>Nymphaea candida</i>	OC	Wody stojące lub wolno płynące (preferuje zbiorniki oligo- do słabo eutroficznych)	1	NT	K		1
6.	Jarząb szwedzki	<i>Sorbus intermedia</i>	OS	Lasy i zarośla.	1	EN	E		1
7.	Kruszczyk szerokolistny	<i>Epipactis helleborine</i>	OC	Lasy wilgotne, lasy łąkowe, olsy, również na siedliskach kwaśnych i ubogich (bory, bory mieszane), w zaroślach, na łąkach i wydmach.	2				1
8.	Kocanki piaszkowe	<i>Helichrysum arenarium</i>	OC	Murawy napiaskowe, murawy kserotermiczne, świetliste zarośla, dąbrowy i bory, również na odłogach, nieużytkach i przydrożach.	4				1
9.	Lipiennik Loesela	<i>Liparis loeselii</i>	OS	Torfowiska i bagna między poduszkami mchów z podłożem węglanowym.	1	VU	E		2
10.	Modrzewnica zwyczajna	<i>Andromeda polifolia</i>	OC	Torfowiska wysokie, mszary w obrębie torfowisk przejściowych, bory bagienne.	2		V		1
11.	Pływacz średni	<i>Utricularia intermedia</i>	OS	Wody torfowisk przejściowych, w dolinkach torfowisk wysokich	1	VU	V		1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba znanych stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PL	Listy regionalne		Nie podlega odstępstwom*	Źródło informacji
							Pom. Zach.			
				i zagłębieniach torfowisk niskich.						
12.	Rokitnik zwyczajny	<i>Hippophae rhamnoides</i>	OC	Brzegi rzek, terasy nadrzeczne, także w wyschniętych korytach, na terenach podmokłych, nierzadko tworząc rozległe, niedostępne – cierniste zarośla, na skrajach lasów, w miejscach skalistych, na odłogach	1					1
13.	Rosiczka okrągłolistna	<i>Drosera rotundifolia</i>	OS	Torfowiska, bory bagienne, wilgotne wrzosowiska, brzegi dystroficznych jezior.	6	NT	I			1
14.	Śnieżyczka przebiśnieg	<i>Galanthus nivalis</i>	OC	Buczyny, grądy, lasy łąkowe.	4		I			1
15.	Wiciokrzew pomorski	<i>Lonicera periclymenum</i>	OC	Świetliste lasy (gdzie rośnie jako podszyt), zarośla i zbiorowiska okrajkowe.	10					1

* gatunki oznaczone cyfrą (3) w załącznikach nr 1 i 2 Rozporządzenia MŚ z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin, których nie dotyczy odstępstwo, o którym mowa w § 8 pkt. 1

Objaśnienia:

OS – ochrona ścisła (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r.)

OC – ochrona częściowa (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r.)

PL – Polska Czerwona Lista Paprotników i Roślin Kwiatowych (Kaźmierczakowa R. (red.). *Polska czerwona lista paprotników i roślin kwiatowych*. Instytut Ochrony Przyrody PAN, 2016)

Ex – takson całkowicie wymarły; EW – takson wymarły w stanie dzikim na swoich naturalnych stanowiskach; RE – takson wymarły na obszarze Polski; REW – takson wymarły w stanie dzikim na swoich naturalnych stanowiskach na obszarze Polski; CR – krytycznie zagrożony; EN – zagrożony; VU – narażony; NT – bliski zagrożenia; DD – takson, którego stopień zagrożenia nie może być określony z powodu braku wystarczających informacji

Listy regionalne:

PZ – Ginące i Zagrożone Rośliny Naczyniowe Pomorza Zachodniego (Żukowski, Jackowiak 1995)

Ex – gatunki wymarłe, zaginione (prawdopodobnie wymarłe); E – gatunki wymierające (bezpośrednio zagrożone wymarciem); V – gatunki narażone; R – gatunki rzadkie i przez to potencjalnie zagrożone; I – gatunki o nieokreślonym zagrożeniu; K – gatunki o zagrożeniu niedostatecznie poznanym

Torf – Zagrożone Gatunki Flory Torfowisk (Jasnowska J., Jasnowski M. 1977)

Ex – wymarłe; E – gatunki ginące; V – gatunki silnie zagrożone; R – gatunki zagrożone

Źródło informacji:

1 – dane (waloryzacja przyrodnicza) N-ctwa Różańsko

2 – plan ochrony rezerwatu przyrody „Bagno Chłopiny”

b) Grzyby

Listę gatunków podlegających ochronie zawiera Rozporządzenie MŚ z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U. z 2014 r. poz. 1408).

Tabela 28. Wykaz chronionych grzybów stwierdzonych i występujących pospolicie na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba znanych stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PL	Listy regionalne	Nie podlega odstępstwom*	Źródło informacji
Porosty									
1.	Brodaczka rodzaj	<i>Usnea sp.</i>	OC	Rosną na korze drzew (iglastych i liściastych)	1				1
2.	Chrobotek leśny	<i>Cladonia arbuscula</i>	OC	Bory, bory mieszane, lasy mieszane.	2				1
4.	Chrobotek reniferowy	<i>Cladonia rangiferina</i>	OC	Bory, wrzosowiska, wydmy.	3				1

* gatunki oznaczone cyfrą (3) w załącznikach nr 1 i 2 Rozporządzenia MŚ z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin, których nie dotyczy odstępstwo, o którym mowa w § 8 pkt. 1

Objaśnienia:

OS – ochrona ścisła

OC – ochrona częściowa

PL – „Czerwona lista roślin i grzybów Polski” (Zarzycki K., Mirek Z. 2006):

Ex – wymarłe i zaginione – gatunki, które nie występują już w Polsce na znanych dawniej stanowiskach i nie znaleziono ich nowych stanowisk.

EW – wymarłe i zaginione – gatunki wymarłe na stanowiskach naturalnych, istniejące w uprawie lub na stanowiskach zastępczych.

E – wymierające – krytycznie zagrożone – gatunki mocno zagrożone wymarciem, których przetrwanie jest mało prawdopodobne, jeśli będą się utrzymywać istniejące czynniki zagrożenia. Zaliczono tu gatunki określone jako CR, czyli krytycznie zagrożone.

[E] – wymierające krytycznie zagrożone – gatunki silnie zagrożone wymarciem na izolowanych stanowiskach poza głównym obszarem swojego występowania.

V – narażone- zagrożone wyginięciem – jeżeli nie znikną czynniki ich zagrożenia, to w najbliższej przyszłości gatunki te przesunięte zostaną do kategorii wymierających.

[V] – narażone – zagrożone na izolowanych stanowiskach poza głównym obszarem swojego występowania.

R – rzadki

I – o nieokreślonym znaczeniu.

Źródło informacji:

1 – dane (waloryzacja przyrodnicza) N-ctwa Różańsko

c) Zwierzęta

Listę gatunków podlegających ochronie zawiera Rozporządzenie MŚ z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2016 r., poz. 2183).

Tabela 29. Wykaz chronionych zwierząt stwierdzonych i występujących pospolicie na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
Bezkregowce									
1.	Zalotka większa	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	OS	Różne wody stojące – małe oczka i śródleśne bagna, torfianki, torfowiska niskie, jeziora.	pospolita w całym N-ctwie			T	1
2.	Czerwończyk nieparek	<i>Lycaena dispar</i>	OS	Wilgotne łąki; lasy łęgowe.	pospolity w całym N-ctwie			T	1
Plazy									
1.	Kumak nizinny	<i>Bombina bombina</i>	OS	Zbiorniki wodne: stawy, jeziora, niewielkie oczka wodne.	pospolity w całym N-ctwie			T	1
2.	Ropucha szara	<i>Bufo bufo</i>	OC	Spotykana w lasach, na polach, łąkach; unika terenów bardzo suchych i podmokłych.	pospolita w całym N-ctwie				1
3.	Ropucha paskówka	<i>Epidalea calamita</i>	OS	Miejsca otwarte, nasłonecznione i suche, poza okresem godów żyje wyłącznie na lądzie. Jako miejsca godów wybiera zazwyczaj okresowe, płytkie nasłonecznione i ciepłe zbiorniki wodne, najczęściej pozbawione roślin wodnych	pospolita w całym N-ctwie				1
4.	Rzekotka drzewna	<i>Hyla arborea</i>	OS	Preferuje doliny rzeczne porośnięte lasem (łęgi, niskie grądy, lasy mieszane), obszary obfitujące w kałuże, stawy, trzcinowiska, oczka wodne.	pospolita w całym N-ctwie			+	1
5.	Traszka zwyczajna	<i>Lissotriton vulgaris</i>	OC	Zasiedla lasy liściaste, iglaste i mieszane, także suche.	pospolita w całym N-ctwie				1
6.	Grzebiuszka ziemna	<i>Pelobates fuscus</i>	OS	Podłoża, w których łatwo może się zagrzebać w ziemi. Na okres godowy wybiera	pospolita w całym N-ctwie			+	1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				zbiorniki wody stojącej; stawy, głębsze rowy melioracyjne, okresowo zalewane łąki.					
7.	Żaba wodna	<i>Pelophylax esculenta</i>	OC	Obficie zarośnięte wody stojące; płytkie zbiorniki jak stawy czy zatoki jezior.	pospolita w całym N-ctwie				1
8.	Żaba jeziorkowa	<i>Pelophylax lessonae</i>	OC	Płytkie, zwykle porośnięte obfitą roślinnością zielną zbiorniki wód stojących, tj. jeziora, stawy, bagna, ale też w większych kałużach, dołach glinowych i żwirowych oraz rowach.	pospolita w całym N-ctwie			+	1
9.	Żaba śmieszka	<i>Pelophylax ridibundus</i>	OC	Nad dużymi zbiornikami wodnymi, tj. jeziora, stawy, rozlewiska rzeczne, ale też w mniejszych zbiornikach, takich jak śródleśne stawy, rowy melioracyjne.	pospolita w całym N-ctwie			+	1
10.	Ropucha zielona	<i>Pseudepidalea viridis</i>	OS	Suche lasy, zadrzewienia, tereny trawiaste. Preferuje miejsca silnie nasłonecznione; unika obszarów podmokłych tj. torfowisk, wilgotnych lasów i łąk.	pospolita w całym N-ctwie			+	1
11.	Żaba moczarowa	<i>Rana arvalis</i>	OS	Na łąkach, w lasach świerkowych, liściastych, polanach śródleśnych, a nawet w suchych terenach o podłożu wapiennym.	pospolita w całym N-ctwie			+	1
12.	Żaba trawna	<i>Rana temporaria</i>	OC	Lasy liściaste, iglaste i mieszane; tereny porośnięte	pospolita w całym N-ctwie				1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				krzewami, łąki (zarówno suche, jak podmokłe), polany leśne, tereny trawiaste, bagna, torfowiska, stawy, rzeki i jeziora.					
13.	Traszka grzebieniasta	<i>Triturus cristatus</i>	OS	Zbiorniki wodne: preferuje większe i głębsze stawy, o mulistym dnie, silnie zarośnięte roślinnością wodną.	pospolita w całym N-ctwie		NT	T	1
Gady									
1.	Padalec zwyczajny	<i>Anguis fragilis</i>	OC	Słoneczne polany, skraje lasów, lasy liściaste o bogatym piętrze podszytu, łąki (zwłaszcza wilgotne), torfowiska, wrzosowiska, miedze, remizy śródpolne, parki, ogrody, przydroża.	pospolity w całym N-ctwie				1
2.	Żółw błotny	<i>Emys orbicularis</i>	ÓS	Woda (opuszczają tylko samice dla złożenia jaj) tj. nieduże, zarastające jeziora, leśne oczka wodne, bagna, gęsto zarośnięte i trudno dostępne starorzecza, duże stawy oraz wolno płynące rzeki z gęstą roślinnością.	strefy ochrony	EN	EN	T	1 3
3.	Jaszczurka zwinka	<i>Lacerta agilis</i>	OS	Murawy, rumowiska skalne, wrzosowiska, nasypy kolejowe, zakrzaczone i zadrzewione łąki; stwierdzana w lasach sosnowych, mieszanych w sąsiedztwie terenów otwartych.	pospolita w całym N-ctwie			+	1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
4.	Zaskroniec zwyczajny	<i>Natrix natrix</i>	OC	Tereny podmokłe, bagienne, w pobliżu zbiorników wodnych.	pospolity w całym N-ctwie				1
5.	Jaszczurka żyworodna	<i>Zootoca vivipara</i>	OC	Wilgotne, widne lasy, skraje cienistych lasów, małe, słabo nasłonecznione polany, często nad wodami, brzegi lasów, łąki i inne tereny trawiaste, w okolicach strumieni.	pospolita w całym N-ctwie			+	1
Ptaki									
1.	Raniuszek	<i>Aegithalos caudatus</i>	OS	Lasy liściaste i mieszane, bory, młodniki, skraje lasów, zadrzewienia śródpolne.	pospolity w całym N-ctwie				1
2.	Skowronek polny	<i>Alauda arvensis</i>	OS	Pola uprawne, otwarte, porośnięte trawą pofałdowane pastwiska, nizinne i górskie łąki o umiarkowanej wilgotności, tereny bezleśne, odkryte bagna, pagórki.	pospolity w całym N-ctwie				1
3.	Zimorodek	<i>Alcedo atthis</i>	OS	Gatunek ściśle związany ze zbiornikami wodnymi. Zasiedla rzeki, jeziora, starorzecza, żwirownie, a także niewielkie strumienie.	2			T	2
4.	Świergotek drzewny	<i>Anthus trivialis</i>	OS	Suche, dobrze nasłonecznione obrzeża rzadkich, widnych lasów liściastych lub iglastych z pobliskimi zarastającymi porębami, młodnikami, uprawami leśnymi i polanami; różne tereny otwarte, zadrzewienia śródpolne, zagajniki, uprawy,	pospolity w całym N-ctwie				1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				łąki, zarastające torfowiska i laski podmiejskie.					
5.	Gęgawa	<i>Anser anser</i>		Słodkowodne zbiorniki gęsto porośnięte trzcinami, bagniste łąki i moczary.	2			T	1 2
6.	Czapla siwa	<i>Ardea cinerea</i>	OC	Płytkie wody przy jeziorach, rzekach i estuariach, trzcinowiska. Gniazduje zazwyczaj w pobliżu wód słodkich.	1			T	1
7.	Podgorzalka	<i>Aythya nyroca</i>	OS	Stojące, gęsto zarośnięte zbiorniki słodkiej wody.	pospolita w całym N-ctwie		VU	T	1
8.	Bąk	<i>Botaurus stellaris</i>	OS	Zbiorniki wodne z szerokimi szuwarami: naturalne jeziora, stawy hodowlane, glinianki, starorzecza, podmokłe trzcinowiska.	pospolity w całym N-ctwie		NT	T	1
9.	Gagoł	<i>Bucephala clangula</i>	OS	Zamieszkuje wody słodkie, rzeki, starorzecza, jeziora w strefie lasów liściastych czasem nawet stawy rybne pod warunkiem, że w pobliżu znajdują się stare, dziuplaste drzewa.	6			T	1 2
10.	Myszołów	<i>Buteo buteo</i>	OS	Otwarte tereny w pobliżu lasu lub ze śródpolnymi zadrzewieniami, kępami i szpalerami drzew - preferuje ich obrzeża lub kompleksy bardziej rozrzedzone.	pospolity w całym N-ctwie				1
11.	Lelek zwyczajny	<i>Caprimulgus europaeus</i>	OS	Suche, świetliste bory sosnowe w pobliżu łąk, pól, polan, zrębów, młodników. Preferuje też lasy	pospolity w całym N-ctwie			T	1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				poprzecinane porębami, ich skraje, wrzosowiska, zarastające pożarzyska i wydmy z młodymi kompleksami leśnymi.					
12.	Szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	OS	Obrzeża lasów liściastych i mieszanych, sady, polany, aleje, kępy drzew, nadrzeczne łęgi. Najchętniej zasiedla tereny gdzie pola i sady przeplatają się z zadrzewieniami śródpolnymi.	pospolity w całym N-ctwie				1
13.	Pelzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	OS	Obrzeża wysokich, świetlistych lub rzadkich lasów liściastych lub mieszanych, zadrzewienia śródpolne, często też stare parki miejskie, zagajniki, aleje, szpalery starych drzew, ogrody, cmentarze, sady.	pospolity w całym N-ctwie				1
14.	Pelzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	OS	Zasiedla olsy, grądy, łęgi i stare bory.	pospolity w całym N-ctwie				1
15.	Bocian czarny	<i>Ciconia nigra</i>	OS	Mokradła poprzecinane obszarami leśnymi, zarówno z drzewami iglastymi, jak i liściastymi.	3 (strefy ochrony)			T	1
16.	Błotniak stawowy	<i>Circus aeruginosus</i>	OS	Zasiedla trzcinowiska wokół jezior i stawów rybnych, torfowiska z zaroślami wierzbowymi, oczka wodne wśród pól uprawnych, gęsto obrosnięte szuwarami tereny podmokłe,	3			T	1 2

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				starorzecza, wiklinowe zarośla. Unika lasów.					
17.	Orlik krzykliwy	<i>Clanga pomarina</i>	OS	Zwarte, stare, rozległe lasy, przeważnie mieszane i liściaste, w pobliżu pól uprawnych, dolin rzecznych, łąk i pastwisk, na obszarach obfitujących w tereny podmokłe i jeziora.	2 (strefy ochrony)			T	1
18.	Grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	OS	Prześwieczone lasy liściaste i mieszane, w okolicach zbiorników wodnych. Unika lasów iglastych.	pospolity w całym N-ctwie				1
19.	Wrona siwa	<i>Corvus corone</i>	OC	Obrzeża lasów i zadrzewień śródpolnych, otwarte tereny typu parkowego z mozaiką śródpolnych lasów z pastwiskami, polami, ogrodami i łąkami oraz parki miejskie.	pospolita w całym N-ctwie				1
20.	Kukułka	<i>Cuculus canorus</i>	OS	Obrzeża lasów, niezbyt duże drzewostany liściaste, mieszane i iglaste, kępy zadrzewień śródpolnych, ogrody, parki.	pospolita w całym N-ctwie				1
21.	Modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	OS	Lasy, trzcinowiska oraz wszelkie zadrzewienia śródpolne	pospolita w całym N-ctwie				1
22.	Łabędź niemy	<i>Cygnus olor</i>	OS	Gniazduje na niewielkich i płytkich zbiornikach wodnych.	pospolity w całym N-ctwie			T	1
23.	Dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	OS	Stare lasy liściaste, iglaste lub mieszane; inne mniejsze zadrzewienia	pospolity w całym N-ctwie				1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				(w tym śródpolne), parki miejskie i wiejskie (nawet w centrach miast), ogrody, aleje.					
24.	Dzięciołek	<i>Dryobates minor</i>	OS	rzadkie, stare lasy liściaste i mieszane oraz ich obrzeża, zwłaszcza pośród łąk, dolin rzek. Unika lasów iglastych.	pospolity w całym N-ctwie				1
25.	Dzięcioł czarny	<i>Dryocopus martius</i>	OS	Bory iglaste, lasy mieszane, rzadziej lasy liściaste, ale też zadrzewienia i duże parki miejskie.	pospolity w całym N-ctwie			T	1
26.	Trznadel	<i>Emberiza citrinella</i>	OS	Obrzeża widnych lasów liściastych i borów, pola, łąki, polany, zarośla, drzewa owocowe, sady, budynki i ogrody.	pospolity w całym N-ctwie				1
27.	Rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	OS	Lasy (z gęstym podszytem, dobrze wykształconymi krzewami i obfitym runem) i ich skraje, zarośla, parki, zadrzewienia, tereny miejskie i podmiejskie.	pospolity w całym N-ctwie				1
28.	Sokół wędrowny	<i>Falco peregrinus</i>	OS	Lasy w pobliżu wód ze starymi, wysokimi drzewami; często zasiedla także tereny zurbanizowane	1 (strefa ochrony)		VU	T	1
29.	Muchołówka żałobna	<i>Ficedula hypoleuca</i>	OS	Otwarte, nasłonecznione stare lasy liściaste i mieszane ze skąpą warstwą ziół; zadrzewienia, stare parki, zagajniki, ogrody i sady owocowe.	pospolita w całym N-ctwie		NT		1
30.	Muchołówka mała	<i>Ficedula parva</i>	OS	Stare, liściaste i mieszane lasy o bogatym podszyści; preferuje miejsca	pospolita w całym N-ctwie			T	1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				wilgotne i zacienione.					
31.	Zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	OS	Lasy i bory z ubogą warstwą krzewów i ziół, zadrzewienia śródpolne, ogrody, aleje drzew, parki.	pospolita w całym N-ctwie				1
32.	Kokoszka zwyczajna	<i>Gallinula chloropus</i>	OS	Zbiorniki wodne z gęstą roślinnością podwodną oraz nadwodną nad stawami, wolno płynącymi rzekami, bagnami.	pospolita w całym N-ctwie			T	1
33.	Sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	OS	Lasy liściaste i mieszane o bogatej strukturze, niewielkie zadrzewienia śródpolne; często w parkach, sadach i ogrodach.	pospolita w całym N-ctwie				1
34.	Żuraw	<i>Grus grus</i>	OS	Miejsca lęgowe stanowią siedliska podmokłe: śródleśne mokradła oraz zabagnione doliny rzeczne i brzegi zbiorników wodnych, w tym jezior i stawów rybnych.	37			T	1 2
35.	Bielik	<i>Haliaeetus albicilla</i>	OS	Gniazduje w starych lasach, w pobliżu zbiorników wodnych, nad którymi żeruje.	4 (strefy ochrony)			T	1
36.	Zaganiacz	<i>Hippolais icterina</i>	OS	Wilgotne i umiarkowanie wilgotne obrzeża świetlistych lasów liściastych i mieszanych z dobrze rozwiniętym podszytem; tarasy zalewowe rzek z większymi skupiskami drzew; parki, sady, ogrody, zadrzewienia nadrzeczne	pospolity w całym N-ctwie				1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				i śródpolne, widne gaje, ogrody.					
37.	Dymówka	<i>Hirundo rustica</i>	OS	Tereny rolnicze z większymi zbiornikami wodnymi.	pospolita w całym N-ctwie				1
38.	Krętogłów	<i>Jynx torquilla</i>	OS	Obrzeża niezbyt gęstych lasów liściastych i mieszanych.	pospolity w całym N-ctwie				1
39.	Gąsiorek	<i>Lanius collurio</i>	OS	Nasłonecznione, otwarte, suche tereny z ciemnymi krzewami, wrzosowiska, torfowiska, zarośla.	pospolity w całym N-ctwie			T	1
40.	Makolągwa	<i>Linaria cannabina</i>	OS	Skupienia gęstych śródpolnych, przydrożnych krzewów, łąki, pola uprawne, sady, ogrody, obrzeża parków i lasów.	pospolita w całym N-ctwie				1
41.	Czubatka	<i>Lophophanes cristatus</i>	OS	Głębsze partie starych borów sosnowych i świerkowych); może zamieszkiwać też lasy mieszane.	pospolita w całym N-ctwie				1
42.	Słownik rdzawy	<i>Luscinia megarhynchos</i>	OS	Rzadkie lasy liściaste, mieszane lub w większych skupiskach krzewów i drzew o gęstym poszyciu oraz na skraju kompleksów leśnych.	pospolity w całym N-ctwie				1
43.	Krakwa	<i>Mareca strepera</i>	OS	Bogato zarośnięte zbiorniki stojącej wody (jeziora, stawy).	pospolita w całym N-ctwie			T	1
44.	Strzyżyk	<i>Nannus troglodytes</i>	OS	Bory, wilgotne lasy mieszane i liściaste z bujnym podszytem i runem, gęsto zarośnięte brzegi strumieni, zręby leśne, tereny podmiejskie, kanały, gęsto porośnięte zadrzewienia śródpolne.	pospolity w całym N-ctwie				1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
45.	Wilga	<i>Oriolus oriolus</i>	OS	Lasy liściaste i mieszane; tereny rolne z zagajnikami liściastymi, zadrzewienia nadwodne.	pospolita w całym N-ctwie				1
46.	Bogatka	<i>Parus majos</i>	OS	Lasy, zadrzewienia polne, często w sąsiedztwie człowieka – w parkach, ogrodach, zieleni miejskiej, wiejskiej i sadach.	pospolita w całym N-ctwie				1
47.	Dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	OS	Skraje świetlistych lasów liściastych i mieszanych, a także mniejsze zadrzewienia śródpolne, stare parki, sady i aleje.	pospolity w całym N-ctwie				1
48.	Pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	OS	Prześwieczone lasy liściaste i mieszane o umiarkowanej wilgotności z bujnym runem i podszytem, zadrzewienia śródpolne, młodniki, doliny rzek, parki i dziedziczone ogrody.	pospolity w całym N-ctwie				1
49.	Świstunka leśna	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	OS	Dojrzałe wysokie lasy liściaste i mieszane, o umiarkowanej wilgotności i dużym zacienieniu.	pospolita w całym N-ctwie				1
50.	Piecuszek	<i>Phylloscopus trochilus</i>	OS	Dobrze nasłonecznione, luźne młode drzewostany liściaste, zadrzewienia śródpolne, zakrzewienia liściaste, jak też w parkach, sadach, przesiekach i ogrodach.	pospolity w całym N-ctwie				1
51.	Perkoz dwuczuby	<i>Podiceps cristatus</i>	OS	Jeziora i stawy, rzadziej wolno płynące rzeki, z pasem	pospolity w całym N-ctwie			T	1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				przybrzeżnych trzcin.					
52.	Czarnogłówka	<i>Poecile montanus</i>	OS	Związana z podmokłymi zadrzewieniami, nadrzecznymi łożowiskami i zakrzewieniami łągowymi, jak i z suchymi, młodymi, niskimi lasami sosnowymi i sosnowo-świerkowymi.	pospolita w całym N-ctwie				1
53.	Sikora uboga	<i>Poecile palustris</i>	OS	Widne zarośla, lasy liściaste i mieszane, ze starodrzewiami, Preferuje skraje lasów, które sąsiadują z łąkami i starymi parkami oraz tereny podmokłe.	pospolita w całym N-ctwie				1
54.	Płochacz pokrzywnica	<i>Prunella modularis</i>	OS	Bory i lasy mieszane z gęstym krzewiastym poszyciem świerkowym i sosnowym, iglaste młodniki, wiklinowe zarośla.	pospolity w całym N-ctwie				1
55.	Wodnik	<i>Rallus aquaticus</i>	OS	Zbiorniki wodne: od dużych jezior i bagien po brzegi stawów i starorzeczy, rowy melioracyjne i glinianki.	pospolity w całym N-ctwie			T	1
56.	Zniczek	<i>Regulus ignicapilla</i>	OS	Bory, głównie świerkowe i jodłowe, lasy mieszane jeżeli posiadają domieszkę świerka lub jodły; preferuje obrzeża drzewostanów.	pospolity w całym N-ctwie				1
57.	Mysikrólik	<i>Regulus regulus</i>	OS	Zwarte bory iglaste i mieszane (z przewagą drzew iglastych, najlepiej luźno stojących świerków) z licznymi podrostami.	pospolity w całym N-ctwie				1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
58.	Remiz	<i>Remiz pendulinus</i>	OS	Łęgi, brzegi mniej uczęszczanych, zaniedbanych jezior i rzek, zarosłych trzcinami, krzewami i drzewami, głównie wierzbą, rzadziej bagna i torfowiska.	pospolity w całym N-ctwie			T	1
59.	Turkawka	<i>Streptopelia turtur</i>	OS	Rzadkie lasy liściaste i mieszane (często skraje lasów), młodniki, zadrzewienia śródpolne i bagienne, parki, duże ogrody.	pospolita w całym N-ctwie		VU		1
60.	Cyranka zwyczajna	<i>Spatula querquedula</i>	OS	Gęsto zarośnięte zbiorniki wodne; niewielkie stawy, a nawet rowy melioracyjne.	pospolita w całym N-ctwie		VU	T	1
61.	Puszczyk	<i>Strix aluco</i>	OS	Głównie lasy liściaste i mieszane ze starymi, okazałymi drzewami; również w parkach, ogrodach, na starych cmentarzach.	pospolity w całym N-ctwie				1
62.	Szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	OS	Lasy i różne skupiska drzew.	pospolity w całym N-ctwie				1
63.	Kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	OS	Lasy różnego typu o bogatym podszycie, większe zadrzewienia śródpolne, wilgotne bory, stare ogrody, przydomowe i śródpolne zadrzewienia, parki.	pospolita w całym N-ctwie				1
64.	Perkoz	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	OS	Małe, śródlądowe, gęsto zarośnięte zbiorniki wodne.	pospolity w całym N-ctwie			T	1
65.	Kos	<i>Turdus merula</i>	OS	Lasy liściaste i mieszane, ogrody, parki, skwery, ogródki działkowe,	pospolity w całym N-ctwie				1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				dzielnice willowe, grupy drzew i krzewów na obszarach przemysłowych, sady, porośnięte krzewami wrzosowiska.					
66.	Drozd śpiewak	<i>Turdus philomelos</i>	OS	Lasy o gęstym podszycie, w pobliżu otwartych przestrzeni.	pospolity w całym N-ctwie				1
67.	Czajka	<i>Vanellus vanellus</i>	OS	Bagna, wilgotne łąki, pastwiska, spuszczone stawy i brzegi zbiorników wodnych	pospolita w całym N-ctwie		EN	T	1
Ssaki									
1.	Karczownik ziemnowodny	<i>Arvicola amphibius</i>	OC	Nad wodami, na łąkach i polach uprawnych, w lasach i sadach.	pospolity w całym N-ctwie				1
2.	Żubr europejski	<i>Bison bonasus</i>	OS	Lasy mieszane z podmokłymi polanami.	Obserwacje		EN		1
3.	Wilk	<i>Canis lupus</i>	OS	Wilk występuje w lasach, na równinach, w terenach górskich i bagiennych. Jest gatunkiem terytorialnym. Wyznacza rewir, do którego nie dopuszcza osobników nie należących do watahy.	Obserwacje			T	1
4.	Bóbr europejski	<i>Castor fiber</i>	OC	Brzegi rzek i jezior, bagna, wyrobiska potorfowe i poźwirowe.	32			T	1 3
5.	Jeż zachodni	<i>Erinaceus europaeus</i>	OC	Widne lasy z bogatym podszyciem, zarośla, obrzeża obszarów zabudowanych, parki miejskie i ogrody.	pospolity w całym N-ctwie				1
6.	Wydra	<i>Lutra lutra</i>	OC	Związana jest ze środowiskiem wodnym - nad	pospolita w całym N-ctwie			T	1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Kategoria ochrony	Występowanie	Liczba stanowisk w N-ctwie	Kategoria wg PCKZ	Kategoria wg CZ/CLPP	Gatunki z Zał. II lub IV DS. lub Zał. I DP	Źródło informacji
				brzegami rzek, potoków, stawów i jezior.					
7.	Badylarka pospolita	<i>Micromys minutus</i>	OC	Wilgotne łąki o wysokiej trawie.	pospolita w całym N-ctwie				1
8.	Nocek rudy	<i>Myotis daubentonii</i>	OS	Latem zamieszkuje dziuple drzew; zimą hibernuje w kryjówkach podziemnych – jaskiniach, starych kopalniach, fortyfikacjach, piwnicach i studniach, wybierając w nich miejsca chłodne, ale wilgotne.	pospolity w całym N-ctwie			+	1
9.	Borowiec wielki	<i>Nyctalus noctula</i>	OS	Lasy, również w pobliżu ludzkich osiedli.	pospolity w całym N-ctwie				1
10.	Karlik malutki	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	OS	Żyje w pobliżu osiedli ludzkich, w pustych drzewach lub pod korą; zimują w zakamarkach budynków, na wieżach.	pospolity w całym N-ctwie				1
11.	Gacek brunatny	<i>Plecotus auritus</i>	OS	W lasach, jak i na obszarach zabudowanych.	pospolity w całym N-ctwie				1
12.	Wiewiórka	<i>Sciurus vulgaris</i>	OC	Pospolita w lasach (głównie liściastych).	pospolita w całym N-ctwie				1
13.	Ryjówka aksamitna	<i>Sorex araneus</i>	OC	Ogrody, i mieszane, zakrzewione łąki.	pospolita w całym N-ctwie				1
14.	Ryjówka malutka	<i>Sorex minutus</i>	OC	Obrzeża podmokłych lasów, wilgotne łąki, kępy krzewów na łąkach i bagnach, ogródki działkowe.	pospolita w całym N-ctwie				1
15.	Kret	<i>Talpa europaea</i>	OC	Lasy, łąki o wilgotnym podłożu.	pospolity w całym N-ctwie				1

Objaśnienia:

OS – ochrona ścisła

OC – ochrona częściowa

PCKZ – „Polska Czerwona Księga Zwierząt”: ExP – gatunki zanikłe lub prawdopodobnie zanikłe; CR – gatunki skrajnie zagrożone; EN – gatunki bardzo wysokiego ryzyka, silnie zagrożone; VU – gatunki wysokiego ryzyka, narażone na wyginięcie; NT – gatunki niższego ryzyka, ale bliskie zagrożenia; LC – gatunki najmniejszej troski;

CZ – „Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” (Cz) (Red. Głowaciński Z., 2002 r.): EX – wymarłe; CR – krytycznie zagrożone; EN – silnie zagrożone; VU – umiarkowanie zagrożone; NT – bliskie zagrożenia; LC – najmniejszej troski; DD – o statusie słabo rozpoznany;

CLPP – Czerwona lista ptaków Polski” (CLPP) (Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L., 2020 r.): RE – wymarłe regionalnie; CR – krytycznie zagrożone; EN – zagrożone; VU – narażone; NT – bliskie zagrożenia;

T – gatunki zwierząt wymagające ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Zał. II DS., Zał. I DP)
+ - gatunki zwierząt z Zał. IV DS

Źródło informacji:

1 – dane (waloryzacja przyrodnicza) N-ctwa Różańsko;

2 – materiały do pzo obszaru Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015

3 – materiały do aneksu do POL dla Nadleśnictwa Mieszkowice i Nadleśnictwa Różańsko o zakres zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038

d) Strefy ochrony ostoi, stanowisk, miejsc rozrodu i regularnego przebywania

W celu ochrony ostoi i stanowisk roślin lub grzybów objętych ochroną gatunków lub ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być ustalane strefy ochrony.²²

Ostoje, miejsca rozrodu i regularnego przebywania niektórych gatunków zwierząt podlegają ochronie zgodnie z Rozporządzeniem MŚ z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. z 2016 r., poz. 2183).

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko ustanowiono 17 stref ochrony w tym:

- 4 strefy ochrony dla bielika;
- 3 strefy ochrony dla bociana czarnego;
- 2 strefy ochrony dla orlika krzykliwego;
- 1 strefę ochrony dla sokoła wędrownego;
- 7 stref ochrony dla żółwia błotnego.

Strefy ochrony ustanowiono na podstawie:

- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 18 czerwca 2024 r. Znak sprawy: WST-Z.6442.34.2024.ASi
- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 7 sierpnia 2025 r. Znak sprawy: WST-Z.6442.73.2025.RKM
- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 13 marca 2023 r. Znak sprawy: WST-Z.6442.13.2023.ASi
- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 7 czerwca 2021 r. Znak sprawy: WOPN-OG.6442.25.2021.ASi
- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 23 grudnia 2024 r. Znak sprawy: WST-Z.6442.38.2024.ASi.1

²² Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (t. j. Dz. U. z 2026 r., poz. 13)

- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z 7 grudnia 2017 r. Znak sprawy: WOPN-OG.6442.47.2017.MKP.1
- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 13 czerwca 2017 r. Znak sprawy: WPN-I.6442.17.2017.WT;
- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 26 lipca 2016 r. Znak sprawy: WOPN-OG.6442.39.2016.MKP;
- Decyzji Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 31 października 2023 r. Znak sprawy: WST-Z.6442.44.2023.ASi.1
- Decyzji Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 2 kwietnia 2007 r. Znak sprawy: SR-P-2-6652/13/2/07

Powierzchnię stref przedstawia poniższa tabela.

Tabela 30. Powierzchnia stref ochrony zwierząt w Nadleśnictwie Różańsko

Zestawienie powierzchni stref ochrony w Nadleśnictwie Różańsko			
Strefa całoroczna	256,68 ha	Strefa okresowa	570,73 ha
Łącznie: 827,41 ha			

„Ochrona rybołowa *Pandion haliaetus* na wybranych obszarach SPA Natura 2000 w Polsce”
Nr LIFE15 NAT PL000819 LIFEPandionPL

Nadleśnictwo Różańsko uczestniczyło w projekcie „Ochrona Rybołowa *Pandion haliaetus* na wybranych obszarach SPA Natura 2000 w Polsce”, którego celem było objęcie szczegółową i kompleksową ochroną wszystkich stanowisk rybołówów *Pandion haliaetus* w Polsce na obszarach sieci Natura 2000 oraz uzyskanie wzrostu liczebności populacji rybołówów o 20% pomiędzy 2014 a 2021 rokiem. Długofalowym celem projektu jest utrzymanie stałego trendu wzrostu liczebności rybołówów w Polsce do poziomu gwarantującego utrzymanie trwałości zachowania populacji tego gatunku.

W ramach realizacji projektu w Nadleśnictwie Różańsko zamontowano 2 sztuczne gniazda (platformy) dla rybołowa na drzewach.

4.8. Siedliska przyrodnicze

Siedliska w obszarze Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 przyjęto zgodnie z materiałami przekazanymi przez RDOŚ w Gorzowie Wlkp. Siedliska przyrodnicze w obszarze Natura 2000 Gogolice-Kosa przyjęto zgodnie z dokumentacją dotyczącą poszerzenia planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Mieszkowice i Nadleśnictwa Różańsko o zakres zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 (siedliska przyrodnicze zinwentaryzowane zostały w 2019-2020, 2023 r.) w obszarze na gruntach N-ctwa. Siedliska zlokalizowane na gruntach poza obszarami siedliskowymi Natura 2000 przyjęto zgodnie z danymi Nadleśnictwa Różańsko.

Wykaz typów siedlisk przyrodniczych wymagających ochrony (Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia MŚ w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (Dz. U. z 2014 r. poz. 1713) zinwentaryzowanych w Nadleśnictwie Różańsko:

- 3150 – starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*;
- 6410 – zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*);
- 6510 – niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*);
- 7140 – torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*);
- 7230 – górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk (tylko w rezerwacie przyrody „Bagno Chłopiny”, w mozaice z siedliskiem 7140);
- 9110 – kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagenion*);
- 9130 – żyzne buczyny (*Dentario glandulosae-Fagenion*, *Galio odorati-Fagenion*);
- 9160 – grąd subatlantycki (*Stellario-Carpinetum*);
- 9170 – grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*);
- 9190 – kwaśne dąbrowy;
- 91D0* – bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne);
- 91E0* – łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródliskowe;
- 91F0 – łąkowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*).

Tabela 31. Zestawienie powierzchni siedlisk przyrodniczych na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko

Kod siedliska	W granicach obszarów siedliskowych Natura 2000				Grunty N-ctwa poza obszarami siedliskowymi Natura 2000				Łącznie			
	Stan siedliska											
	A	B	C	Razem	A	B	C	Razem	A	B	C	Razem
	Powierzchnia [ha]											
3150	-	3,34	1,35	4,69	-	2,02	-	2,02	-	5,36	1,35	6,71
6410	-	-	-	-	-	2,33	-	2,33	-	2,33	-	2,33
6510	-	-	-	-	2,91	2,34	-	5,25	2,91	2,34	-	5,25
7140	-	1,38	-	1,38	2,03	11,96	4,52	18,51	2,03	13,34	4,52	19,89
7230	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem nieleśne	-	4,72	1,35	6,07	4,94	18,65	4,52	28,11	4,94	23,37	5,87	34,18
9110	-	32,07	-	32,07	28,11	11,07	23,95	63,13	28,11	43,14	23,95	95,20
9130	-	3,91	-	3,91	38,59	63,39	168,75	270,73	38,59	67,30	168,75	274,64
9160	-	80,8	9,29	90,09	18,79	109,46	162,61	290,86	18,79	190,26	171,90	380,95
9170	-	11,75	3,32	15,07	15,00	16,62	59,28	90,90	15,00	28,37	62,60	105,97
9190	-	-	-	-	4,03	11,16	17,16	32,35	4,03	11,16	17,16	32,35
91D0*	65,63	-	-	65,63	-	26,21	80,92	107,13	65,63	26,21	80,92	172,76
91E0*	-	30,03	16,48	46,51	8,52	71,68	101,31	181,51	8,52	101,71	117,79	228,02
91F0	-	-	-	-	-	3,23	6,49	9,72	-	3,23	6,49	9,72

Kod siedliska	W granicach obszarów siedliskowych Natura 2000				Grunty N-ctwa poza obszarami siedliskowymi Natura 2000				Łącznie			
	Stan siedliska											
	A	B	C	Razem	A	B	C	Razem	A	B	C	Razem
	Powierzchnia [ha]											
Razem leśne	65,63	158,56	29,09	253,28	113,04	312,82	620,47	1046,33	178,67	471,38	649,56	1299,61
Łącznie	65,63	163,28	30,44	259,35	117,98	331,47	624,99	1074,44	183,61	494,75	655,43	1333,79

* siedliska priorytetowe

5. WALORY PRZYRODNICZE NADLEŚNICTWA

Rysunek 28. Widok na Jezioro Białe (Fot. Ł. Sikora)

5.1. Ekosystemy wodno-mokradłowe

5.1.1. Wody płynące

Nadleśnictwo Różańsko położone jest na terenie jednostki hydrograficznej o nazwie:

- Dorzecze Odry (1).

Wg podziału hydrograficznego Polski²³ obszar Nadleśnictwa znajduje się w zlewniach:

Poziom 1 – Odra (1)

Poziom 2 - Warta (18)

Poziom 3 - Warta od Noteci Do Ujścia (189)

Poziom 4 - Kłodawka (1892)

Poziom 5 – Marwica (18926)

Poziom 2 – Odra od Warty do Ujścia (19)

Poziom 3 – Odra od Warty do oddzielenia się Odry Zachodniej w Widuchowej (191)

Poziom 4 - Myśla (1912)

Poziom 5 – Zlewnia Jez. Myśliborskiego (19125)

Myśla od Jez. Myśliborskiego do Ścieniawicy (19127)

Ścieniawica (19128)

²³ Mapa podziału hydrograficznego Polski w skali 1: 10000 Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie/Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej/Wydział Systemu Informacyjnego Gospodarowania Wodami

Myśla od Ścieniawicy do ujścia (19129)

Poziom 4 - Rurzyca (1918)

Poziom 5 – Rurzyca do Kołbicy (p) (19181)

Mała Kalica (19184)

Poziom 3 – Odra od oddzielenia się Odry Zachodniej w Widuchowej do oddzielenia się Regalicy w Kluczach (193)

Poziom 4 - Tywa (1932)

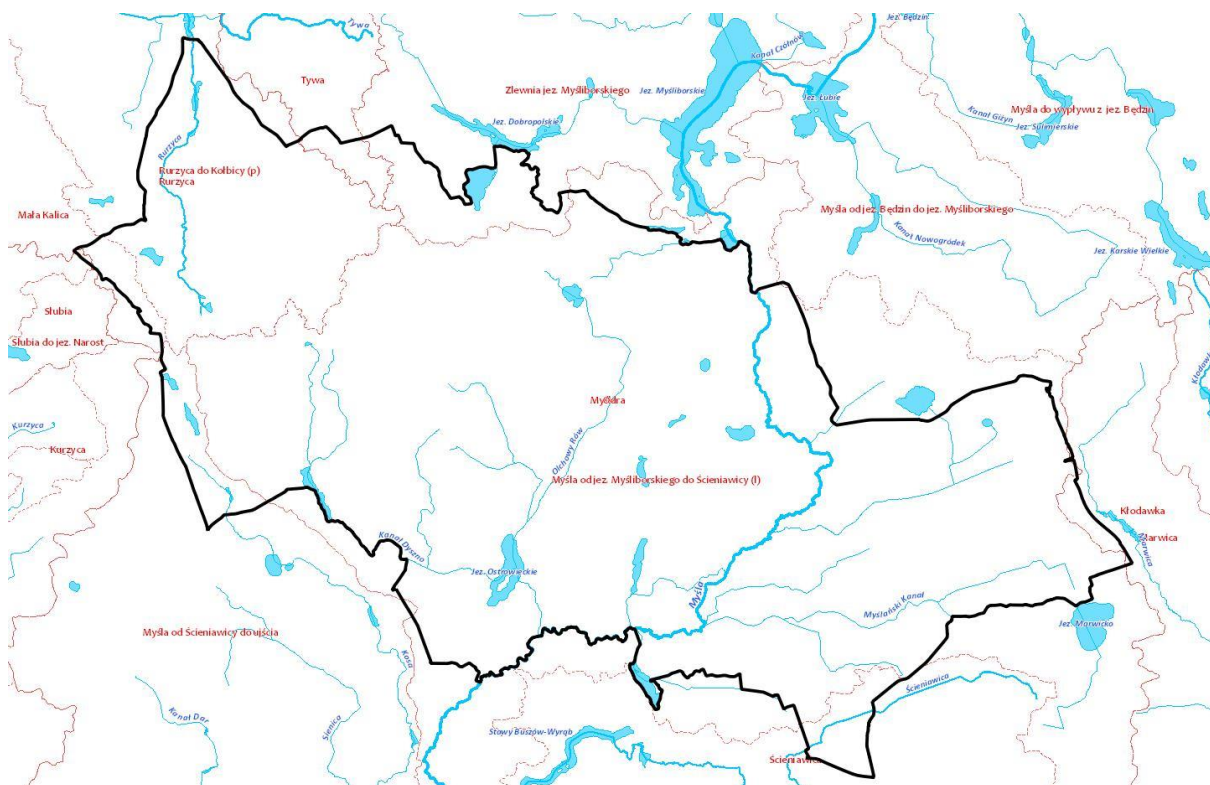
Poziom 5 – Tywa do Kanału Strzeszowskiego (l) (19321)

Podstawowe jednostki hydrograficzne MPHP

Rysunek 29. Podstawowe jednostki hydrograficzne Polski /za MPHP/²⁴

²⁴ Komputerowa Mapa Podziału Hydrograficznego Polski (MPHP). 2001. <http://gridw.pl>

Rysunek 30. Fragment mapy hydrologicznej²⁵

Głównymi ciekami mającymi wpływ na stosunki wodne na terenie Nadleśnictwa są rzeki:

➤ Myśla – na niewielkim odcinku rzeka wyznacza południową granicę Nadleśnictwa, a następnie przepływa (w układzie południkowym) przez jego centralną część. Źródła Myśli znajdują się na Pojezierzu Myśliborskim w okolicach miejscowości Rychnów. Jej długość wynosi 95,6 km, a powierzchnia dorzecza 1334 km². Rzeka uchodzi do Odry koło miejscowości Chlewice. Na system rzeczny Myśli składają się 24 ciekі podstawowe, z których największymi są Kosa i Sienica. Rzeka w dużej części zachowała swój pierwotny bieg, dzięki czemu koryto często meandruje, tworząc liczne zakola, rozlewiska i stawy przyrzeczne. Wokół rzeki znajduje się wiele ciekawych środowisk o randze lokalnej: lasów łęgowych, torfowisk, stawów i starorzeczy. W zlewni rzeki Myśli, a zwłaszcza w jej górnym biegu znajduje się dużo jezior. Na rzece zlokalizowane są jazy i 6 małych elektrowni wodnych: Namyslin na ok. 6 km, Reczyce na ok. 12 km, Gudzisz na ok. 13 km, Chwarszczany na ok. 15 km, Dargomyśl na ok. 19 km, Barnówko na ok. 39 km od ujścia Myśli.

➤ Rurzyca – jej źródła znajdują się w zachodniej części Nadleśnictwa, w okolicy miejscowości Gogolice; uchodzi do Odry na północ od Krajnika Dolnego. Długość rzeki wynosi 44,4 km, a powierzchnia zlewni 430,7 km². Udział użytków zielonych w całkowitym obszarze zlewni to 9,32%, wskaźnik lesistości 22,45%; pozostałą część zajmują grunty orne i inne – 66,84% oraz wody – 1,39%. Rurzyca jest ciekim o uregulowanym korycie i brzegach wzmocnionych faszyną na całym jej biegu. Rzeka ta ma dość skomplikowany przebieg i kilkakrotnie zmienia kierunek, płynąc początkowo

²⁵ Mapa podziału hydrograficznego Polski w skali 1: 10000 Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie/Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej/Wydział Systemu Informacyjnego Gospodarowania Wodami

na zachód, następnie na południe, ponownie na zachód, oraz na północ. W rejonie Chojny wpływa do niej rzeka Kalica.

Oprócz wymienionych dużą rolę spełniają liczne mniejsze ciek, kanały i rowy: Pręga, Ścieniawica, Kosa, Olchowy Rów, Dopływ z Jeziora Koziego, Dopływ ze Stawu, Dopływ z Dzikowa, Dopływ z Juncewa, Dopływ z Radzicza, Kanał Łęczyna, Kanał Chłopiński, Myślański, Kanał, Kanał Gajewo, Kanał Wierzbica, Kanał Mystka, Kanał Różańsko, Kanał Dyszno, Kanał Dyszno II.

W zasięgu terytorialnym N-ctwa Różańsko decydujący wpływ na jakość wód (klasę czystości) mają zanieczyszczenia pochodzące z następujących źródeł:

- źródła komunalne – miejskie systemy kanalizacyjne oraz miejsca odprowadzania ścieków z gospodarstw domowych;
- źródła przemysłowe – systemy kanalizacyjne zakładów przemysłowych;
- spływy powierzchniowe zawierające związki biogenne z nawozów chemicznych i środków ochrony roślin (głównie azot i fosfor).

Na podstawie monitoringu prowadzonego w latach 2019-2024 stan jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) w zasięgu Nadleśnictwa Różańsko oceniono stan wód jako zły²⁶.

5.1.2 Wody stojące

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa znajduje się wiele jezior: Jezioro Białe, Jezioro Czarne, Jezioro Dalesz, Jezioro Zielin, Jezioro Dolskie, Jezioro Postne, Jezioro Rościńskie, Jezioro Ostrowieckie, Jezioro Czernikowskie, Jezioro Warnickie, Jezioro Klasztorne, Jezioro Głębokie, Jezioro Chełm Dolny, Jezioro Chełm Dolny Południowy.

Zbiorniki te są najczęściej pochodzenia rynnowego bądź wytopiskowego. Jeziora rynnowe zajmują dawne głębsze rynny polodowcowe, posiadają charakterystyczny wąski kształt, strome brzegi i urozmaiconą rzeźbę dna. Jeziora wytopiskowe powstały w miejscach po wytopionym mniejszych bryłach martwego lodu, mają mniejsze rozmiary, owalny kształt i niewielką głębokość.

Wzajemne oddziaływania między ekosystemem leśnym, a zasobami wodnymi są bardzo silne, jakkolwiek ich charakter i skutki zależą głównie od warunków siedliskowych. Stan zasobów wodnych oraz ich jakość decyduje o stanie i zdrowotności lasu, a nawet o ich istnieniu. Lasy i zadrzewienia odgrywają zaś niezmiernie ważną rolę w kształtowaniu obiegu wody w zlewni oraz w poprawie jej jakości.

Funkcja wodochronna lasu oznacza jego wpływ na ilościowe i jakościowe charakterystyki zasobów wodnych przepływających przez ekosystem leśny. Wzmocnienie funkcji wodochronnej jest

²⁶ <https://wody.gios.gov.pl/>

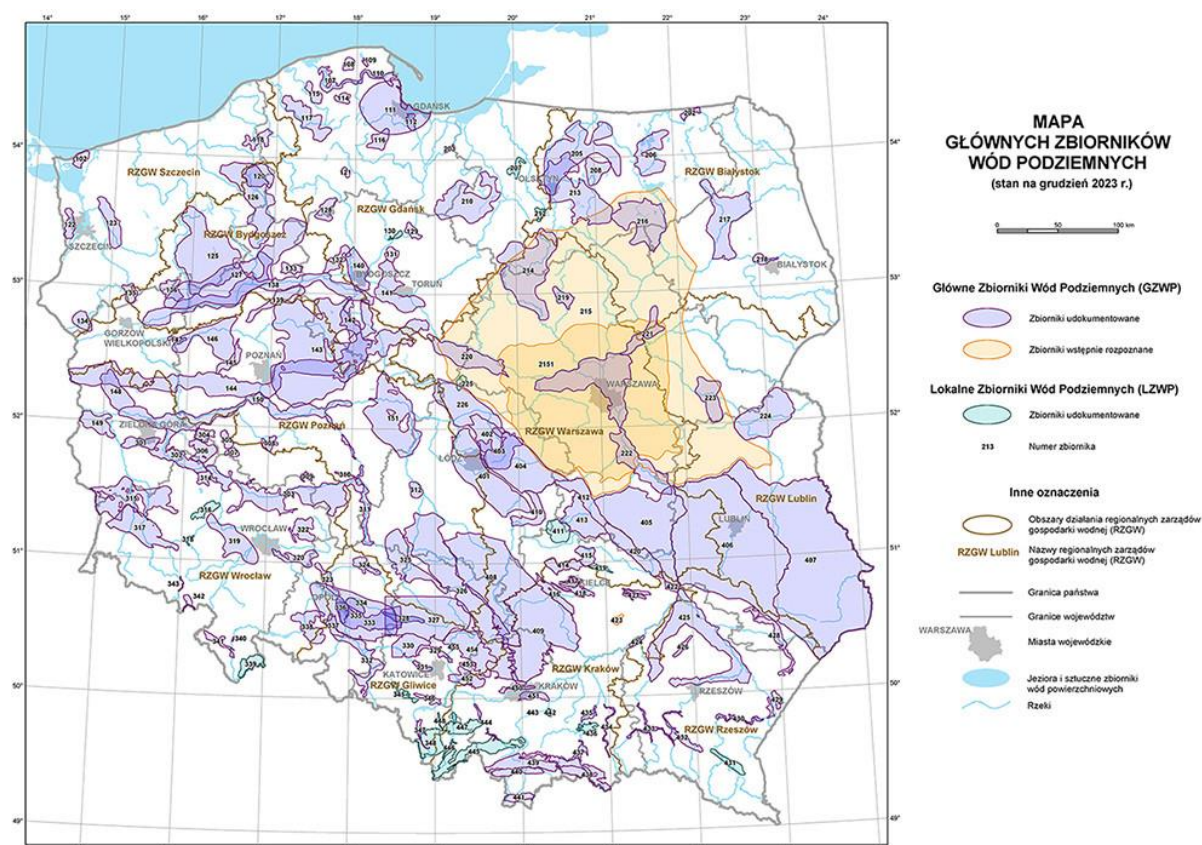
możliwe przede wszystkim poprzez zrównoważoną gospodarkę leśną, która ma wpływ na wszystkie czynniki równania bilansu wodnego: opad, odpływ, parowanie terenowe, retencję wodną²⁷.

5.1.3. Wody podziemne

Teren Nadleśnictwa Różańsko położony jest wg Regionalizacji Hydrologicznej Polski²⁸ w:

- prowincja hydrologiczna nizinna;
- pasmo zbiorników Pojezierzy Pomorskiego i Mazurskiego (GZWP w paśmie pojezierzy).

Zasięg terytorialny Nadleśnictwa Różańsko nie obejmuje żadnego z Głównych Zbiorników wód podziemnych. Najbliżej położonym jest Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 134 – Dębno: zbiornik porowy o powierzchni 174,4 km², położony w utworach czwartorzędowych. Zbiornik znajduje się terenie województw: lubuskiego i zachodniopomorskiego. Ujęcia wody na terenie zbiornika stanowią podstawowe źródło zaopatrzenia ludności w wodę pitną. Pobór wody ma charakter rozproszony, co ma korzystny wpływ dla utrzymania dobrego stanu wód podziemnych. Dla zbiornika wyznaczono obszar ochronny o powierzchni 44,9 km², który podzielono na dwa podobszary: pierwszy obejmuje teren miasta Dębno w jego granicach administracyjnych, drugi obejmuje tereny górnicze kopalni „Cychry”.

Rysunek 31. Mapa Głównych Zbiorników Wód Podziemnych w skali 1:800 000 - stan na 31.12.2023 r.²⁹

²⁷ Pierzgański, E. (2008). Relacje między lasem a wodą – przegląd problemów

²⁸ Mikołajków J., Sadurski A. (red.). 2017. *Informator PSH. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych w Polsce*. Państwowy Instytut Geologiczny; Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa.

²⁹ Źródło mapy: <https://www.pgi.gov.pl/psh/psh-2/ochrona-wod-podziemnych.html>

5.1.4. Mokradła

Pod pojęciem mokradeł należy rozumieć wszelkiego typu ekosystemy leśne i nieleśne ukształtowane poprzez procesy hydrogeniczne, głównie torfowiska, śródleśne oczka wodne, lasy bagienne itp.

Zestawienie mokradeł na gruntach N-ctwa Różańsko przedstawia Tabela 32.

Tabela 32. Zestawienie mokradeł na gruntach N-ctwa Różańsko

Typ mokradła	Nadleśnictwo Różańsko	
	Liczba wydz.	Pow. [ha]
Torfowiska niskie	-	-
Torfowiska przejściowe	9	19,89
Torfowiska wysokie	-	-
Torfowiska zasadowe	1	-*
Bagna	190	378,33
Śródleśne bagienka (PNSW)	671	86,49
Lasy na siedliskach bagiennych (BMb, LMb)	90	317,38
Lasy na siedliskach łęgowych	11	32,55
Razem	972	832,92

* w mozaice z torfowiskiem przejściowym

Mokradła odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu lokalnej różnorodności biologicznej i zasobów wodnych. Mają wpływ na:

- regulację gospodarki wodnej: działają jak naturalne gąbki, magazynując wodę podczas opadów i powoli ją uwalniając w okresach suszy; zapobiegają powodziom i suszom, chroniąc tereny położone niżej;
- ochronę różnorodności biologicznej: stanowią unikalne siedliska dla wielu gatunków roślin i zwierząt (w tym rzadkich i zagrożonych); degradacja mokradeł prowadzi do utraty siedlisk i wymierania gatunków;
- oczyszczanie wody: filtrują zanieczyszczenia i substancje odżywcze, poprawiając jakość wody w rzekach i jeziorach;
- magazynowanie węgla: torfowiska i inne mokradła magazynują duże ilości węgla, co ma pozytywny wpływ na klimat, zapobiegając uwalnianiu go do atmosfery w postaci dwutlenku węgla.
- ochronę przed erozją: zapobiegają erozji gleby, stabilizując stoki i chroniąc koryta rzek.

Ponadto mokradła są miejscami o wysokich walorach estetycznych, a także stanowią cenne obiekty badań naukowych i edukacji.

Grunty pozostawione do naturalnej sukcesji obejmują powierzchnie leśne niezalesione, gdzie nie planuje się zabiegów gospodarczych z uwagi na ich rolę w ekosystemie oraz uwarunkowania lokalne.

W Nadleśnictwie Różańsko pozostawiono grunty do naturalnej sukcesji w 85 wydzieleniach o łącznej powierzchni 180,12 ha.

5.2. Roślinność

W umiarkowanej strefie klimatycznej lasy obok innych typów zbiorowisk stanowią najbardziej zróżnicowany ekosystem o stosunkowo wysokim poziomie organizacyjnym. Cechuje go wiele współzależności między poszczególnymi jego komponentami jakimi są świat roślinny, świat zwierzęcy oraz biotop. Jest to zarazem końcowy efekt sukcesji, gdzie roślinność drzewiasta stanowi główne tło wszelkich procesów w nim zachodzących, warunkuje je, a jednocześnie podlega wywołanym przez nie zmianom.

5.2.1. Roślinność potencjalna

Zespoły roślinne w Nadleśnictwie Różańsko i odpowiadające (dla zespołów leśnych) im siedliskowe typy lasu (poniżej nazw zespołów występujących w legendzie mapy potencjalnej roślinności podane zostały nazwy naukowe obecnie obowiązujące):

(1) Ols środkowoeuropejski – *Carici elingatae-Alnetum*. sensu lato.

- *Ribeso nigri-Alnetum* – ols porzeczkowy. Zespół w typie olsu typowego (Ol) i niekiedy olsu jesionowego (OlJ).

- *Sphagno squarrosi-Alnetum* – ols torfowcowy. Zespół w typie lasu mieszanego bagienno-olśnego (LMb) i niekiedy olsu typowego (Ol).

(5) Niżowe łągi olszowe i jesionowo – olszowe siedlisk wodogruntowych, okresowo lekko zabagnionych – *Circae-Alnetum*.

- *Fraxino-Alnetum* – łąg jesionowo – olszowy. Zespół w typie siedliskowym olsu jesionowego (OlJ).

(8) Grądy subatlantyckie bukowo – dębowo – grabowe (*Stellario-Carpinetum*), postać pomorska uboga.

- *Stellario holostae-Carpinetum betuli* – grąd subatlantycki. Zespół w typie lasu świeżego (Lśw).

(9) Grądy subatlantyckie bukowo – dębowo – grabowe (*Stellario – Carpinetum*), postać pomorska żyzna.

- *Stellario holostae – Carpinetum betuli* – grąd subatlantycki. Zespół w typie lasu świeżego (Lśw) i lasu wilgotnego (Lw).

(29) Żyzna buczyna niżowa – *Melico-Fagetum*.

- *Galio odorati-Fagetum* – żyzna buczyna niżowa. Zespół w typie siedliskowym lasu świeżego (Lśw).

(44) Subatlantycki acydofilny las bukowo – dębowy typu pomorskiego – *Fago-Quercetum petraeae*.

- *Fago-Quercetum petraeae* – pomorski las dębowo – bukowy. Zespół w typie siedliskowym boru mieszanego świeżego (BMśw), boru mieszanego wilgotnego (BMw) oraz lasu mieszanego świeżego (LMśw).

(47) Kontynentalne bory mieszane – *Pino-Quercetum auct. polon.*

- *Quercus robur-Pinetum* – kontynentalny bór mieszany. Zespół w typie siedliskowym boru mieszanego świeżego (BMśw), boru mieszanego wilgotnego (BMw), lasu mieszanego świeżego (LMśw) oraz lasu mieszanego wilgotnego (LMw).

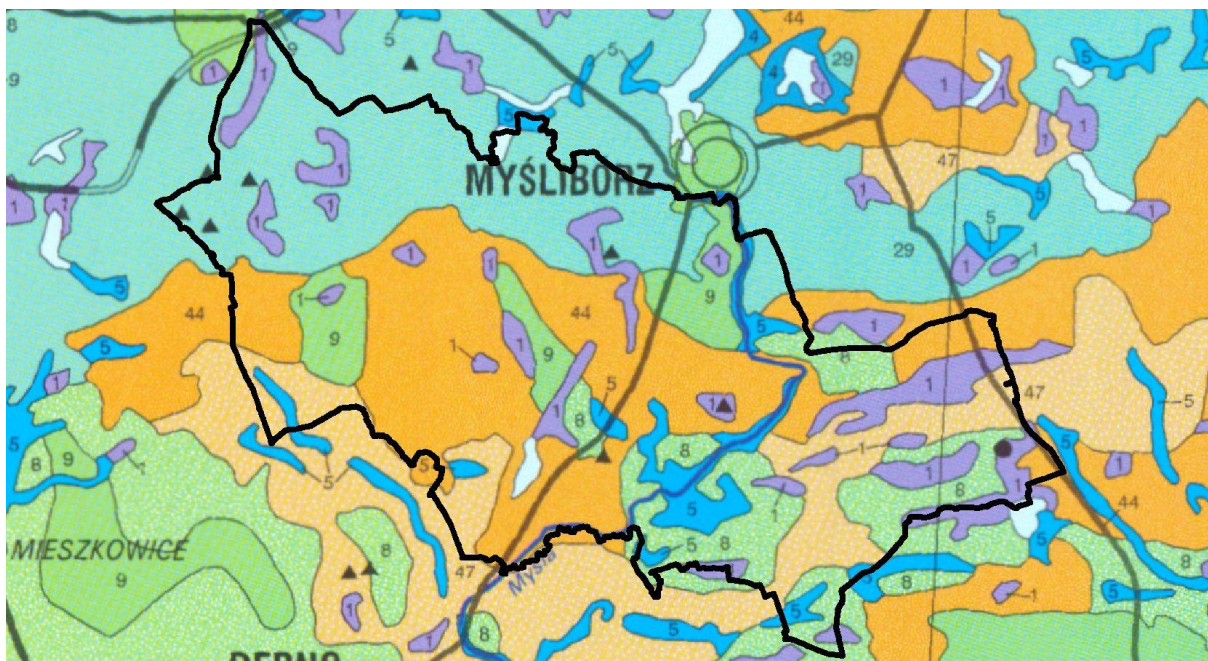
▲ (64) Mszary wysokotorfowiskowe – *Sphagnetalia magellanic*

- *Sphagnetum magellanic*.

- *Eriophorum vaginatum* – *Sphagnum fallax*.

● (53) Kontynentalny bór bagienny – *Vaccinio uliginosi* – *Pinetum*

- *Vaccinio uliginosi* – *Pinetum* – bór sosowy bagienny. Zespół typie siedliskowym boru bagiennego (Bb) i boru mieszanego bagiennego (BMb).

Rysunek 32. Mapa Potencjalnej Roślinności Naturalnej Polski³⁰

Według mapy potencjalnej roślinności w Nadleśnictwie dominują: żyzna buczyna niżowa (29) i subatlantycki acydoofilny las bukowo-dębowy typu pomorskiego (44).

Zespół żyznej buczyny niżowej silnie związany jest z formami morenowymi, szczególnie z morenami dennymi. Drzewostan zdominowany jest przez buka, niekiedy z domieszką dębu bezszypułkowego, graba i jaworu. Podszyt jest słabo wykształcony, najczęściej składa się z podrostu bukowego, runo zielno-trawiaste³¹.

Siedliska lasu bukowo-dębowego to lasy typowe w pasie Pobrzeży i Pojezierzy Południowobałtyckich. Występują zwykle na pagórkach moreny czołowej, najczęściej o wystawie zachodniej i południowo-zachodniej, rzadziej moreny dennej, a wyjątkowo na sandrach. Gleby, z którymi związane jest występowanie zespołu wykształcone są na ogół z piasków gliniastych lub glin lekkich. Najczęściej są to gleby bielcowe, brunatne lub płowe. W składzie gatunkowym drzewostanu dominują buk i dąb bezszypułkowy. Podszyt, zwykle słabo wykształcony, tworzy jarzębina i kruszyna, a runo jest krzewinkowo-trawiaste³².

³⁰ W. Matuszkiewicz. 1995. *Potencjalna roślinność naturalna Polski. Mapa przeglądowa*. PAN. Warszawa.

³¹ J.M. Matuszkiewicz. 2007. „*Zespoły leśne Polski*”. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa.

³² J. w.

5.2.2. Zbiorowiska roślinne

Nadleśnictwo Różańsko nie posiada opracowania fitosocjologicznego zbiorowisk roślinnych. W latach 2023-2025 na terenie N-ctwa przeprowadzono kompleksową weryfikację i inwentaryzację siedlisk przyrodniczych poza specjalnymi obszarami ochrony siedlisk Natura 2000.

5.2.3. Drzewostany

Drzewostany zostały szczegółowo scharakteryzowane w opisie ogólnym (w rozdziale „Charakterystyka stanu lasu oraz stanu zasobów drzewnych”). Poniżej zamieszcza się syntetyczne informacje dotyczące drzewostanów.

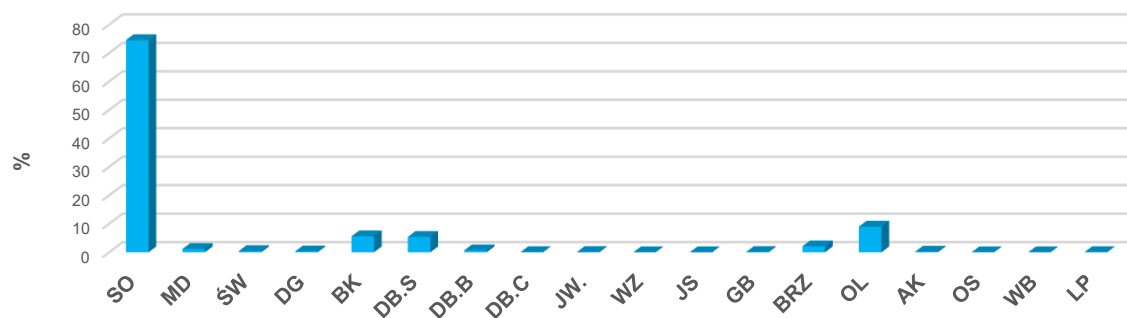
W lasach Nadleśnictwa Różańsko występują 64 gatunki drzew i krzewów, spośród których 18 pełni rolę gatunków panujących w drzewostanach.

Tabela 33. Zestawienie gatunków drzew i krzewów stwierdzonych na gruntach Nadleśnictwa Różańsko

Nazwa polska	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Nazwa łacińska
Berberys pospolity	<i>Berberis vulgaris</i>	Leszczyna pospolita	<i>Corylus avellana</i>
Bez czarny	<i>Sambucus nigra</i>	Ligustr pospolity	<i>Ligustrum vulgare</i>
Bez koralowy	<i>Sambucus racemosa</i>	Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>
Brzoza brodawkowata	<i>Betula pendula</i>	Modrzew europejski	<i>Larix decidua</i>
Brzoza omszona	<i>Betula pubescens</i>	Olsza czarna	<i>Alnus glutinosa</i>
Buk pospolity	<i>Fagus sylvatica</i>	Olsza szara	<i>Alnus incana</i>
Cis pospolity	<i>Taxus baccata</i>	Platan klonolistny	<i>Platanus acerifolia</i>
Czeremcha pospolita	<i>Prunus padus</i>	Porzeczka czarna	<i>Ribes nigrum</i>
Czeremcha późna	<i>Prunus serotina</i>	Porzeczka czerwona	<i>Ribes spicatum</i>
Czereśnia pospolita	<i>Prunus cerasus</i>	Robinia akacjowa	<i>Robinia pseudoacacia</i>
Czereśnia ptasia	<i>Prunus avium</i>	Sosna Banksa	<i>Pinus banksiana</i>
Daglezia zielona	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	Sosna czarna	<i>Pinus nigra</i>
Dąb bezszypułkowy	<i>Quercus petraea</i>	Sosna limba	<i>Pinus cembra</i>
Dąb czerwony	<i>Quercus rubra</i>	Sosna smołowa	<i>Pinus rigida</i>
Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	Sosna wejmutka	<i>Pinus strobus</i>
Dereń biały	<i>Cornus alba</i>	Sosna wydmowa	<i>Pinus contorta</i>
Dereń świdwa	<i>Cornus sanguinea</i>	Sosna zwyczajna	<i>Pinus sylvestris</i>
Głóg dwuszyjkowy	<i>Crataegus laevigata</i>	Szalkak pospolity	<i>Rhamnus cathartica</i>
Głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>	Śliwa ałycza	<i>Prunus cerasifera</i>
Grab pospolity	<i>Carpinus betulus</i>	Śliwa domowa	<i>Prunus domestica</i>
Grusza pospolita	<i>Pyrus communis</i>	Śliwa tarnina	<i>Prunus spinosa</i>
Jabłoń dzika	<i>Malus sylvestris</i>	Śnieguliczka biała	<i>Symphoricarpos albus</i>
Jarząb brekinia	<i>Sorbus torminalis</i>	Świerk pospolity	<i>Picea abies</i>
Jarząb pospolity	<i>Sorbus aucuparia</i>	Topola	<i>Populus sp.</i>
Jesion wyniosły	<i>Fraxinus excelsior</i>	Topola osika	<i>Populus alba</i>
Jodła pospolita	<i>Abies alba</i>	Trzmielina pospolita	<i>Euonymus europaeus</i>
Kasztanowiec biały	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Wiąz pospolity	<i>Ulmus minor</i>
Klon jawor	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Wierzba biała	<i>Salix alba</i>
Klon jesionolistny	<i>Acer negundo</i>	Wierzba iwa	<i>Salix caprea</i>
Klon pospolity	<i>Acer platanoides</i>	Wiklina (wierzba purpurowa)	<i>Salix purpurea</i>
Kosodrzewina	<i>Pinus mugo</i>	Wiśnia pospolita	<i>Prunus cerasus</i>
Kruszyna pospolita	<i>Frangula alnus</i>	Żywotnik zachodni	<i>Thuja occidentalis</i>

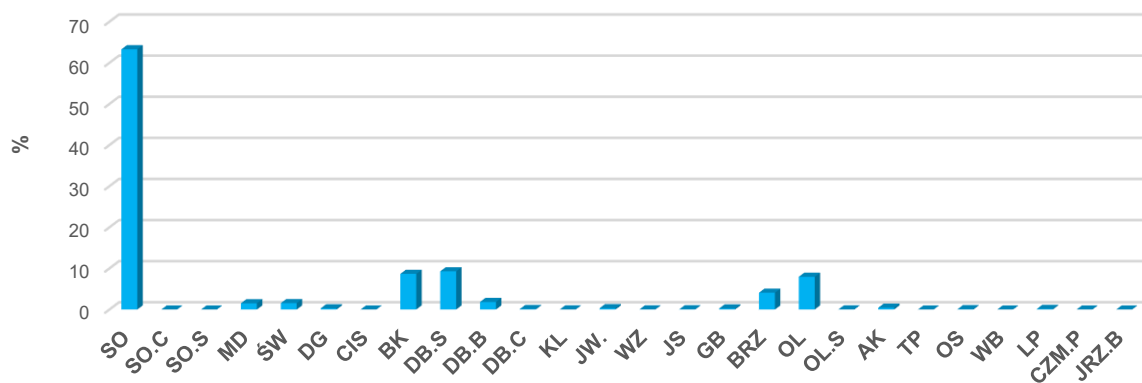
Gatunki panujące w Nadleśnictwie Różańsko

Oceniając udział powierzchniowy wg gatunków panujących należy stwierdzić, że w drzewostanach Nadleśnictwa zdecydowanie przeważa sosna (75%). Pozostałe gatunki zajmują zdecydowanie niższą powierzchnię: olsza czarna 9%, dąb szypułkowy – 5%, buk – 5%.

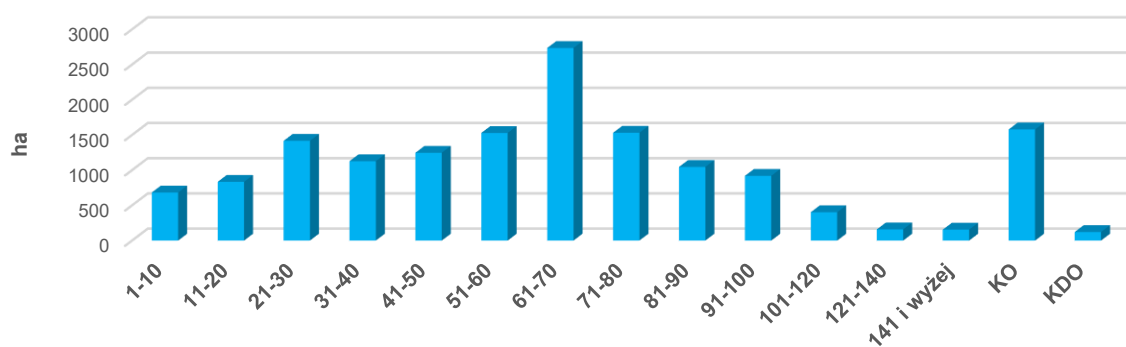
Rysunek 33. Udział powierzchniowy wg gatunków panujących

Gatunki rzeczywiste w Nadleśnictwie Różańsko

Rysunek 34. Udział powierzchniowy wg gatunków rzeczywistych

Struktura wiekowa drzewostanów w Nadleśnictwie Różańsko

Rysunek 35. Struktura wiekowa drzewostanów

W Nadleśnictwie największy udział mają drzewostany w wieku 61-70 lat (IVA klasa wieku) – 17,3% ogółu powierzchni. Wysoki jest także udział drzewostanów w klasie odnowienia (KO – 10%).

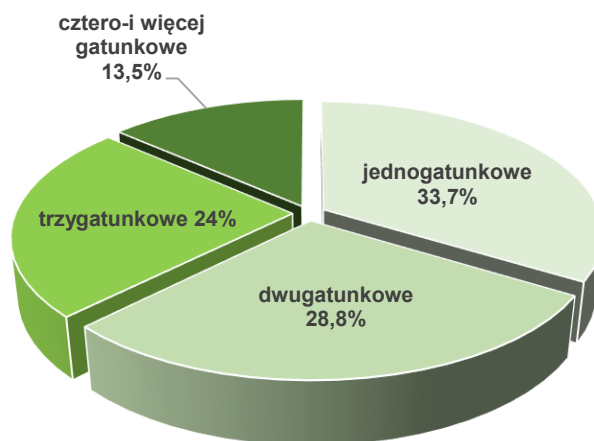
Bogactwo gatunkowe

Bogactwo gatunkowe analizowano pod względem ilości gatunków w składzie gatunkowym I i II piętra. Gatunków występujących w formie domieszek w tych warstwach nie brano pod uwagę (ich udział powierzchniowy lub ilościowy nie przekracza 5 %).

Tabela 34. Bogactwo gatunkowe w Nadleśnictwie Różańsko

Nadleśnictwo	Bogactwo gatunkowe, drzewostany	Jednostka	Powierzchnia [ha]				
			Wiek			Ogółem	Ogółem [%]
			≤40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Nadleśnictwo Różańsko	jednogatunkowe	ha	705,72	3231,30	1288,42	5225,44	33,7
	dwugatunkowe		1103,47	2076,40	1289,46	4469,33	28,8
	trzygatunkowe		1547,24	1096,70	1073,33	3717,27	24,0
	cztero- i więcej gatunkowe		745,89	707,94	646,10	2099,93	13,5

Z powyższego zestawienia wynika, że w skali Nadleśnictwa Różańsko największą powierzchnię zajmują drzewostany jednogatunkowe – 33,7%. Nieco mniejszy udział mają drzewostany dwugatunkowe – 28,8 % i drzewostany trzygatunkowe – 24%. Najmniejszą powierzchnię zajmują drzewostany cztero- i więcej gatunkowe – 13,5% ogółu drzewostanów.

Rysunek 36. Bogactwo gatunkowe w Nadleśnictwie Różańsko

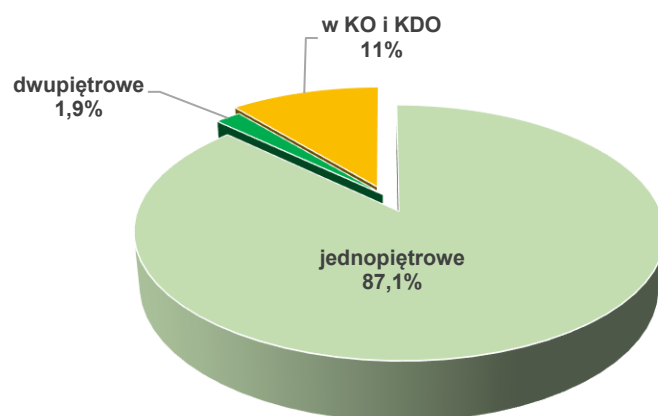
Budowa pionowa

W drzewostanach jednopiętrowych drzewa tworzą jeden pułap wysokości. W drzewostanach dwupiętrowych w których warstwa drzew składa się z dwóch wyraźnych pięter różnej wysokości. Do piętra dolnego zalicza się drzewa, których korony nie przenikają do piętra górnego, nie są też zaliczone do warstwy podrostu lub podszytu, a jednocześnie ich udział powierzchniowy wynosi co najmniej 50% powierzchni drzewostanu oraz zwarcie określone jest co najmniej jako przerywane (w tym również jako przerywane, miejscami luźne). W razie wątpliwości dotyczących kwalifikacji drzew do danego piętra należy przyjąć, że drzewa piętra górnego nie powinny mieć wysokości mniejszej niż $\frac{2}{3}$ średniej wysokości gatunku panującego w piętrze górnym. Drzewostany w klasie odnowienia (KO) to drzewostany użytkowane rębniami częściowymi i gniazdowymi, gdzie użytkowanie i odnowienie lasu przebiega równocześnie. Drzewostany w klasie do odnowienia (KDO) to drzewostany użytkowane rębniami częściowymi i gniazdowymi, gdzie ilość młodego pokolenia jest niedostateczna, lub go nie ma.

Tabela 35. Zestawienie powierzchni [ha] drzewostanów wg grup wiekowych i struktury

Nadleśnictwo	Struktura drzewostanów, drzewostany	Jednostka	Powierzchnia [ha]				
			Wiek			Ogółem	Ogółem [%]
			≤40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Nadleśnictwo Różańsko	jednopiętrowe	ha	4102,32	7015,31	2399,60	13517,23	87,1
	dwupiętrowe		0,00	27,22	265,78	293,00	1,9
	w KO i KDO		0,00	69,81	1631,93	1701,74	11,0

W Nadleśnictwie zdecydowanie przeważają drzewostany jednopiętrowe, które zajmują aż 87% powierzchni. Drzewostany w KO i KDO stanowią 11% powierzchni. Niewielką powierzchnię – 2% zajmują drzewostany dwupiętrowe. Brak drzewostanów wielopiętrowych i o budowie przerębowej.

Rysunek 37. Zestawienie powierzchni drzewostanów wg grup wiekowych i struktury

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko występuje 315 wydzieleń, na których zinwentaryzowano podrost o charakterze II piętra, na ogólnej powierzchni 1395,55 ha.

Pochodzenie

Określając pochodzenie drzewostanów opierano się na informacjach zawartych w operatach urzędzenia lasu z poprzednich okresów gospodarczych i ustalając na gruncie. Pochodzenie najmłodszego pokolenia lasu, ustalono na gruncie w czasie prac terenowych oraz wykorzystując informacje otrzymane z Nadleśnictwa Różańsko (m.in. baza SILP). Określone w czasie taksacji pochodzenie jest w miarę miarodajne dla drzewostanów pochodzących z lat 1946-2024. Natomiast dla drzewostanów z lat wcześniejszych może być obarczone znacznym błędem z uwagi na brak odpowiednich materiałów.

Aż 96 % powierzchni drzewostanów Nadleśnictwa pochodzi z odnowienia sztucznego przez sadzenie lub siew. Uwagę zwraca dość duży odsetek drzewostanów powstałych z samosiewu.

Tabela 36. Zestawienie powierzchni [ha] wg rodzajów i pochodzenia drzewostanów oraz grup wiekowych

Nadleśnictwo	Struktura drzewostanów, drzewostany	Jednostka	Powierzchnia [ha]				
			Wiek			Ogółem	Ogółem [%]
			≤40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Nadleśnictwo Różańsko	odroślowe	ha	2,81	17,08	0,00	19,89	0,1
	z samosiewu		127,60	265,99	51,68	445,27	2,9
	z odnowienia sztucznego (sadzenie)		3812,03	6803,49	4219,79	14835,31	95,6
	brak informacji		159,88	25,78	25,84	211,50	1,4

5.2.4. Zasoby martwych drzew

Zasoby martwego drewna w Nadleśnictwie Różańsko szczegółowo scharakteryzowano w opisanii ogólnym (elaborat).

5.2.5. Walory krajobrazowe

Na terenie województwa lubuskiego zidentyfikowano 1740 jednostek krajobrazowych należących do 36 typów krajobrazów³³, wśród których 157 jednostek krajobrazowych wskazano jako priorytetowe (9% wszystkich krajobrazów) o łącznej powierzchni obejmującej 28,5% obszaru województwa lubuskiego.

Typy i podtypy krajobrazów wyróżnionych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Różańsko w granicach województwa lubuskiego przedstawia Tabela 37.

Tabela 37. Typy i podtypy krajobrazów w zasięgu terytorialnym N-ctwa Różańsko w granicach województwa lubuskiego

Lp.	Podtyp – kod	Podtyp – opis
1.	A3a	Leśne – z przewagą siedlisk borowych
2.	A3b	Leśne – z przewagą siedlisk lasowych
3.	A3c	Leśne z przewagą siedlisk łęgowych
4.	B6c	Wiejskie – z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola
5.	B6d	Wiejskie – z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości
6.	B6g	Wiejskie – z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim

W dokumencie zidentyfikowano zagrożenia dla możliwości zachowania wartości krajobrazu. Zawarte w opracowaniu ustalenia z zakresu sformułowanych rekomendacji i wniosków przy sporządzaniu właściwych aktów planowania przestrzennego poziomu regionalnego i lokalnego (zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) należy traktować jako zalecenia czy też postulaty o pewnym zakresie ogólności – nie są tożsame z konkretnymi postulatami ustanawianymi w aktach prawa miejscowego (z wyjątkiem niektórych zagadnień związanych z parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu).

Wśród rekomendacji zawartych w audycie znajdują się zagadnienia związane m.in. z ochroną walorów krajobrazowych oraz minimalizacją obniżania ich wartości krajobrazowej przy planowaniu oraz realizacji infrastruktury technicznej.

Obszar województwa zachodniopomorskiego podzielono na 2148 jednostek krajobrazowych, spośród których 198 wskazano jako priorytetowe³⁴.

Typy i podtypy krajobrazów wyróżnionych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Różańsko w granicach województwa zachodniopomorskiego przedstawia Tabela 38.

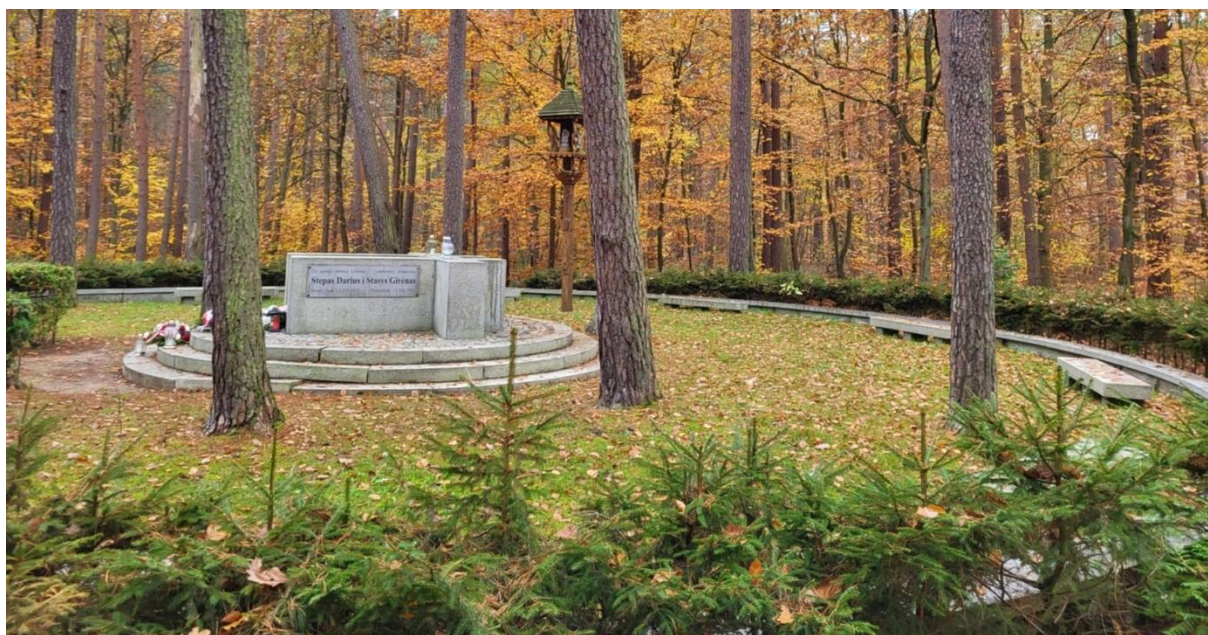
³³ Audyt krajobrazowy województwa lubuskiego (Uchwała Nr IV/66/24 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 28 października 2024 r.)

³⁴ Audyt krajobrazowy województwa zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XIII/187/25 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 18 grudnia 2025 r.)

Tabela 38. Typy i podtypy krajobrazów w zasięgu terytorialnym N-ctwa Różańsko w granicach województwa zachodniopomorskiego

Lp.	Podtyp – kod	Podtyp – opis
1.	2b	Bagiennie-łukowe – głównie bezleśne z dominacją szuwarów i turzycowisk
2.	2d	Bagiennie-łukowe – głównie bezleśne z dominacją torfowisk niskich
3.	3a	Leśne – z przewagą siedlisk borowych
4.	3b	Leśne – z przewagą siedlisk lasowych
5.	6c	Wiejskie – z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola
6.	6d	Wiejskie – z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości
7.	6e	Wiejskie – z przewagą wielkoobszarowych pól lub pastwisk

6. WALORY HISTORYCZNO-KULTUROWE

Rysunek 38. Pomnik lotników litewskich (Fot. Ł. Sikora)

6.1. Cenne obiekty dziedzictwa kulturowego na gruntach Nadleśnictwa Różańsko

Zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową³⁵.

6.1.1. Obiekty archeologiczne

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.³⁶

Wyróżnia się dwa typy zabytków archeologicznych:

- zabytki archeologiczne ruchome – przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości, wytwory pracy ludzkiej, takie jak naczynia, narzędzia, ozdoby, broń;
- zabytki archeologiczne nieruchome (stanowiska archeologiczne) – obejmują najczęściej obszary, w obrębie których występują źródła archeologiczne wraz z ich bezpośrednim otoczeniem. Stanowiskami archeologicznymi mogą być m.in.: grodziska, cmentarzyska, pozostałości dawnych osad, nawarstwienia miast, nawarstwienia związane z funkcjonowaniem zamków, wsi historycznych.

Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa znajdują się: cmentarzysko z okresu kultury łużyckiej (546b) oraz prawdopodobne kurhany (87k).

³⁵ Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [Dz.U. z 2022 r. poz. 840]

³⁶ J. w.

6.1.2. Miejsca historyczne, obiekty i miejsca pamięci, obiekty dawnej infrastruktury

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko występuje szereg obiektów kultury i techniki nie wpisanych do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, jednak stanowiących cenne świadectwo historii oraz część dziedzictwa kulturowego regionu.

Rysunek 39. Przedwojenny drogowskaz (Fot. Ł. Sikora)

Tabela 39. Wykaz obiektów kultury materialnej

Lp.	Nazwa obiektu	Leśnictwo	Ogólny opis obiektu, rok powstania, walory	Uwagi
1.	Drogowskazy i słupki oddziałowe	-	Granitowe, przedwojenne drogowskazy przydrożne oraz kamienne słupki oddziałowe rozmieszczone miejscami na terenie całego N-ctwa.	-
2.	Miejsca pamięci, miejsca historyczne, obiekty dawnej infrastruktury	-	Rozsiane po terenie N-ctwa pozostałości dawnych pojedynczych gospodarstw (ruiny, rozebrane budynki).	-
3.		Dolsk	Dawny cmentarz, kapliczka	-
4.		Dyszno	Dawny cmentarz, zachowane grobowce.	-
5.		Lubiszyn	Dawny cmentarz poewangelicki.	-
6.		Stołeczna	Pozostałości nagrobków (mogiły).	-
7.		Dyszno	Pozostałości cmentarza.	-
8.		Dyszno	Mauzoleum właścicieli Warnic (Von Osten)	-
9.		Chłopiny	Pomnik ofiar I wojny światowej.	-

Lp.	Nazwa obiektu	Leśnictwo	Ogólny opis obiektu, rok powstania, walory	Uwagi
10.		Pszczelnik	Miejsce pamięci – pomnik upamiętniający lotników litewskich Stepasa Dariusa i Stasysa Girenasa, którzy odbywając lot wyczynowy na samolocie „Lituanica” z Nowego Jorku do Kowna zginęli 17.07.1933 r. w pobliżu Pszczelnika. Ku ich czci 17 lipca 1936 r. odsłonięto pomnik w kształcie Krzyża Witolda Wielkiego, autorstwa V. Landsbergisa-Žemkalnisa, a obok drewniany słup w formie krzyża i obelisk z granitu, z informacją w czterech językach o tragedii, do której doszło w tym miejscu. Do wojny opiekowali się nim litewscy dyplomaci z Berlina. Po wojnie miejsce zostało zapomniane i zdewastowane. Dopiero 50 lat po tragedii, w 1983 r. pomnik został ponownie odrestaurowany. Niedaleko, w chacie żmudzkiej przywiezionej w 1989 r. z Muzeum Budownictwa Ludowego w Rumszyszkach na Litwie zorganizowano małe muzeum.	-
11.		Róžańsko	Miejsce po historycznej siedzibie Nadleśnictwa Myślibórz.	-
12.		Róžańsko	Pozostałości dawnej owczarni.	-
13.		Róžańsko	Ślady koncentracji wojsk z II wojny światowej.	-

6.1.3. Obiekty kultury materialnej w zasięgu terytorialnym N-ctwa Róžańsko

Brzeźno – we wsi kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, pw. Narodzenia NMP z 1867 r. wpisany do rejestru zabytków wraz z otoczeniem (nr rej.: L-849/A z 25.06.2020 r.). Świątynia jednonawowa, bez wieży, wybudowana na planie prostokąta z wydzielonym, pięciobocznie zamkniętym prezbiterium, stylistycznie nawiązująca do neogotyku. Z pierwotnego wyposażenia zachowała się ambona z dekoracjami z późniejszego okresu oraz znacznie przekształcona mensa ołtarzowa. W obrębie placu w 1967 r. wzniesiono dzwonnice.

Chłopowo – w miejscowości znajduje się zabytkowy kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, o konstrukcji ryglowej z okresu baroku wraz z przykościelnym, nieczynnym cmentarzem (nr rej.: A/225 z 22.09.2005 r.), ruiny pałacu, który zawalił się w latach 80-tych ubiegłego wieku z powodu dewastacji dachu co doprowadziło do przegnicia belek oraz park przypałacowy z aleją lipową (obecnie coraz bardziej zapuszczony - niegdyś jeden z piękniejszych w regionie).

Czerników – za zabytek uznano znajdujący się w miejscowości kościół pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus (nr rej.: A-569 z 27.07.1956 r.). Zbudowany został w XIII w., na co wskazują starannie opracowane kwadry granitowe, ich regularny układ w poziomych warstwach oraz ostrołukowa forma portalu południowego. W połowie XVII w. został spalony i wkrótce odbudowany, ale bez wieży. W 1828 r. wzniesiono obok kościoła wolno stojącą wieżę i odbudowano kruchtę. Pod koniec XIX w. przebudowano portal oraz szczyt zachodni kościoła, z wyjątkiem których, kościół zachował swój romański charakter. Przy kościele znajduje się nieczynny już cmentarz z kamiennym ogrodzeniem (nr rej.: A-569 z 28.09.2021 r.). Zabytkiem jest również znajdujący się w Czernikowie zespół pałacowy

(nr rej.: A-1051z 7.02.1978 r. i z 16.09.1996 r.). Wchodzący w jego skład pałac wybudowany w 1850 r. posiada dwie kondygnacje i podpiwniczenie, dach czterospadowy obwiedziony parawanami. Na tyłach pałacu, przy jeziorze, znajduje się naturalistyczny park pałacowy o powierzchni 5,6 ha, założony pod koniec XVIII w. Jego obszar pokrywa zwarty starodrzew liściasty z nielicznymi drzewami iglastymi. W zadrzewieniu dominują: lipa, buk, klon, dąb. W parku znajduje się aleja lipowa, w perspektywie której leży cmentarz rodowy dawnych właścicieli majątku.

Dolsk – do rejestru zabytków pisano:

- kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, pw. MB Częstochowskiej z 1740 r. (nr rej.: 524 z 22.12.1965 r. i 415/92 z 27.10.1992 r.). Jednonawowa orientowana świątynia barokowa z kwadratową trójczłonową wieżą, przebudowaną w 1878 r. w formach neobarokowych, zwieńczoną stożkowym hełmem krytym łupkiem. Nad tympanonem portalu zachodniego znajduje się płyta z herbami fundatorów kościoła. Kościół znajduje się pośrodku wsi, obok niego stoi pomnik poległych żołnierzy z czasów I wojny światowej.

- zespół pałacowy– obejmujący pałac (ruina), teren parku z aleją dojazdową (nr rej.: A-491 z 8.09.1977 r., z 31.12.1979 r. i z 28.11.2014 r.), młyn wodny dworski z XIX w. (nr rej.: A-410 z 24.09.1979 r.) i kuźnię z 1781 r. (nr rej.: A-422 z 22.04.1955 r. i 269 z 24.09.1979 r.). Dokładny czas powstania pałacu nie jest znany – wiadomo jedynie ze źródeł, że do XVI w. właścicielami Dolska i zamku była rodzina von Schönebeck. Pierwsza wzmianka o rezydencji właścicieli majątku pochodzi z 1713 r., gdy właścicielem Dolska był Friedrich W. von der Marwitz. W XVIII w. zamek został powiększony o trzy skrzydła, z zachowaniem w piwnicach fragmentów starszego założenia. W kolejnych przebudowach w latach 1845 i 1889 zastosowano formy neogotyckie i motywy nawiązujące do baroku, m.in. powstały 3 wieże, taras oraz dodano elementy dekorujące dachu, tj. lukarny i iglice. W latach 1933–1945 obiekt stał się własnością III Rzeszy i pełnił funkcję szkoły, kina, domu kultury i centrali hufca; ulokowano tu również jedną z siedzib Służby Pracy Rzeszy. Od stycznia 1945 r. był wykorzystywany na radziecki lazaret, następnie na mieszkania dla oficerów zaopatrzeniowych i w latach 60. XX wieku magazyn zboża. Po pożarze w 1967 r. popadł w ruinę i był systematycznie grabiony. Park przypałacowy w stylu angielskim założono w 1832 r. na powierzchni 38,95 ha. W połowie XIX w. w skład założenia pałacowo-parkowego wchodziły: pałac z krajobrazowym parkiem ozdobnym, ogród użytkowo ozdobny, park leśny z małym zbiornikiem wodnym położony wzdłuż brzegu większego Jeziora Dolskiego oraz staw młyński przy zachodniej granicy parku. Od strony drogi wiejskiej tereny ogrodów ogrodzone były wysokim murem z cegieł. W części zachodniej założenia znajdowało się mauzoleum rodowe rodu von Treskow. Aktualnie elementy kompozycji przestrzennej uległy znacznemu zatarciu. Czytelna jest polana przed pałacem, dwa odcinki drogi o nawierzchni brukowanej prowadzące z parku do pałacu oraz aleje przy drogach dojazdowych przy granicach parku. Tereny ogrodu użytkowo ozdobnego są zachowane i użytkowane. Ceglany mur ogrodzeniowy zachował się w całości na granicy z drogą wiejską, na pozostałym odcinku pozostały jedynie ceglane słupy. W parku występują 52 gatunki i odmiany drzew i krzewów z ciekawymi

gatunkami roślin obcego pochodzenia m.in. katalpa zwyczajna, jałowiec chiński, magnolia, tulipanowiec amerykański. Wiele dębów, wiązów oraz platan klonolistny, jesion wyniosły, grab, buk, stanowią pomniki przyrody.

Dyszno – w miejscowości znajduje się zabytkowy kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, pw. św. Wojciecha (nr rej.: 251 z 22.10.1957 r.). Zbudowany na planie prostokąta w XVI w. Od strony zachodniej znajduje się dobudowana w XVIII w. czworoboczna ryglowa wieża z dwiema kondygnacjami. Świątynia została znacznie zniszczona w 1945 r., następnie odbudowana w latach 1968–1975. Wewnątrz znajduje się drewniany ołtarz ambonowy z 1725 r., polichromowany ze złoceniami. Do rejestru zabytków wpisano także zespół pałacowy obejmujący pałac (nr rej.: 556 z 17.01.1966 r.) i park (nr rej.: A-415 z 10.11.1977 r.). Pałac zbudowany został w latach 1830–1840, następnie był wielokrotnie przebudowywany. Od lat 50. XX w. należał do PGR Chłopowo. Rozebrany w latach 80. XX w. – zachowane są tylko częściowe pozostałości fundamentów. Park typu krajobrazowego został założony w XIX w. na powierzchni 8 ha; z dużymi polanami oraz łąką parkową położona w otoczeniu dębów we wschodniej części parku. Zachowany w pierwotnych granicach, jednak układ dróg, kwater oraz wnętrz parkowych znacznie zatarty. W części północno-zachodniej i wschodniej znajdują się 2 dawne stawy parkowe. Zachowała się łąka parkowa z obsadzeniem złożonym z wiekowych dębów, a także rowy melioracyjne stanowiące granice założenia od strony południowej i wschodniej. Starodrzew w większej części zachowany (ok. 470 drzew) – na uwagę zasługują cztery dęby szypułkowe w odmianie stożkowej rosnące w rzędzie równoległe do nieistniejącej ściany pałacu oraz buk pospolity odmiany zwisającej. Na terenach polnych za wschodnią granicą parku rosną imponujące okazy pomnikowe, w tym zespoły drzew pomnikowych: Lipy Humboldta i Dęby Humboldta – drzewa o obwodzie do 750 cm.

Nawrocko – we wsi zabytkowy kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP z XVIII w. i cmentarz przykościelny (nr rej.: A-638 z 22.12.1965 r. i z 29.08.1977 r.) oraz park dworski z XVIII w. (nr rej.: A-706 z 29.08.1977 r.).

Piaseczno – za zabytek uznano znajdujący się tu kościół pw. Wniebowzięcia NMP pochodzący z przełomu XIII i XIV wieku (nr rej.: A-977 z 18.11.196 r.) wraz z przykościelnym nieczynnym już cmentarzem i murowanym ogrodzeniem (nr rej.: A-977 z 16.02.2016 r.) oraz park dworski założony w XVIII w. (nr rej.: 307 z 5.07.1958 r.).

Pniów – znajduje się tu wpisany do rejestru zabytków park dworski z XVIII w. (nr rej.: A-590 z 7.02.1978 r.).

Rościn – za zabytek uznano klasycystyczny kościół pw. św. Rocha z drugiej połowy XVIII w., przebudowany w XIX w., odrestaurowany w latach 1920–1922 (nr rej.: A-918 z 22.10.1957 r.). Znajduje się tu również ruina romańskiego kościoła z przełomu XIII/XIV w. (nr rej.: A-917 z 22.10.1957 r.). zabytkiem jest również zespół pałacowy (nr rej.: A-589 z 22.10.1957 r. i z 27.04.2001 r.) obejmujący pałac barokowy wybudowany drugiej połowie XVIII w., przebudowany w 2 połowie XIX w. oraz przypałacowy park o powierzchni około 8 ha, założony w drugiej połowie XVIII w. jako barokowy

i w XIX w. przekształcony na krajobrazowy. Położony jest po południowej stronie pałacu. Na jego terenie zachowała się brama wejściowa dawnej budowli parkowej. Rosną tu głównie kasztanowce, dęby, lipy, buki i jesiony, a tylko pojedynczo inne ozdobne gatunki, np. platan, cis, daglezja.

Różańsko – w miejscowości znajduje się zabytkowy kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki, pw. św. Michała Archanioła (nr rej.: 252 z 22.10.1957 r.) oraz przykościelny cmentarz z kamiennym ogrodzeniem (nr rej.: A-411 z 28.09.2021 r.). Świątynia barokowa z kamienia i cegły, z elementami neoromańskimi, zbudowana na planie krzyża łacińskiego na początku XVIII w.; wieża o konstrukcji ryglowej zwieńczona latarnią przykrytą zdwojonymi daszkami. Z dawnego wyposażenia zachowała się barokowa, polichromowana ambona z XVIII w., empora organowa z XIX w. i chrzcielnica.

Rysunek 40. Zabytkowy kościół w miejscowości Różańsko (Fot. M. Malecka)

Staw – pośrodku wsi znajduje się neogotycki kościół z przełomu XIX/XX w., ewangelicki (obecnie rzymskokatolicki) pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa (nr rej.: L-678/A z 17.02.2015 r.). Świątynia zbudowana w stylu neogotyckim, z cegły, na planie prostokąta, z wydzielonym prezbiterium. Wieża na rzucie kwadratu zwieńczona jest 8-bocznym hełmem, po bokach dwie dobudówki. Wewnątrz znajduje

się pseudobazylikowy stop belkowy, ławki i empora chórowa z XIX w. Na terenie wsi znaleziono skarb z okresu IV okresu epoki brązu (ok. 1000 r. p.n.e.), który składał się m.in. z naramienników o przekroju daszkowatym (bez ozdób), naszyjników, jednego grotu oszczepu.

Stoleczna – do rejestru zabytków wpisano znajdujący się w miejscowości kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa z XV w. (nr rej.: A-988 z 12.09.1958 r.) wraz z nieczynnym już przykościelnym cmentarzem z XIII-XX w. i murowanym ogrodzeniem z bramą (nr rej.: A-977 z 16.02.2016 r.) oraz zespół pałacowy obejmujący pałac (nr rej.: A-1636 z 13.07.1987 r.) i park (nr rej.: A-1636 z 5.07.1958 r.). Pierwotny pałac zbudowano w XV wieku, natomiast reprezentacyjny, secesyjny pałac wybudował Konrad von Sydow w latach 1892-1893: z tarasem i dwiema wieżami (niższą, o okrągłym przekroju postawioną w narożu po prawej stronie frontu, zwieńczoną miedzianą kopułą; drugą wysoką, zbudowaną na planie prostokąta, zwieńczoną dachem namiotowym). Obiekt otoczony jest parkiem krajobrazowym z pierwszej połowy XIX w., przez który przepływa strumień; w parku starodrzew: buki, dęby, jesiony, lipy i świerki oraz okazy bluszczu.

Warnice – za zabytek uznano znajdujący się we wsi kościół pw. św. Józefa Oblubieńca NMB (nr rej.: A-420 z 12.09.1958 r. i z 10.12.1990 r.). Zbudowany w połowie XIV w. jako świątynia bezwieżowa, halowa, wzniesiona z ciosów granitowych. Przebudowany w 1858 r., kiedy to dostawiono ceglana apsydę, kruchtę, zachodnią ścianę szczytową, a przy niej wieżę na planie czworoboku. Zabytkiem jest również park dworski z XVIII w. (nr rej.: 306 z 5.07.1958 r. i A-421 z 10.09.1977 r.) założony jako park krajobrazowy o powierzchni 3,2 ha. Układ dróg parkowych w większości uległ zatarciu; polana oraz zadrzewiony gazon przed pałacem zachowane.

7. PRZEKSZTAŁCENIA I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Rysunek 41. Ślady uszkodzeń od bobrów (Fot. Ł. Sikora)

7.1. Przekształcenia środowiska leśnego

7.1.1. Zniekształcenie siedlisk leśnych

Formy stanu siedliska zostały określone na podstawie prac glebowo – siedliskowych i bieżącej taksacji w terenie.

W Nadleśnictwie Różańsko przeważają siedliska naturalne – stanowią 55,3% powierzchni. Powierzchnia siedlisk zniekształconych jest nieco niższa – 44,7%. Nie stwierdzono siedlisk zdegradowanych i silnie zdegradowanych.

Tabela 40. Formy stanu siedliska

Nadleśnictwo	Grupa siedlisk	Forma stanu siedliska	Jednostka	Powierzchnia [ha]				
				Wiek			Ogółem	Ogółem [%]
				≤ 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Nadleśnictwo Różańsko	bory	naturalne	ha	155,54	313,90	165,43	634,87	4,1
		zniekształcone		45,13	53,35	0,54	99,02	0,6
	bory mieszane	naturalne		833,00	1205,38	1079,76	3118,14	20,1
		zniekształcone		676,39	2256,39	500,45	3433,23	22,1
	las mieszane	naturalne		765,56	861,96	1156,01	2783,53	17,9

Nadleśnictwo	Grupa siedlisk	Forma stanu siedliska	Jednostka	Powierzchnia [ha]				
				Wiek			Ogółem	Ogółem [%]
				≤ 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	lasy	zniekształcone		611,09	1352,30	398,89	2362,28	15,2
		naturalne		342,91	361,11	622,47	1326,49	8,6
		zniekształcone		220,47	321,81	255,43	797,71	5,1
	ogółem	naturalne		2373,81	3065,84	3139,91	8579,56	55,3
		zniekształcone		1728,51	4046,50	1157,40	6932,41	44,7

7.1.2. Zniekształcenie drzewostanów

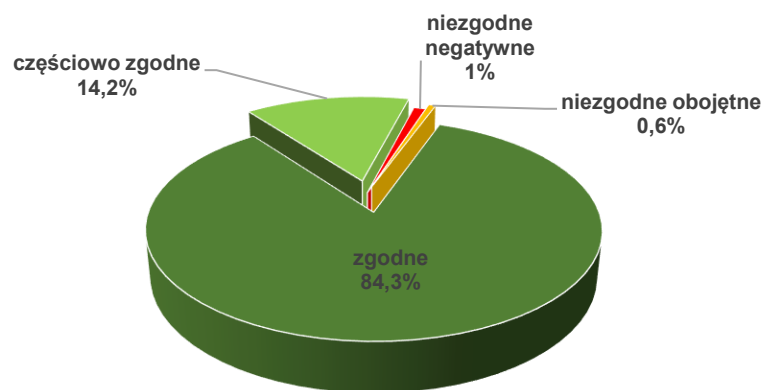
Ocena zgodności składu gatunkowego drzewostanu z siedliskiem

Ocena zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskowym typem lasu jest jednym z ważniejszych wskaźników wykorzystania zdolności produkcyjnej siedlisk. Jest to także wskaźnik naturalności ekosystemów leśnych.

Tabela 41. Zestawienie powierzchni [ha] wg zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem

Nadleśnictwo	Siedlisko	Stopień zgodności							
		Zgodne		Częściowo zgodne		Niezgodne			
		ha	%	ha	%	negatywne		obojętne	
Różańsko	Bśw	724,39	100,0	-	-	-	-	-	-
	Bw	9,50	100,0	-	-	-	-	-	-
	BMśw	6015,01	93,0	448,73	6,9	1,41	0,0	2,11	0,0
	BMw	23,22	66,6	10,32	29,6	-	-	1,30	3,7
	BMb	38,17	77,4	11,15	22,6	-	-	-	-
	LMśw	3867,17	83,0	767,29	16,5	8,29	0,2	15,38	0,3
	LMw	94,71	33,0	155,46	54,2	25,17	8,8	11,55	4,0
	LMb	89,72	44,8	104,40	52,1	6,18	3,1	-	-
	Lśw	1232,37	65,9	480,81	25,7	104,88	5,6	52,12	2,8
	Lw	72,62	32,5	135,40	60,5	7,04	3,1	8,65	3,9
	Ol	631,19	98,8	6,98	1,1	-	-	0,54	0,1
	OlJ	256,44	80,6	60,95	19,2	0,80	0,3	-	-
	LŁ	15,54	51,3	13,79	45,5	-	-	0,98	3,2
Razem N-ctwo		13070,05	84,3	2195,28	14,1	153,77	1,0	92,63	0,6

Największą powierzchnię zajmują w Nadleśnictwie drzewostany zgodne z siedliskiem – aż 84 % powierzchni wszystkich drzewostanów. Zdecydowanie dużo mniejszą powierzchnię zajmują drzewostany częściowo zgodne z siedliskiem (14 %) i drzewostany niezgodne (około 2%).

Rysunek 42. Zestawienie powierzchni [ha] wg zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem

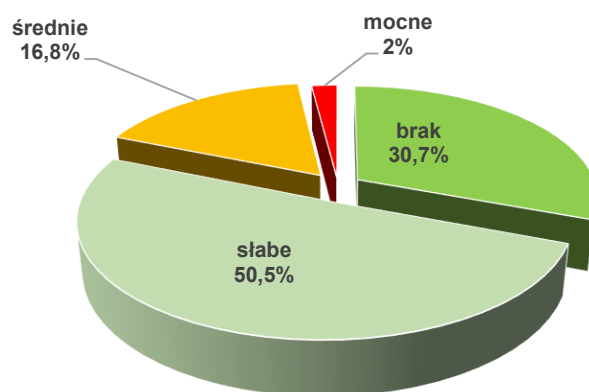
Pinetyzacja (borowacenie)

Zjawisko to wyróżnia się na siedliskach borów mieszanych, lasów mieszanych i lasów. W zależności od udziału sosny i świerka w górnej warstwie drzew wyróżnia się borowacenie:

- **słabe**, jeżeli udział sosny i świerka w składzie gatunkowym drzewostanu wynosi: ponad 80 % na siedliskach borów mieszanych; 50 - 80 % na siedliskach lasów mieszanych; 10 - 30 % na siedliskach lasowych;
- **średnie**, jeżeli udział sosny lub świerka wynosi: ponad 80 % na siedliskach lasów mieszanych lub 30 - 60 % na siedliskach lasowych.
- **mocne**, jeżeli udział sosny i świerka w składzie gatunkowym wynosi na siedliskach lasowych ponad 60 %.

Tabela 42. Borowacenie w Nadleśnictwie Różańsko

Nadleśnictwo	Stopień borowacenia	Powierzchnia [ha]				
		Wiek drzewostanu			Ogółem [ha]	Ogółem [%]
		<=40 lat	41-80	>80 lat		
Nadleśnictwo Różańsko	brak	2313,31	1501,83	939,74	4754,88	30,7
	słabe	1522,32	4205,94	2110,28	7838,54	50,5
	średnie	234,97	1309,02	1057,10	2601,09	16,8
	mocne	31,72	95,55	190,19	317,46	2,0

Rysunek 43. Borowacenie w Nadleśnictwie Różańsko

Z zestawień wynika, że ok. 50% powierzchni Nadleśnictwa zajmują drzewostany ze słabym borowaceniem. Zdecydowanie mniejszą powierzchnię zajmują drzewostany, w których nie występuje zjawisko pinetyzacji. – ok. 31%. Borowaceniowi średniemu uległo ok. 17%, a mocnemu zaledwie 2% ogółu drzewostanów.

Monotypizacja

Polega na ujednoliceniu składu gatunkowego lub struktury wiekowej drzewostanów. Określa się ją dla kompleksów powyżej 200 ha, z uwzględnieniem grup wiekowych: 1-40 lat, 41-80 lat, powyżej 80 lat oraz podziału drzewostanów na sosnowe + świerkowe i pozostałe. Monotypizację wyróżnia się, gdy drzewostany jednogatunkowe lub jednowiekowe występują w zasadzie na zwartych powierzchniach (ok. 100 ha). Formę tą należy wyróżniać głównie dla sosny i świerka oraz rozdzielać na:

- monotypizację częściową, gdy:
 - udział drzewostanów jednego gatunku i jednej (20-letniej) klasy wieku wynosi 50 – 80 %,
 - udział jednej klasy wieku drzewostanów różnych gatunków w jednej klasie wieku przekracza 80 %,
- monotypizację pełną, gdy udział drzewostanów jednego gatunku i jednej klasy wieku wynosi ponad 80 %.

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko monotypizacja nie występuje.

Neofityzacja

Sztuczna uprawa lub samoistne wnikanie gatunków drzew i krzewów obcych. Na terenie Nadleśnictwa Różańsko stwierdzono w udziale drzewostanów ... gatunków drzew i krzewów obcych, występujących w warstwie drzew, podrostów oraz podszytu (zapisane w bazie danych Taksator).

Tabela 43. Wykaz gatunków drzew i krzewów obcego pochodzenia stwierdzonych w Nadleśnictwie

Gatunek	Forma występowania									Razem
	gatunek panujący		ponad 5% w składzie d-stanu (od 1 w udziale)		do 5% w składzie d-stanu (poj,mjsc)	w II piętrze	w warstwie podrostu, nalotu, podsadzeń	w warstwie podszytu, samosiewu, zakrzewień	w warstwie przestoi i zadrzewień	
	Liczba wydz.	Pow. wydz. [ha]	Liczba wydz.	Pow. zred. [ha]	Liczba wydzieleń					
czeremcha późna (amerykańska)	-	-	1	0,31	304	4	6	1082	11	1408
daglezja zielona	14	52,23	48	25,55	145	-	2	1	32	242
dąb czerwony	10	10,48	30	13,72	334	8	7	86	17	492
kasztanowiec biały	-	-	-	-	32	-	-	-	17	49

Gatunek	Forma występowania									Razem
	gatunek panujący		ponad 5% w składzie d-stanu (od 1 w udziale)		do 5% w składzie d-stanu (poj,mjsc)	w II piętrze	w warstwie podrostu, nalotu, podsadzeń	w warstwie podszytu, samosiewu, zakrzewień	w warstwie przestoi i zadrzewień	
	Liczba wydz.	Pow. wydz. [ha]	Liczba wydz.	Pow. zred. [ha]	Liczba wydzieleń					
klon jesionolistny	-	-	-	-	7	-	-	13	-	20
platan klonolistny	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
robinia akacyjowa	22	39,62	129	48,59	627	5	5	664	53	1505
sosna Banksa	-	-	-	-	3	-	-	1	-	4
sosna czarna	-	-	-	-	1	1	-	3	2	7
sosna smołowa	-	-	1	0,12	2	-	-	2	-	5
sosna wejmutka	-	-	-	-	5	-	-	2	1	8
śliwa ałyczna	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4
śnieguliczka biała	-	-	-	-	-	-	-	28	-	28
żywotnik zachodni	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1

Wśród gatunków panujących w drzewostanach stwierdzono udział daglezi zielonej, dębu czerwonego, robinii akacyjowej, sosny czarnej i sosny wejmutki.

Problemem jest występowanie czeremchy amerykańskiej i robinii akacyjowej w podszycie. Na odnawianych powierzchniach gatunki te mogą stanowić konkurencję dla pożądanых gatunków. Pozostałe gatunki nie są ekspansywne, przez co nie stanowią zagrożenia w gospodarce leśnej.

7.2. Zagrożenia

Lasy narażone są na ujemne oddziaływanie kilku czynników, które mają pochodzenie:

- biotyczne,
- abiotyczne,
- antropogeniczne.

7.2.1 Czynniki biotyczne

Spośród czynników przyrody ożywionej (zagrożenia biotyczne) największe szkody wyrządzają:

- grzyby,
- owady,
- zwierzyzna płowa.

- **Grzyby patogeniczne i inne czynniki chorobotwórcze**

W odniesieniu do chorób infekcyjnych odnotowano wystąpienie osutki sosny, zamierania buka, zamierania dębu, huby korzeni i opieńkowej zgnilizny korzeni.

Podczas prac taksacyjnych szkody wywołane przez grzyby zinwentaryzowano na 26,43 ha lasu (11 wydzieleń).

Od 2019 r. na terenie N-ctwa Różańsko zaobserwowano presję jemióły rozpierzchłej na sośnie. Występowanie tego półpaszożyta prowadzi do znacznego osłabienia kondycji zdrowotnej drzew, a w konsekwencji do ich zamierania.

- **Owady**

Na terenie Nadleśnictwa odnotowuje się występowanie szkód z tytułu obecności następujących owadów:

- smolika znaczonego;
- zwójki sosnoweczki;
- hurmaka olchowca;
- susówki dębowki;
- szeliniaka sosnowca;
- przypłaszczka granatka;
- kornika ostrozębnego;
- smolika drągowinowca;
- kornika drukarza;
- rytownika pospolitego;
- kornika modrzewiowca.

Podczas prowadzenia prac terenowych na terenie Nadleśnictwa zainwentaryzowano szkody spowodowane przez owady na powierzchni 90,52 ha (21 wydzieleń). Szczegółowo są one opisane w elaboracie.

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko nie wyznaczono obszaru ognisk gradacyjnych. Dokonano aktualizacji liczby partii kontrolnych (PK) do jesiennych poszukiwań szkodników pierwotnych sosny, która wynosi dla całego obszaru Nadleśnictwa 69 szt.

- **Zwierzyna**

Zwierzyna płowa wyrządza największe szkody w lasach w wieku do 20 lat, polegające na zgryzaniu sadzonek i spalowaniu drzew. Ważnym elementem jest utrzymywanie populacji na odpowiednim poziomie, co uczyni powstałe szkody gospodarczo znośnymi.

Głównymi sprawcami szkód są jeleniowate. Szkody powodowane przez zwierzynę płową są zauważalne na terenie całego Nadleśnictwa. W ostatnich latach istotnym problemem stają się uszkodzenia drzewostanów powodowane przez bobry. Szkody te dotyczą głównie zgryzania i ścinania drzew w sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych oraz budowania tam powodujących zalewanie przyległych drzewostanów.

7.2.2. Czynniki abiotyczne

Spośród czynników przyrody nieożywionej największe zagrożenia wywołują silnie wiejące wiatry (huragany, trąby powietrzne), opady śniegu, zmiany stosunków wodnych, susze wiosenno-letnie, zbyt duże nasłonecznienie, w mniejszym stopniu zagrożenia związane z ekstremami temperatur (przymrozki wczesne, późne, okiść, listwy mrozowe itd.).

- **Wiatry**

W ostatnich latach bardzo zauważalne są zmiany klimatyczne będące następstwem zakłócenia bilansu dwutlenku węgla w atmosferze. Zmiany te przyczyniają się do powstania licznych fal huraganowych wiatrów: gwałtownych burz połączonych z bardzo silnymi wiatrami i gradobiciem.

- **Opady śniegu**

Śnieg najgroźniejsze szkody wyrządza w postaci okiści. Okiść powstaje podczas bezwietrznej pogody i przy temperaturze powyżej 0° C, kiedy mokry śnieg pada dużymi płatami i powoduje nadmierne obciążanie koron drzew. Skutkiem okiści jest łamanie wierzchołków i gałęzi, przyginanie drzew cienkich, nadrywanie korzeni, wreszcie łamanie pni i wywracanie drzew. Okiść może spowodować duże szkody zwłaszcza w nie pielęgnowanych młodnikach. Osłabione drzewa stanowią dogodne warunki rozwoju szkodników wtórnych i grzybów patogenicznych. Aby zapobiec okiści korzystniej jest wykonywać trzebieże częściej i o słabszym nasileniu.

- **Zmiany stosunków wodnych**

Głównym czynnikiem wpływającym na kondycję drzewostanów jest ilość opadów. Susza szczególnie niebezpieczna jest na nowo zakładanych uprawach wiosną i wczesnym latem, powodując znaczne ubytki wysadzanych drzew. W starszych drzewostanach susze letnie są bardzo groźne ze względu na zwiększone zagrożenie pożarowe szczególnie w drzewostanach iglastych. Zmiana stosunków wodnych przyczynia się do osłabienia kondycji drzew szczególnie starszych, o mniejszych zdolnościach przystosowawczych, które stają się podatne na ataki ze strony szkodników wtórnych oraz grzybów patogenicznych. Dążyć należy do hamowania spływu i parowania wody z ekosystemów leśnych poprzez wprowadzanie podsadzeń, pozostawianie pasów ochronnych przy jeziorach, rzekach, bagnach, źródłiskach oraz utrzymywanie naturalnego charakteru brzegów wód powierzchniowych.

Poziom wody gruntowej, szczególnie na siedliskach wilgotnych i mokrych, ściśle związany jest z prawidłowym funkcjonowaniem urządzeń wodno-melioracyjnych. Na powierzchniach zagrożonych zbyt dużą ilością wody należy zadbać przede wszystkim o właściwe funkcjonowanie urządzeń wodno-melioracyjnych, dbać tak, aby te urządzenia nie zagrażały siedliskom przyrodniczym, a przy doborze gatunków do przyszłych upraw mieć na uwadze ich odporność na niekorzystne warunki (nadmiar wody, huraganowe wiatry, zbyt silne zachwaszczenie).

W ostatnim dziesięcioleciu (2016 – 2025) miały miejsce ekstremalne zjawiska meteorologiczne – od ulewnych deszczy wywołujących podtopienia i zalania do susz glebowych połączonych ze zgorzelą słoneczną oraz oparzeniami.

- **Przymrozki**

Dość poważnym zagrożeniem dla upraw, podrostów i szkółek są późne przymrozki (wiosenne). Powodują obumieranie młodych pędów i liści, szczególnie dębów i buków. Zagrożenie występuje corocznie, ale w ostatnich latach nasila się w związku z przesuwaniem się (w kierunku późnej wiosny, a nawet wczesnego lata) terminów występowania pierwszych i ostatnich przymrozków wiosennych.

- **Zmiany klimatyczne i zmiany w zasięgu występowania gatunków drzew³⁷**

Zmienia się zasięg występowania wielu gatunków, a niektóre stopniowo znikają z naszych lasów. Coraz częstsze susze i huraganowe wiatry osłabiają drzewostany, które następnie padają ofiarą patogenów.

Las przechwytuje z atmosfery dwutlenek węgla, który następnie przechowywany jest w samych drzewach oraz w glebie. Zwiększenie powierzchni lasów nie zastąpi wprawdzie odchodzenia od paliw kopalnych, ale może być jednym z narzędzi kompensowania emisji dwutlenku węgla. Lasy odgrywają też kluczową rolę w stabilizacji obiegu wody, zmniejszając dotkliwość zarówno susz, jak i powodzi. Kluczowa jest nie tylko ilość (powierzchnia) lasów, lecz także ich jakość. Stare, bioróżnorodne systemy leśne muszą zostać objęte szczególną ochroną.

Należy dbać o zwiększanie obszarów zalesionych (choć nie kosztem innych ważnych ekosystemów m.in. bagiennych) i ochronę tych istniejących. Funkcje ekologiczne, społeczne i gospodarcze lasów są dziś zagrożone przez kryzys klimatyczny. Jednocześnie lasy odgrywają bardzo ważną rolę w zapewnieniu stabilności środowiska. Przeciwdziałają antropogenicznej zmianie klimatu oraz łagodzą jej skutki.

7.2.3. Czynniki antropogeniczne

- Zanieczyszczenie powietrza

Zarówno roczna ocena jakości powietrza za 2024 r. dla stref województwa lubuskiego³⁸ jak i roczna ocena jakości powietrza za 2024 r. dla stref województwa zachodniopomorskiego³⁹ przeprowadzone zostały zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

W województwie lubuskim klasyfikacji dokonano dla stref: miasta Gorzów Wielkopolski, miasta Zielona Góra i strefy lubuskiej, a w województwie zachodniopomorskim dla stref: aglomeracji szczecińskiej, miasta Koszalin i strefy zachodniopomorskiej, na bazie pomiarów wykonanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska w 2024 r. Lokalizacja obszarów na terenie poszczególnych stref, na których występowały przekroczenia poziomów dopuszczalnych, docelowych lub celów długoterminowych dla zanieczyszczeń w powietrzu została wskazana na podstawie metody

³⁷ Komitet Problemowy ds. Kryzysu Klimatycznego przy Prezydium PAN. (2024). *Komunikat 01/2024 na temat wpływu zmiany klimatu na lasy*. Polska Akademia Nauk.

³⁸ Praca zbiorowa. „Roczna ocena jakości powietrza w województwie lubuskim. Raport wojewódzki za rok 2024”. Zielona Góra. 2024. www.powietrze.gios.gov.pl

³⁹ Praca zbiorowa. „Roczna ocena jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim. Raport wojewódzki za rok 2024”. Szczecin. 2024. www.powietrze.gios.gov.pl

obiektywnego szacowania opartej o wyniki modelowania matematycznego transportu i przemian substancji w powietrzu dla 2024 r. Klasyfikację przeprowadzono dla poszczególnych zanieczyszczeń, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia i ochrony roślin. Odrębnie dla każdej substancji dokonuje się klasyfikacji stref, w których poziom odpowiednio:

- przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji – klasa C,
- mieści się pomiędzy poziomem dopuszczalnym, a poziomem dopuszczalnym powiększonym o margines tolerancji – klasa B,
- nie przekracza poziomu dopuszczalnego – klasa A,
- przekracza poziom docelowy – klasa C,
- nie przekracza poziomu docelowego – klasa A,
- przekracza poziom celu długoterminowego (dotyczy stężeń ozonu) – klasa D2,
- nie przekracza poziomu celu długoterminowego (dotyczy stężeń ozonu) – klasa D1.

W zasięgu województwa lubuskiego Nadleśnictwo Różańsko należy do strefy lubuskiej., natomiast w zasięgu województwa zachodniopomorskiego do strefy zachodniopomorskiej.

Przeprowadzone analizy wykazały, iż rok 2024 był rokiem, w którym utrzymała się poprawa jakości powietrza – szczególnie pod kątem stężenia benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10. Stężenia średnioroczne B(a)P w pyłe zawieszonym PM10 w województwie lubuskim na każdej stacji wskazują na dotrzymanie wartości normatywnej i dzięki temu wszystkie trzy strefy (strefa miasto Gorzów Wielkopolski, strefa miasto Zielona Góra i strefa lubuska) zostały zakwalifikowane do klasy A. Dla pozostałych zanieczyszczeń tj. dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla, benzenu, tlenków azotu, ozonu, pyłu zawieszonego PM10, pyłu zawieszonego PM2,5, oraz ołowiu, arsenu, kadmu i niklu w pyłe zawieszonym PM10 odpowiednie poziomy dopuszczalne lub docelowe na terenie wszystkich stref województwa lubuskiego w 2024 roku również zostały dotrzymane i strefy te w ocenie uzyskały klasę A.

W porównaniu z oceną jakości powietrza wykonaną dla roku 2023, w strefie lubuskiej nie odnotowano przekroczenia poziomu docelowego ozonu w powietrzu ze względu na ochronę zdrowia ludzi. Największa liczba dni z ośmiogodzinną średnią ozonu wyższą niż $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (uśredniona dla 3 lat) była nieznacznie mniejsza niż w roku poprzednim i wyniosła 20 dni.

W przypadku poziomu celu długoterminowego ze względu na ochronę zdrowia, w porównaniu do roku 2023, jedynie w strefie miasto Gorzów Wielkopolski odnotowano poprawę, w pozostałych strefach utrzymało się przekroczenie tego parametru. Przekroczenie poziomu celu długoterminowego w strefie lubuskiej utrzymało się także w odniesieniu do kryterium określonego ze względu na ochronę roślin. Termin osiągnięcia poziomu celu długoterminowego wyznaczony został na 2020 rok.

Mimo zauważalnej poprawy jakości powietrza zasadna jest kontynuacja działań na rzecz poprawy jakości powietrza, zawartych w programach ochrony powietrza oraz w ich aktualizacjach.

Ocena pod kątem ochrony zdrowia ludzi została wykonana na obszarze 3 stref województwa zachodniopomorskiego (aglomeracja szczecińska, miasto Koszalin i strefa zachodniopomorska)

odrębnie dla 12 zanieczyszczeń: dwutlenku siarki (SO_2), dwutlenku azotu (NO_2), tlenku węgla (CO), ozonu (O_3), benzenu (C_6H_6), pyłu zawieszonego PM_{10} , pyłu zawieszonego $\text{PM}_{2,5}$ oraz zanieczyszczeń oznaczanych w pyłe zawieszonym PM_{10} : benzo(a)pirenu (B(a)P), arsenu (As), kadmu (Cd), niklu (Ni) i ołowiu (Pb). Ocena pod kątem ochrony roślin została wykonana dla strefy zachodniopomorskiej odrębnie dla 3 zanieczyszczeń: dwutlenku siarki (SO_2), tlenków azotu (NO_x) i ozonu (O_3).

Ocena jakości powietrza za rok 2024, podobnie jak w roku 2023, wykazała że na całym obszarze województwa zachodniopomorskiego dotrzymane zostały poziomy dopuszczalne i docelowe dla wszystkich badanych zanieczyszczeń. Wszystkie trzy strefy województwa: aglomeracja szczecińska, miasto Koszalin i strefa zachodniopomorska w ocenie pod kątem ochrony zdrowia ludzi za rok 2024 **otrzymały klasę A** dla: dwutlenku siarki (SO_2), dwutlenku azotu (NO_2), pyłu zawieszonego PM_{10} , pyłu zawieszonego $\text{PM}_{2,5}$ (klasa A1), benzenu (C_6H_6), tlenku węgla (CO), ozonu (O_3) – poziom docelowy, a także benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM_{10} oraz metali ciężkich oznaczanych w pyłe zawieszonym PM_{10} , tj.: arsenu, kadmu, niklu i ołowiu.

We wszystkich strefach województwa zachodniopomorskiego, podobnie jak w latach wcześniejszych przekroczony został poziom celu długoterminowego ozonu określony pod kątem ochrony zdrowia, a w strefie zachodniopomorskiej dodatkowo przekroczony został poziom celu długoterminowego określony w celu ochrony roślin. Przekroczenie poziomu celu długoterminowego ozonu spowodowane było przede wszystkim warunkami meteorologicznymi sprzyjającymi tworzeniu się ozonu w przyziemnej warstwie atmosfery oraz napływem spoza granic województwa i kraju mas powietrza zanieczyszczonych ozonem.

Dobra jakość powietrza w roku 2024 jest wypadkową działań na rzecz ochrony powietrza oraz bardzo korzystnych warunków meteorologicznych. Ciepłejsze, w porównaniu do wielolecia, miesiące zimowe skutkowały mniejszymi emisjami zanieczyszczeń do powietrza, zwłaszcza z indywidualnych źródeł grzewczych.

Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w zasięgu Nadleśnictwa Różańsko jest emisja antropogeniczna. W zakresie pyłu PM_{10} i $\text{PM}_{2,5}$ oraz benzo(a)pirenu największy udział stanowi emisja pochodząca z sektora komunalno-bytowego (emisja powierzchniowa), w zakresie tlenków azotu jest to emisja z transportu (emisja liniowa), w odniesieniu do tlenków siarki największa emisja pochodzi z działalności przemysłowej (emisja punktowa). Udział w stężeniach zanieczyszczeń w powietrzu na ma również napływ emisji z obszaru Polski oraz Europy. Istotnym lokalnym źródłem jest emisja z sektora komunalno-bytowego tzw. „niska emisja”, która pochodzi z domów ogrzewanych indywidualnie paliwami stałymi.

- Stan czystości wód⁴⁰

Na jakość wód ma wpływ wiele czynników, do których należą między innymi: rodzaj i ilość zanieczyszczeń wprowadzanych do wód, podatność danej kategorii wód na degradację oraz zdolność jej do samooczyszczania. Do głównych zagrożeń wód można zaliczyć:

- zrzuty punktowe ścieków komunalnych, bytowych i przemysłowych;
- zanieczyszczenia dopływające do wód ze źródeł rozproszonych (spływy powierzchniowe z terenów rolniczych, miejskich i przemysłowych, depozyt zanieczyszczeń z atmosfery, małe źródła punktowe);
- nadmierny pobór wód.

Wody powierzchniowe w zasięgu Nadleśnictwa Różańsko podzielone są na jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) rzeczne i jeziorne. Co roku prowadzony jest na większości z nich monitoring (monitoring diagnostyczny i operacyjny, przeprowadzany w punkcie pomiarowo-kontrolnym, reprezentatywnym dla ocenianej JCWP) w taki sposób, aby uzyskane wyniki i dokonane na ich podstawie oceny dały jak najpełniejszy i wiarygodny obraz stanu wód.

Na ocenę stanu wód składa się ocena stanu ekologicznego (w przypadku silnie zmienionych jednolitych części wód powierzchniowych – ocena potencjału ekologicznego) oraz ocena stanu chemicznego. Stan ekologiczny/potencjał ekologiczny to określenie jakości struktury i funkcjonowania ekosystemu wód powierzchniowych sklasyfikowanej na podstawie wyników badań elementów biologicznych oraz wspierających je wskaźników fizykochemicznych i hydromorfologicznych.

Stan jednolitej części wód ocenia się poprzez porównanie wyników klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego.

Na podstawie monitoringu prowadzonego w latach 2019-2024 stan JCWP rzecznych w zasięgu Nadleśnictwa Różańsko oceniono stan wód jako zły.

- Pożary

Najbardziej zagrożone są drzewostany sosnowe, głównie na siedlisku Bs, Bśw i BMśw. Zagrożenie znacznie wzrasta w okresie wzmożonej penetracji lasów przez ludność (zbiór jagód i grzybów), na terenach atrakcyjnych wypoczynkowo, przy torach kolejowych, drogach publicznych.

W minionym dziesięcioleciu [2016-2025] na terenie Nadleśnictwa Różańsko odnotowano 35 pożarów o łącznej powierzchni 4,29 ha.

Tabela 44. Pożary w ubiegłym 10-leciu w Nadleśnictwie Różańsko

Rok	Liczba pożarów	Powierzchnia [ha]
2016	3	0,99
2017	2	0,04
2018	8	0,53
2019	7	0,49
2020	2	0,02
2021	4	1,33

⁴⁰ <https://wody.gios.gov.pl/>

Rok	Liczba pożarów	Powierzchnia [ha]
2022	1	0,22
2023	4	0,33
2024	-	-
2025	4	0,34

- Szlaki komunikacyjne

Przez teren Nadleśnictwa przebiegają następujące szlaki komunikacyjne:

- droga ekspresowa S3 przebiegająca przez teren województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego i dolnośląskiego o długości 470,6 km, wytyczona południkowo ze Świnoujścia do Lubawki; stanowi fragment międzynarodowej trasy E65, leżącej w transeuropejskim korytarzu transportowym (TEN-T), biegnie wzdłuż wschodniej granicy Nadleśnictwa;
- droga krajowa nr 23 (DK23) – droga krajowa klasy G w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego o długości ok. 33 km, wiodąca z Myśliborza do Sarbinowa, przecina teren N-ctwa Różańsko w centralnej części na linii północ-południe;
- droga krajowa nr 26 (DK26) – droga krajowa klasy G w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego o długości ok. 51 km; prowadzi od granicy z Niemcami w Krajniku Dolnym do wsi Renice k. Myśliborza; fragment drogi wyznacza północną granicę zasięgu N-ctwa Różańsko;
- droga wojewódzka nr 130 (DW 130) o długości 29 km, biegnąca w województwie lubuskim i zachodniopomorskim, łącząca Barnówko z Baczyną koło Gorzowa Wielkopolskiego. Droga przebiega przez powiaty: myśliborski i gorzowski;
- drogi powiatowe; drogi gminne.

Trasy te przecinają kompleksy leśne Nadleśnictwa stanowiąc barierę ekologiczną utrudniającą swobodną migrację wielu gatunkom zwierząt. Ponadto są one znacznym źródłem zanieczyszczeń powietrza, źródłem hałasu oraz stanowią zagrożenie pożarowe.

- Linie wysokiego napięcia

Znajdujące się na terenie Nadleśnictwa linie wysokiego napięcia również posiadają cechy zagrażające środowisku. Głównym aspektem jest promieniowanie elektroenergetyczne występujące na tych obszarach. Istnieje również ryzyko wystąpienia pożarów.

- Wysypiska śmieci

Wśród odpadów oprócz łatwo biodegradowalnych występują odpady, które rozkładają się przez długi okres czasu. Oprócz odpadów produkowanych przez zwykłych mieszkańców wśród, których są plastiki czy baterie występują również odpady przemysłowe i niebezpieczne. Innym aspektem środowiskowo istotnym jest także gęsto występujące na terenie kraju, w tym równie często na terenach leśnych dzikie wysypiska, będące składowiskiem odpadów ciężko biodegradowalnych powiązanych z starą elektroniką czy branżą motoryzacyjną w tym przede wszystkim starymi oponami.

- Zaśmiecanie i zanieczyszczenia⁴¹

Jednolity system segregowania odpadów miał sprawić, że nieopłacalne stanie się wyrzucanie śmieci na dzikie wysypiska. System obowiązuje od 2017 r., ale mimo to stale powstaje wiele nowych dzikich wysypisk śmieci w lasach. Co roku z lasów usuwa się ponad 100 tys. m³ śmieci. Według danych GUS, co roku likwidowanych jest w Polsce ponad 10 tys. dzikich wysypisk (w 2024 r. było ich 12,7 tys.).

Odpady, które znajdują się w lasach występują w dwóch formach. Po pierwsze, są to drobne, rozproszone (jednak zazwyczaj też liczne) pozostałości po osobach, które przebywały w danym miejscu w celach turystycznych lub rozrywkowych (opakowania po jedzeniu i napojach, odpady po środkach higieny osobistej). Po drugie, są to śmieci znacznych rozmiarów i ilości, specjalnie przywiezione i pozostawione w jednym lub kilku skupiskach (poremontowe, pobudowlane, motoryzacyjne, elektronika itp.).

- Rozjeżdżanie terenów leśnych sprzętem motorowym⁴²

Nielegalna turystyka zmotoryzowana w lasach wpływa niekorzystnie na środowisko przyrodnicze (m.in. poprzez niszczenie roślinności, zwłaszcza runa i podszytu, uruchamianie erozji, płoszenie zwierząt), ale także stanowi zagrożenie dla innych osób korzystających z walorów tych terenów. Jest określana jako jeden z rodzajów szkodnictwa leśnego. Jest zjawiskiem zarówno globalnym (z uwagi na skalę występowania i miejsce w krajowej przestrzeni prawnej), jak i lokalnym.

- Nadmierna presja społeczna⁴³

Wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze jest najczęściej negatywny. Dzieje się tak zwłaszcza wtedy, gdy turystyka ma charakter masowy i naturalna chłonność turystyczna obszaru zostanie przekroczona, a ponadto gdy środowisko jest wrażliwe i mało odporne na antropopresję. W niektórych wypadkach turystyka może być korzystna dla środowiska. Ma to miejsce na przykład wtedy, gdy część dochodów z działalności turystycznej przeznaczana jest na ochronę przyrody albo też gdy tworzone są obszary chronione dla potrzeb turystyki i rekreacji. Negatywne oddziaływanie turystyki na środowisko to przede wszystkim wyczerpywanie naturalnych zasobów, zanieczyszczenie oraz fizyczna destrukcja środowiska.

- Fragmentacja siedlisk⁴⁴

Fragmentacja krajobrazu to proces spowodowany rozbudową dróg, linii kolejowych, liniowej infrastruktury przemysłowej oraz liniowym rozszerzaniem się obszarów zabudowy, w wyniku którego ciągi w swym zasięgu ekosystem zmienia się w odizolowane płaty

⁴¹ Kwarcieńska K., Kwarcieński T., Ulman P., *Edukować i karać. Zjawisko zaśmiecania lasów w Polsce*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej w Krakowie, Kraków 2021.

⁴² Chyliński, J., Kowalski, P. (2022). *Nielegalna turystyka zmotoryzowana na terenie Lasów Państwowych w Polsce*. Przegląd Geograficzny, 94(1), 45–60.

⁴³ Kurek, W. (2005). Wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze obszarów górskich. W B. Domański & S. Skiba (Red.), *Geografia i sacrum* (T. 2, s. 95–104)

⁴⁴ Maciantowicz, M. (2019). *Fragmentacja kompleksów leśnych jako istotne zagrożenie cywilizacyjne*.

Fragmentacja, a w konsekwencji zanik siedlisk, jest jednym z podstawowych czynników mających wpływ na spadek różnorodności biologicznej. Minimalizacja tych procesów jest podstawowym zadaniem we współczesnej ochronie przyrody oraz w planowaniu przestrzennym opartym na zrównoważonym rozwoju. Ważne jest planowanie kompatybilne ekologicznie. Projektowanie sieci infrastruktury liniowej powinno być połączone z planowaniem sieci ekologicznych, tak by spełniały potrzebę utrzymania „łączności”, która zgodnie z wytycznymi Dyrektywy Siedliskowej jest jedną z najważniejszych wartości ekologicznych.

- Negatywne oddziaływanie człowieka na las i środowisko przyrodnicze
 - istnienie barier ekologicznych, utrudniających migracje zwierząt;
 - wypalanie ściernisk, poboczy dróg, łąk, trzcinowisk;
 - niepełne skanalizowanie miejscowości, gromadzenie ścieków w szambach o wątpliwej szczelności oraz ich wylanie do rowów i rzek;
 - spływ do wód środków ochrony roślin i nawozów sztucznych;
 - niewłaściwe składowanie obornika i gnojowicy oraz ich zwiększone dawkowanie na polach;
 - niszczenie tablic i urządzeń;
 - nielegalne pozyskanie drewna;
 - kłusownictwo.

8. PLAN DZIAŁAŃ

Rysunek 44. Głaz narzutowy w N-ctwie Różańsko (Fot. Ł. Sikora)

8.1. Zasady postępowania w obiektach stanowiących formy ochrony przyrody

Szczegółowo przedstawiono w Załączniku nr 1. Tabela XX – Wykaz działań i wskazań ochronnych do Programu Ochrony Przyrody.

8.2. Wskazania ochronne ograniczające negatywny wpływ na formy ochrony przyrody

Zaleca się:

- otoczenie opieką istniejących i proponowanych do objęcia ochroną prawną obiektów przyrodniczych;
- podjęcie starań o uznanie prawne proponowanych form ochrony przyrody;
- stale podnosić wiedzę przyrodniczą pracowników Nadleśnictwa, zwracając szczególną uwagę na rozpoznawanie chronionych gatunków roślin, zwierząt, grzybów oraz siedlisk przyrodniczych;
- prowadzenie ewidencji występowania nowych stanowisk gatunków chronionych, siedlisk przyrodniczych, obiektów cennych przyrodniczo;
- zgłaszanie do RDOŚ stanowisk gatunków, dla których wyznacza się strefy ochrony, systematyczne monitorowanie już istniejących.

8.3. Zakres planu zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000

Zadania ochronne dla obszaru Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 przeniesiono z PUL dla Nadleśnictwa Mieszkowice na lata 2024-2033 poszerzonego o zakres art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody (zamieszczone w tabeli XX), natomiast fragment obszaru Natura 2000 objęty PUL dla

Nadleśnictwa Różańsko na lata 2015-2025 został objęty pracami nad ustanowieniem planu zadań ochronnych przez RDOŚ Szczecin.

8.4. Postępowanie w projektowanych/proponowanych formach ochrony przyrody oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie

Na gruntach zarządzanych przez Nadleśnictwo Różańsko znajduje się projektowany rezerwat przyrody „Torfowiska nad Rurzą”.

Do czasu powołania rezerwatu i ustanowienia planu ochrony zaleca się zaniechanie działań oddziałujących negatywnie i zagrażających zachowaniu walorów wskazywanych jako przedmiot ochrony.

8.5. Postępowanie w ekosystemach wodno-mokradlowych oraz ich bezpośrednim sąsiedztwie

Zaleca się:

- poprawę stosunków wodnych na terenie Nadleśnictwa poprzez:
 - utrzymywanie naturalnego charakteru brzegów bagien, jezior, cieków, rzek;
 - zachowanie istniejących torfowisk;
 - wokół bagien stanowiących osobne wydzielienia zaleca się w trakcie wykonywania cięć rębnych zachowywanie lub kształtowanie stref pasa ochronnego, z wyłączeniem sytuacji kłaskowych oraz przypadków zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi i mienia;
 - wyłączenie z użytkowania rębno-drzewostanów na zabagnionych, trudno dostępnych siedliskach Bb, BMb, LMb, Ol i OIJ.

Nie stosuje się:

- cięć zupełnych bezpośrednio przy źródłach, torfowiskach i źródłiskach,
- rębni zupełnych oraz rębni gniazdowych w pasie o szerokości 25 m od linii brzegu naturalnych cieków i zbiorników wodnych.

W miejscach tych zaleca się pozostawianie naturalnych stref ekotonowych lub ich tworzenie poprzez sadzenie krzewów – w razie ich braku, oraz pielęgnowanie.

8.6. Kształtowanie stosunków wodnych

Działania prowadzone przez Nadleśnictwo powinny uwzględniać potrzebę ograniczania nadmiernego odpływu wód z ekosystemów oraz utrzymywania lub przywracania naturalnych stosunków wodnych w glebie. Zadania te, w zależności od potrzeb i możliwości realizować należy m. in. poprzez:

- opracowanie i realizowanie planów gospodarowania wodą ukierunkowanych przede wszystkim na ograniczanie odpływu wód z kompleksów leśnych, gromadzenie wód opadowych oraz retencjonowanie wody – głównie w glebie, na siedliskach bagiennych oraz w naturalnych zbiornikach wodnych;

- ochronę zasobów leżących martwych drzew w zaawansowanym stadium rozkładu, które w wyniku nasiąkania stanowią zasób wody podczas suszy utrzymujący warunki wilgotnościowe w okresach jej niedoboru;
- ograniczanie prac związanych z pozyskaniem drewna na siedliskach przy uwzględnieniu uwarunkowań gospodarczych, społecznych i kulturowych;
- ochronę źródeł;
- ograniczanie projektowania szlaków operacyjnych w odległości minimum 10 m od linii brzegowej naturalnych cieków i naturalnych zbiorników wodnych.

8.7. Działania mające na celu poprawę stanu zbiorowisk leśnych

Przekształcona roślinność Nadleśnictwa wymaga przeprowadzenia działań mających na celu jej unaturalnienie. Działania takie powinny zostać podjęte szczególnie w przypadku leśnych zbiorowisk zastępczych i zbiorowisk w stanie silnie zniekształconym (Z2). Sposób postępowania uzależniony jest od fazy rozwojowej zbiorowisk, stopnia zniekształcenia oraz obecności młodych pokoleń gatunków odpowiadających składom gatunkowym zespołów potencjalnych:

- przebudowie całkowitej powinny podlegać leśne zbiorowiska zastępcze na siedliskach kwaśnych dąbrów, buczyn, grądów i łęgów w fazie dojrzałej, przewidziane do użytkowania rębego;
- przebudowa częściowa powinna zostać wykonana w zbiorowiskach zastępczych w fazie optymalnej poprzez stosowanie trzebieży;
- poprawę struktury gatunkowej można uzyskać stosując trzebieże przekształceniowe; w przypadku zbiorowisk silnie zniekształconych w fazie dojrzałej stosowane powinny być rębnie złożone z odnowieniem zmierzającym do uzyskania docelowych składów gatunkowych;
- dla lasów gospodarczych nie będących siedliskami przyrodniczymi proponowane składy gatunkowe upraw powinny być wypadkową naturalnej struktury gatunkowej zespołów roślinnych oraz potrzeb hodowlanych; w wydzieleniach zaliczonych do leśnych siedlisk przyrodniczych należy stosować specjalne składy gatunkowe, ustalone między Regionalną Dyрекcją Lasów Państwowych w Szczecinie a Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim oraz Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska w Szczecinie.

8.8. Wytyczne dotyczące postępowania na siedliskach przyrodniczych Natura 2000

Fakultatywne wskazania ochronne⁴⁵:

3150 – zarządzanie siedliskiem wymaga działań na poziomie obszaru wodnego – zlewni bezpośredniej i pośredniej. Na całym obszarze wodnym mieszczącym siedlisko zaleca się jego ochronę poprzez: ochronę stref brzegowych, wyznaczenie stref działań ochronnych, ograniczenie eutrofizacji i gromadzenia się osadów.

⁴⁵ Poradnik ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000- podręcznik metodyczny.

6410 – warunkiem zachowania łąk trzęślicowych jest prowadzenie ekstensywnej gospodarki kośnej. Koszenie wykonywać raz w roku lub raz na dwa lata, późnym latem, po przekwitnięciu większości roślin. Biomasa pozostała po koszeniu powinna zostać usunięta z powierzchni łąki lub zestogowana.

6510 – siedlisko to powinno być obejmowane ochroną czynną. Należy je kosić, najlepiej ręcznie lub lekkim sprzętem, maksymalnie dwa razy w roku. Nie jest wskazane zbyt niskie koszenie i intensywne wypasanie. Siano powinno być usuwane z łąki. Użytki zielone powinny być umiarkowanie nawożone. Wysokość dawek nawozów zależy od żyzności siedliska.

7140 – działania ochronne powinny zmierzać przede wszystkim do podniesienia poziomu wód gruntowych do stanu pierwotnego, m. in. przez stopniowe zmniejszanie oddziaływania istniejącej infrastruktury melioracyjnej aż do jej likwidacji, jak również sukcesywne wycinanie pojawiających się krzewów i podrostów drzew, niekiedy także koszenie (głównie trzciny).

7230 – podstawowymi działaniami ochronnymi są: ekstensywne koszenie (zbieranie pokosu i usuwanie go poza obręb torfowiska) oraz sukcesywne wycinanie pojawiających się krzewów i podrostów drzew. Na odwodnionych torfowiskach konieczne jest ponowne podniesienie poziomu wód gruntowych do stanu pierwotnego. Wykonuje się to przez stopniowe zmniejszanie oddziaływania istniejącej infrastruktury melioracyjnej aż do jej likwidacji.

9110, 9130 – w lasach gospodarczych zalecane jest stosowanie rębni złożonych, oraz pozostawienie do naturalnej śmierci wybranych drzew czy też fragmentów ekosystemu siedliska. Z punktu widzenia ochrony kwaśnych buczyn niekorzystne jest wprowadzanie do nich gatunków obcych.

9160, 9170 – w lasach gospodarczych rozsądny jest kompromis między ochroną, a gospodarką, obejmujący zastosowanie dotychczasowych sposobów użytkowania jednak pod warunkiem równoczesnego prowadzenia przebudowy oraz przyjęcia odpowiednich dla zbiorowiska docelowych składów gatunkowych. Ograniczyć wprowadzanie buka na siedliskach grądowych (zwłaszcza dotyczy to 9170) i promować na nich drzewostany dębowo-grabowe.

9190 – w lasach gospodarczych rozsądny jest kompromis między ochroną a gospodarką, obejmujący zastosowanie dotychczasowych sposobów użytkowania, jednak pod warunkiem równoczesnego prowadzenia unaturalniającej przebudowy: przyjęcia odpowiednich dla zbiorowiska docelowych składów gatunkowych i odstąpienia od preferowania świerka.

91D0* – podstawą wszystkich działań ochronnych jest zachowanie lub przywrócenie stosunków wodnych właściwych dla siedliska. Zaleca się wyłączenie najlepiej zachowanych fragmentów z gospodarki leśnej (włączenie do gospodarstwa specjalnego). Na siedliskach o zmienionych warunkach wodnych, po ich korekcie i w zależności od celu planowanego do osiągnięcia, zabiegi czynnej ochrony mogą polegać na usunięciu z drzewostanu gatunków niepożądanych.

91E0*, 91F0 – podstawą zachowania lasów łęgowych jest przede wszystkim zapewnienie warunków siedliskowych, w których funkcjonuje ten typ ekosystemu, poprzez utrzymanie właściwych

warunków wodnych. Z punktu widzenia ochrony niekorzystne jest wprowadzanie do siedliska gatunków obcych.

Przytoczone wskazania ochronne są wskazaniem ogólnym o charakterze kierunkowym. Zapisy odnoszą się do siedlisk wykształconych prawidłowo, z optymalnym poziomem uwilgotnienia.

Zaplanowane zabiegi powinny mieć na celu zachowanie ciągłości istniejących siedlisk.

Dla leśnych siedlisk przyrodniczych położonych w obszarach Natura 2000 z Dyrektywy Siedliskowej (SOO), oraz dla części siedlisk przyrodniczych poza tymi obszarami przyjęto TD, orientacyjne składy upraw oraz rodzaje rębni przedstawione w tabeli poniżej (zgodnie z załącznikiem do aneksu Nr 3/2014 z dnia 27 sierpnia 2014 r. do Porozumienia nr 1/2010 z dnia 15 stycznia 2010 r., zawartym pomiędzy Dyrektorem RDLP w Szczecinie a Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim oraz aneksem Nr 3/2014 z dnia 27 sierpnia 2014 r. do Porozumienia nr 1/2009 z dnia 23.11.2009 r. zawartego pomiędzy Dyrektorem RDLP w Szczecinie, a Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Szczecinie).

Tabela 45. Typy drzewostanów oraz orientacyjne składy gatunkowe upraw, oraz rodzaje rębni dla poszczególnych typów siedlisk przyrodniczych

Kod Siedliska	Siedlisko Przyrodnicze	TSL	TD	Orientacyjny skład upraw	Zalecany rodzaj rębni	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7
9110-1	<i>Kwaśna buczyna niżowa</i>	BMśw	So Bk**	Bk 60 So 30 Db i inne 10	II/III/IV/V	Orientacyjne składy gatunkowe z So zaleca się stosować w przypadku odnawiania powierzchni, na których w składzie d-stanu macierzystego występowała So, w udziale min. 30%. Gatunki domieszkowe – Dbb, So (na uboższych siedliskach LM), Dbs
		LMśw LMw	Bk	Bk 90 Db i inne 10		
			Bk*	Bk 70 Db, So i inne 30		
			So Bk*	Bk 50 So 30 Db i inne 20		
		Lśw	Bk	Bk 90 Db i inne 10		
			Db Bk*	Bk 70 Db i inne 30		
9130-1	<i>Żyzna buczyna niżowa</i>	BMśw	So Bk**	Bk 60 So 30 Db i inne 10	II/III/IV/V	Orientacyjne składy gatunkowe z So zaleca się stosować w przypadku odnawiania powierzchni, na których w składzie d-stanu macierzystego występowała So, w udziale min. 30%. Gatunki
		LMśw	Bk	Bk 80 Db i inne 20		
		Lśw	Bk	Bk 90 Db i inne 10		
		Lw	Db Bk*	Bk 60 Db 30 Wz i inne 10		
			Bk	Bk 90 Db i inne 10		

Kod Siedliska	Siedlisko Przyrodnicze	TSL	TD	Orientacyjny skład upraw	Zalecany rodzaj rębni	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7
						domieszkowe – Dbb, Dbs, Js, Ol, Wz, Gb, Czeresnia ptasia
9160	<i>Grąd subatlantycki</i>	BMśw BMw LMśw	Db	Db 80 Gb i inne 20	II/III/IV/V	Grab wprowadzić w zmieszaniu grupowym lub kępowym. Dopuszcza się udział Gb w późniejszych fazach rozwojowych d-stanu. Gatunki domieszkowe – Js, Os, Brz, Jw., Lpd, Czeresnia ptasia, Jrz brekinia, Ol, Wz
			So Db Bk**	Bk 50 Db 30 So i inne 20		
			So Gb Db**	Db 40 Gb 30 So i inne 30		
		LMw	Db	Db 80 Gb i inne 20		
			Gb Db	Db 60 Gb 30 Lp i inne 10		
		Lśw	Db	Db 80 Gb i inne 20		
			Gb Db	Db 50 Gb 30 Lp i inne 20		
			Gb Bk	Bk 50 Gb 30 Lp i inne 20		
			Lp Db	Dbs 50 Lp 30 Gb i inne 20		
			Gb Bk Db	Db 40 Bk 30 Gb i inne 30		
			Gb Db Bk	Bk 40 Db 30 Gb i inne 30		
			Db Gb	Gb 50 Db 30 Lp i inne 20		
			Bk Gb	Gb 50 Bk 30 Lp i inne 20		
		Lw	Db	Db 80 Gb i inne 20		
			Gb Db	Db 60 Gb 30 Lp i inne 10		
			Db Gb	Gb 50 Db 30 Wz i inne 20		
9170-1	<i>Grąd środkowoeuropejski</i>	LMśw	GbDb	Db 50 Gb 30 Bk, Lp i inne 20	III/IV/V	Grab wprowadzić w zmieszaniu grupowym lub kępowym. Dopuszcza się udział Gb udział Gb w późniejszych fazach rozwojowych d-stanu. Gatunki domieszkowe – Klp, Lpd, Wz, Js, Ol, Brz, Os, Jw., Jrz brekinia
		LMw	Gb Db	Db 50 Gb 30 Bk, Lp i inne 20		
		Lśw	LpGbDb	Db 40 Gb 30 Lp 20 Kl.P i inne 10		
		Lw	LpGbDb	Db 40 Gb 30 Lp 20 Kl.P i inne 10		
9190-1	<i>Pomorski kwaśny las brzoźowo-dębowy</i>	Bez względu na TSL	Brz Db	Db 60 Brz 30 So i inne 10	II/III/IV/V	Gatunki domieszkowe – Bk, Ol, Os, Brz omszona
			SoDbBrz	Brz 40 Db 30 So 30		
			Db Brz	Brz 60 Db 30 i inne 10		
			So Db	Db 60 So 40		
			SoBrzDb	So 30 Brz 30 Db 30 i inne 10		
			Bk Db	Db 60 Bk 30 Brz i inne 10		
9190-2	<i>Śródlądowa kwaśna dąbrowa</i>	BMśw	Db So **	So 50 Db 30 Bk i inne 20	II/III/IV/V	Gatunki domieszkowe – Bk, Ol, Os, Brz, Jw
			So Db	Db 50 So 30 Bk i inne 20		
		LMśw	Bk Db	Db 50 Bk 30 So i inne 20		
			So Db	Db 50 So 30 Bk i inne 20		
		LMw	So Db	Db 50 So 30 Bk i inne 20		
		Lśw	Bk Db	Db 50 Bk 30 So i inne 20		
			Db	Db 80 Bk i inne 20		
91D0-1*	<i>Brzezina bagienna</i>	BMb	So Brz	Brzom 60 So 40	-	-
		LMb	So Brz	Brzom 60 So 30 Ol i inne 10		
91D0-2*	<i>Sosnowy bór bagienny</i>	Bb	So	So 90 Brzom i inne 10		
		BMb	Brz So	So 60 Brzom i inne 40		
91D0-3	<i>Ols torfowcowy</i>	Bez względu na TSL	Brz Ol	Ol 70 Brz i inne 30		
			SoBrzOl	Ol 60 Brz 30 So i inne 10		

Kod Siedliska	Siedlisko Przyrodnicze	TSL	TD	Orientacyjny skład upraw	Zalecany rodzaj rębni	Uwagi
1	2	3	4	5	6	7
91E0-1*	Nadrzeczny łęg wierzbowy	Bez względu na TSL	Wb	Wb 70 Ol i inne 30	-	-
91E0-2*	Nadrzeczny łęg topolowy	Bez względu na TSL	Tp	Tp 70 Ol i inne 30	-	-
91E0-3*	Niżowy łęg jesionowo-olszowy	LMw	Ol Js	Js 50 Ol 30 Brz i inne 20	I/II/III/IV/V	Gatunki domieszkowe – Wz, Dbs, Brz, Js, Ol, Gb, Bk
			Js Ol	Ol 50 Js 30 Brz i inne 20		
		Lw	Ol Js	Js 50 Ol 30 Brz i inne 20		
			Js Db	Db 50 Js 30 Wz i inne 20		
			Db Js	Js 50 Db 40 Ol i inne 10		
			Db Ol	Ol 50 Db 30 Wz i inne 20		
			Ol Db	Db 50 Ol 30 Wz i inne 20		
		OlJ	Js Ol	Ol 60 Js 30 Brz i inne 10		
			Ol Js	Js 60 Ol 30 Brz i inne 10		
Ol	Ol	Ol 90 Js i inne 10				
91E0-4*	Źródłkowy las olszowy na niżu	OlJ	Ol	Ol 90 Js i inne 10	-	-
91E0-5*	Podgórski łęg jesionowy	Bez względu na TSL	Js	Js 90 Ol i inne 10	-	-
91F0-1	Łęg dębowo-wiązowo-jesionowy typowy	Lw	JsWzDb	Db 40 Wz 30 Js i inne 30	II/III/IV/V	Gatunki domieszkowe – Ol, Gb
91F0-2	Łęg dębowo-wiązowo-jesionowy śleziennicowy	LMw	Js Wz	Wz 40 Js 30 Db i inne 30		
		Lw				
91I0-1*	Świetlista dąbrowa	Bez względu na TSL	So Db	Dbb 50 So 30 Brz i inne 20	IV/V	Gatunki domieszkowe – So, Jrz brekinia, Wz
			Db	Dbb 90 Lp i inne 10		
91T0	Sosnowy bór chrobotkowy	Bśw	So	So 90 Brz 10	I/IV	-
9180*	Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stromych stokach i zboczach	Lśw Lw	Wz Jw	Jw. 60 Wz 20 Lp i inne 20	II/III/IV/V	Gatunki domieszkowe – Lp, Db, Bk

* - siedliska przyrodnicze o znaczeniu priorytetowym

** - TD dopuszczone do zastosowania dla siedlisk przyrodniczych w stanie zachowania „C”

1. w przypadkach uzasadnionych uwarunkowaniami terenowymi dla wszystkich TD wymienionych w w/w tabeli dopuszcza się zmiany w składach gatunkowych upraw w granicach +/- 10%.
2. Na siedliskach przyrodniczych zlokalizowanych na stokach o stromym nachyleniu odstąpić od użytkowania rębego, natomiast w obrzeżach wód i cieków wodnych, obrzeżach źródeł, torfowisk przejściowych, wysokich, nakredowych oraz alkalicznych kształtować strefy przejściowe – zwane ekotonami.
3. W przypadku TD oraz orientacyjnych składów gatunkowych upraw, w których występuje Js, do czasu ustąpienia choroby tego gatunku należy zastępować go innymi gatunkami, takimi jak, np. Db, Wz, Jw., Ol.
4. w przypadku, gdy dane siedlisko przyrodnicze przypisane jest dla całego wydzielania, a występuje tylko na jego części (w płatach na powierzchni co najmniej 0,25 ha) zaleca się stosowanie TD oraz orientacyjnych składów gatunkowych tylko dla płatów tego siedliska przyrodniczego.

8.9. Ochrona gleb leśnych

Ochrona gleb ma na celu zapobieganie procesom degradacji i dewastacji gruntów leśnych oraz szkodom w drzewostanach i produkcji leśnej, powstającym wskutek m.in. działalności nieleśnej.

Zaleca się:

- przeciwdziałanie zmniejszania areалу gleb, utrzymanie w stanie klasycznego ich ukształtowania;
- podejmowanie działań mających na celu poprawianie wartości użytkowej gleb oraz zapobiegających obniżania ich produktywności.

8.10. Ochrona różnorodności biologicznej

Ochrona różnorodności biologicznej w lasach realizowana jest na podstawie obowiązujących w Lasach Państwowych zasad, zarządzeń i instrukcji.

W celu ochrony różnorodności biologicznej w lasach Nadleśnictwa Różańsko zaleca się:

- dla zachowania leśnych zasobów genowych należy ściśle realizować zadania w zakresie ochrony genotypów rodzimych gatunków drzew leśnych;
- promować gatunki rodzime;
- dostosowywać skład gatunkowy upraw do odpowiednich typów siedliskowych lasu;
- przebudowę drzewostanów w kierunku zgodnym z typem siedliskowym i typem drzewostanu z zachowaniem zasad selekcji, hodowli oraz ochrony lasu stosowanych w wielofunkcyjnej gospodarce leśnej;
- w odpowiednich warunkach siedliskowych dążyć do powstawania drzewostanów zróżnicowanych pod względem wieku, składu gatunkowego i struktury;
- pozostawianie i utrzymanie w lasach do naturalnej śmierci i rozkładu tzw. drzew biocenotycznych w celu zwiększenia różnorodności biologicznej, z wyłączeniem sytuacji klęskowych oraz przypadków zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi i mienia;
- zachowanie w lasach starych, okazałych, często o ciekawych formach drzew lub kęp starodrzewi, drzew owocowych, klonów, lipy drobnolistnej, topól rodzimych, jarzębów, drzewiastych form: głogów, czeremchy zwyczajnej, jałowca, trzmielin, szakłaka;
- w maksymalnym stopniu wykorzystywać w odnowieniach dolne warstwy – naloty, podrosty, także na siedliskach uboższych – jeśli przedstawiają dobrą jakość i są zgodne z założonymi celami hodowlanymi;
- w koniecznych przypadkach usuwanie czeremchy amerykańskiej przy planowanych zabiegach gospodarczych;
- w celu zachowania różnorodności ekosystemów należy jak najszerszej wykorzystywać zmienność w ramach mikrosiedlisk wprowadzając na te niewielkie powierzchnie właściwe im gatunki;
- na terenie nadleśnictwa unikać zalesiania śródleśnych łąk, skarp oraz niewielkich otwartych powierzchni (w celu zachowania bogactwa i różnorodności krajobrazowej);
- wywieszanie, w miarę potrzeb, drewnianych budek dla ptaków i nietoperzy;
- nie zalesiać powierzchni pozostawionych do naturalnej sukcesji.

8.11. Ochrona stanowisk gatunków chronionych i lokalnie rzadkich

W stosunku do gatunków grzybów (w tym porostów) i roślin naczyniowych, których stanowiska są wymienione w niniejszym Programie, zaleca się:

- upowszechnienie wiedzy o wymienionych gatunkach, ich wymagań ekologicznych, stwierdzonych stanowisk wśród pracowników służby leśnej w Nadleśnictwie;
- aktualizowanie waloryzacji przyrodniczej Nadleśnictwa o nowe stanowiska chronionych gatunków roślin;
- podczas prowadzenia zabiegów gospodarczych sukcesywnie eliminować gatunki ekspansywne (czeremcha amerykańska) zagrażające bezpośrednio stanowiskom cennych roślin;
- podczas projektowania szlaków zrywkowych (ciągów technologicznych) na etapie sporządzania szacunków brakarskich uwzględniać wszystkie elementy związane z ochroną przyrody, w tym stanowiska rzadkich i chronionych gatunków roślin – ich stanowiska zaznaczyć na szkicu powierzchni manipulacyjnej. Przy użytkowaniu rębnym pozostawiać biogrupy i/lub kępy z wszystkimi warstwami lasu.

W zakresie ochrony stanowisk cennych roślin zarodnikowych zaleca się kontynuowanie, w ramach realizowanej gospodarki leśnej, działań mających na celu zachowanie ilości martwego drewna i drzew biocenotycznych.

W zakresie ochrony starych i cennych drzew:

- Zaleca się zachowywać drzewa cenne o rozmiarach pomnikowych oraz drzewa o szczególnych cechach (tworzące określone układy przestrzenne np. aleje, stanowiące pamiątkę kultury leśnej np. pojedyncze drzewa egzotyczne, uznane za lokalnie rzadkie lub ginące, reprezentujące unikatowe formy np. szczudłowe świerki oraz będące przykładami unikatowych zjawisk biologicznych np. zrosty drzew).
- Zaleca się monitorowanie stanu zachowania drzew będących uznanymi pomnikami przyrody i w zależności od potrzeb, po uzgodnieniu z organem ochrony przyrody podjęcie odpowiednich działań ochronnych.
- Nie należy wprowadzać istotnych zmian w bezpośrednim otoczeniu drzew pomnikowych – zaleca się pozostawiać biogrupy z drzewami pomnikowymi. Nie należy niszczyć roślinności epifitycznej, nie składować pozostałości zrębowych i innych odpadów w promieniu 10 m. od drzewa. Drzew pomnikowych nie należy wycinać, uszkadzać, należy je pozostawiać na pniu, aż do naturalnego ich rozkładu, z wyjątkiem sytuacji zagrażających bezpieczeństwu.
- Należy dążyć do zachowania w lasach nadleśnictwa jak największej liczby drzewiastych form głogów, czeremchy zwyczajnej, jałowca, trzmielin, szakłaka.

Zalecenia w zakresie ochrony fauny kręgowców:

- Zgłaszanie do RDOŚ stanowisk gatunków, dla których wyznacza się strefy ochrony.
- Należy przestrzegać regulacji prawnych obowiązujących w strefach ochrony gatunków chronionych (strefy ochronne gniazd). Zabiegi gospodarcze prowadzić zgodnie z obowiązującymi przepisami.
- Zaleca się pozostawiać drzewa dziuplaste. W zależności od potrzeb w drzewostanach sosnowych dążyć do rozwieszenia skrzynek lęgowych, w tym skrzynek dla nietoperzy. Skrzynki dla nietoperzy należy koncentrować na skraju lasu, oraz w pobliżu skraju bagien, zrębów i upraw.
- Zaleca się zachowywać miejsca rozrodu płazów i gadów poprzez kształtowanie stref ekotonowych, ochronę siedlisk hydrogenicznych w lasach. Polepszenie warunków bytowania populacji żółwia błotnego w Polsce – dla stanowisk żółwia w miarę możliwości utrzymywanie zatopionych drzew (skierowanych koroną do tafli wody) na śródleśnych oczkach wodnych.

Zalecenia w zakresie ochrony fauny bezkręgowców:

- Zaleca się pozostawiać wszystkie pozostałości alei śródleśnych. W miarę możliwości, np. w uprawach dochodzących do ważniejszych dróg leśnych, wprowadzić przy tych drogach jedno- lub dwustronne śródleśne zadrzewienia alejowe. Stosować do tego materiał o charakterze zadrzewieniowym. Wprowadzać m. in. Db, Lp, Kl, Wz, Jrz, Js, Wb, Cz.p stosownie do stwierdzonych na gruncie warunków mikrosiedliskowych.
- Zaleca się pozostawiać drzewa owocowe.
- Zapewnienie w ekosystemach leśnych materii organicznej, przede wszystkim ilości martwego i rozkładającego się drewna. Martwe drzewa pozostawia się w celu zapewnienia ciągłości występowania martwego drewna, przy czym jego ilość nie może w szczególności stwarzać zagrożenia pożarowego lub ryzyka wystąpienia szkodliwych czynników biotycznych.
- Pozostawiać wybrane drzewa biocenotyczne.

8.12. Zasady wyznaczania i projektowania stref buforowych, ekotonowych i krajobrazowych

W lasach Nadleśnictwa Różańsko zaleca się niestosowanie cięć zupełnych w obrębie siedlisk bagiennych (wszystkie Bb, BMb, LMb oraz Ol w 3 stopniu uwilgotnienia) i w pasie szerokości 25 m od linii brzegu naturalnych cieków zbiorników wodnych oraz ograniczenie cięć zupełnych w strefie buforowej o szerokości jednej wysokości drzewostanu wokół wydzieleni taksacyjnych ze zdiagnozowanym siedliskiem bagiennym (wszystkie Bb, BMb, LMb oraz Ol w 3 stopniu uwilgotnienia). Nie dotyczy to sytuacji kłęskowych oraz przypadków zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi i mienia. Ponadto zaleca się dążyć do tego, aby strefy ekotonowe były maksymalnie wypełnione przez roślinność zielną, krzewy i drzewa w układzie pionowym i poziomym. Ma to na celu wytworzenie pełnej ściany lasu tzw. ściany okrajkowej ograniczającej wnikanie

i penetrację wielu czynników wnętrza lasu, szczególnie z przelotowych tras komunikacyjnych, pól uprawnych oraz terenów zabudowanych.

8.13. Zalecenia w zakresie ochrony pamiątek kultury leśnej i kultury powszechnej w lasach

- Pozostawiać pozostałości dawnych cmentarzy. Obszar cmentarzy wyłączyć z użytkowania. Na ich obszarze można tolerować obecność gatunków egzotycznych (lilaka, śnieguliczki). Dopuszcza się zabiegi ograniczające rozwój krzewów zarastających mogiły. Uporządkować w przypadku konieczności. Proponuje się oznakowanie tych miejsc przez ustawienie tablic informacyjnych. Wszelkie czynności dotyczące obiektów wpisanych do rejestru zabytków należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- Zaleca się zbieranie, gromadzenie i propagowanie informacji dotyczących historycznego i zwyczajowego nazewnictwa terenowego (nazwy dróg, alei, fragmentów lasu, jezior), informacje o dawnych leśnikach, właścicielach lasu itp.)
- W waloryzacji przyrodniczej Nadleśnictwa zamieszczać informacje o przydrożnych kapliczkach, obeliskach, tablicach pamiątkowych, starych słupach podziału powierzchniowego i innych podziałów będących pamiątkami kultury powszechnej i leśnej.
- Pozostawiać stare drzewa owocowe spotykane na terenach leśnych, szczególnie w miejscach dawnych osad.

8.14. Lasy o zwiększonej funkcji społecznej

Pogodzenie funkcji środowiskowej, społecznej i gospodarczej jest niezbędne we współczesnym gospodarowaniu lasem. Lasy mogą być wykorzystywane na cele turystyczne i rekreacyjne z jednoczesnym prowadzeniem gospodarki leśnej. Rosnące zapotrzebowanie na drewno, wzrost potrzeb ochrony krajobrazu, zwiększająca się świadomość społeczeństwa związana z zdrowiem oraz coraz większy wpływ funkcji rekreacyjnej lasu doprowadzają do konieczności partycypacji społecznej związanej z prowadzoną gospodarką leśną. Wymaga to modyfikacji w sposobie gospodarowania lasami. Aby wypracować racjonalny kompromis konieczne jest nieschematyczne podejście do wszystkich drzewostanów, są to działania wymagające dużej wiedzy.⁴⁶

Na terenie Nadleśnictwa Różańsko wyznaczono 6 obszarów lasów o zwiększonej funkcji społecznej:

1. „Jezioro Biale” (Gmina Myślibórz, pow. 3,89 ha)

Obszar zlokalizowany po wschodniej stronie Jeziora Białego, obejmujący drzewostany wokół miejsca biwakowania. Znajduje się tu infrastruktura turystyczna, w tym wiaty, miejsca na ognisko, tablice edukacyjne. Obszar licznie odwiedzany przez mieszkańców Myśliborza, miejscowości Dalsze, Pszczelnik, Staw, ale również cieszący się zainteresowaniem turystów z terenu kraju.

⁴⁶ Szymanek W. 2024. *Planowanie przestrzenne w urządzaniu lasu*.

2. „Jezioro Zielin” (Gmina Dębno, pow. 4,34 ha)

Obszar zlokalizowany od strony południowej Jeziora Zielin, obejmujący tereny wokół miejsca biwakowania. Znajduje się tu infrastruktura turystyczna, w tym duża wiata, miejsce na ognisko, tablice edukacyjne. Obszar licznie odwiedzany przez mieszkańców Myśliborza, miejscowości Dalsze, Pszczelnik, Różańsko, Dolsk, ale również cieszący się zainteresowaniem turystów z terenu kraju.

3. „Pomnik Lotników Litewskich” (Gmina Dębno, Gmina Myślibórz, pow. 15,80 ha)

Obszar zlokalizowany na południe od Myśliborza, w pobliżu miejscowości Pszczelnik, na obszarze leśnym, po zjeździe z drogi krajowej nr 23. Drzewostany planowane jako lasy o zwiększonej funkcji społecznej otaczają bezpośrednio Pomnik Lotników Litewskich wraz z towarzyszącą mu infrastrukturą oraz muzeum związane z wydarzeniami ostatniego lotu Lotników Litewskich. Same obiekty znajdują się poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa, ale bezpośrednio z nimi sąsiadują. Oba miejsca są licznie odwiedzane, zwłaszcza w trakcie corocznie odbywających się obchodów rocznicowych wydarzenia (delegacje rządów RP i Litwy, województwa, lokalnych samorządów).

4. „Stoleczna” (Gmina Trzcіńsko-Zdrój, pow. 8,18 ha)

Obszar leśny zlokalizowany od strony północno-zachodniej miejscowości Stoleczna. Proponowany jako lasy o zwiększonej funkcji społecznej na wniosek miejscowej społeczności ze względu na fakt, iż jest to jedyny kompleks leśny w pobliżu Stolecznej. Mieszkańcy korzystają z tego obszaru w celach sportowo-rekreacyjnych.

5. „Ostrowiec – kaplica i pomnik z czasów I WŚ” (Gmina Dębno, pow. 1,35 ha)

Obszar zlokalizowany przy wjeździe do miejscowości Ostrowiec, przy drodze krajowej nr 23. Proponowany obszar otacza grunt, na którym zlokalizowane są obiekty kultu religijnego – krzyż i kaplica z otaczającym ją cmentarzem. W wydzieleniu znajduje się również pomnik mieszkańców Ostrowca z okresu I WŚ. Teren licznie odwiedzany, zwłaszcza przez lokalnych mieszkańców.

Rysunek 45. Kapliczka na terenie obszaru LOZFS „Ostrowiec – kaplica i pomnik z czasów I WŚ”
(Fot. M. Malecka)

6. „Jezioro Babino” (Gmina Dębno, pow. 8,49 ha)

Obszar zlokalizowany wokół Jeziora Babino, obejmujący drzewostany wokół miejsca biwakowania. Znajduje się tu infrastruktura turystyczna, w tym wiaty, miejsca na ognisko, tablice edukacyjne. Obszar licznie odwiedzany przez mieszkańców Chłopowa, Dyszna, Warnic. Miejsce cieszące się zainteresowaniem grup zorganizowanych do celów prowadzenia zajęć edukacyjnych w terenie.

W lasach o zwiększonej funkcji społecznej prowadzenie gospodarki leśnej ukierunkowane jest na zachowanie ich charakteru oraz utrzymanie walorów krajobrazowych lasu. Preferowane jest stosowanie rębni złożonych z długim okresem odnowienia oraz umiarkowanym i rozłożonym w czasie poborem miąższości.

Zaprojektowane wskazania gospodarcze dla lasów o zwiększonej funkcji społecznej na terenie Nadleśnictwa Różańsko uzyskały pozytywną opinię przedstawicieli lokalnej społeczności (członków Zespołu Lokalnej Współpracy).

Literatura

- Atlas hydrologiczny Polski*. IMiGW. Wyd. Geolog. Warszawa 1987.
- Audyt krajobrazowy województwa lubuskiego*.
- Audyt krajobrazowy województwa zachodniopomorskiego*
- Chyliński, J., Kowalski, P. *Nielegalna turystyka zmotoryzowana na terenie Lasów Państwowych w Polsce*. Przegląd Geograficzny, 94(1), 45–60. 2022.
- Czarnecka H. (red). 2005. *Atlas Podziału Hydrograficznego Polski*. Warszawa.
- Elaborat Nadleśnictwa Różańsko*. BULiGL O/Gorzów Wlkp. 2015.
- Elaborat Nadleśnictwa Różańsko*. BULiGL O/Gorzów Wlkp. 2026.
- Geblewicz O. (red.) „Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2030”. Szczecin. 2018.
- Głowaciński Z. (red.). *Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce*. PWN. Warszawa 2002.
- Głowaciński Z., Nowacki J. (red.) *Polska Czerwona Księga Zwierząt. Bezkręgowce*. Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie, Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu. 2004.
- Jackowiak B., Żukowski W. *Ginące i Zagrożone Rośliny Naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski*. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań 1995.
- Instrukcja urządzania lasu*. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2024.
- Instrukcja urządzania lasu*. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2012.
- Jańczak J. (red.). *Atlas jezior Polski*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań 1999.
- Jędrzejewski W., Nowak S., Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R. W., Niedziałkowski K., Jędrzejewska B., Wójcik J. M., Zalewska H., Pilot M., Górny M., Kurek R.T., Ślusarczyk R. *Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce*. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża 2011
- Jermaczek A., Maciantowicz M. (red). 2012. *Obszary Natura 2000 w województwie lubuskim*. Wydawnictwo Klubu Przyrodników. Świebodzin.
- Kapuscinski, R. Historia ochrony przyrody w lasach. *Zarządzanie Ochroną Przyrody w Lasach*. 2013, (07).
- Karolczak M. *Jak to w lasach myśliborskich drzewiej bywało. 75 lat Nadleśnictwa Myślibórz 1945-2020*. Myślibórz. 2021.
- Każmierczakowa R.(red.). *Polska czerwona lista paprotników i roślin kwiatowych*. Instytut Ochrony Przyrody PAN. Kraków.2016.
- Kleckowski A.S. *Mapa Głównych Zbiorników Wód Podziemnych w Polsce, wymagających szczególnej ochrony*. 1990.
- Komitet Problemowy ds. Kryzysu Klimatycznego przy Prezydium PAN. (2024). *Komunikat 01/2024 na temat wpływu zmiany klimatu na lasy*. Polska Akademia Nauk.
- Kondracki J. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa. 2014.
- Kondracki. J. *Polska. Geografia fizyczna Polski*. PWN. Warszawa 1988.
- Kurek, W. Wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze obszarów górskich. W B. Domański & S. Skiba (Red.), *Geografia i sacrum* (T. 2, s. 95–104). 2005.
- Kwarcieńska K., Kwarcieński T., Ulman P., *Edukować i karać. Zjawisko zaśmiecania lasów w Polsce*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej w Krakowie, Kraków 2021.
- Liro A. (red.) *Strategia wdrażania krajowej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA*. Fundacja IUCN. Warszawa 1998.
- Łonkiewicz B. 1997. *Wytyczne i zalecenia w zakresie ujmowania w regionalnym i lokalnym planowaniu przestrzennym problematyki leśnej*. IBL, MOŚZNiL.
- Maciantowicz, M. *Fragmentacja kompleksów leśnych jako istotne zagrożenie cywilizacyjne*. 2019.
- Mapa podziału hydrograficznego Polski w skali 1: 10000* Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie/Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej/Wydział Systemu Informacyjnego Gospodarowania Wodami.

- Matuszkiewicz J. M. *Krajobrazy roślinne i regiony geobotaniczne 1:2500000, 1. Krajobrazy roślinne, 2. Regiony botaniczne (42.5)* (w: *Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*. Główny Geodeta Kraju. IgiPZ PAN. Warszawa 1994.
- Matuszkiewicz J. M. 2007. *Zespoły leśne Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa.
- Matuszkiewicz W. *Potencjalna roślinność naturalna Polski. Mapa przeglądowa*. PAN. Warszawa 1995.
- Matuszkiewicz W. *Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski*. PWN Warszawa 2001.
- Mikołajków J., Sadurski A. (red.). 2017. *Informator PSH. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych w Polsce*. Państwowy Instytut Geologiczny; Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa.
- Mojski J. E. *Objaśnienia do Mapy Geologicznej Polski 1:200000*. Wydawnictwo Geologiczne. Warszawa 1977.
- Operat glebowo-siedliskowy Nadleśnictwa Różańsko. Część I. Elaborat*. Przedsiębiorstwo Usług Przyrodniczo-Leśnych „TAXUS” s.c. Poznań 2004
- Pawlaczyk P. (red.). *Zasady ochrony przyrody w lasach gospodarczych – propozycja społeczna*. 2008. <http://www.kp.org.pl/instrukcja/index.html>.
- Pierzgalski, E. *Relacje między lasem a wodą – przegląd problemów*. 2008.
- Podział hydrograficzny Polski*. IMiGW, Warszawa 1983.
- Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000, Lasy i bory – praca zbiorowa*. Warszawa 2004.
- POP Nadleśnictwa Różańsko na lata 2016-2025*. BULiGL O/Gorzów Wlkp. 2015.
- Program Ochrony Środowiska Województwa Lubuskiego (do roku 2027)*
- Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego (do roku 2030)*
- Referat Kierownika Zespołu Ochrony Lasu w Szczecinku z zakresu ochrony lasu na Naradę Techniczno-Gospodarczą dla Nadleśnictwa Różańsko*
- Rejestr zabytków województwa lubuskiego*. www.kobidz.pl
- Rejestr zabytków województwa zachodniopomorskiego*. www.kobidz.pl
- Roczna ocena jakości powietrza w województwie lubuskim. Raport wojewódzki za rok 2024.* Zielona Góra. 2024. www.powietrze.gios.gov.pl
- Roczna ocena jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim. Raport wojewódzki za rok 2024.* Szczecin. 2024. www.powietrze.gios.gov.pl
- Solon J. *Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data*. „Geographia Polonica”. 2 (91). s. 143-170
- Standardowy Formularz Danych Torfowisko Chłopiny*
- Standardowy Formularz Danych Gogolice-Kosa*
- Standardowy Formularz Danych Ostoja Witnicko-Dębniańska*
- Stańko R. *Ekspertyza w zakresie oceny stanu ochrony siedlisk 7140 torfowiska przejściowe i trzęsawiska przeważnie z roślinnością Scheuchzerio-Caricetea, 91D0 bory i lasy bagienne oraz gatunku 1903 lipiennik Loeselana terenie rezerwatu przyrody „Bagno Chłopiny”*. Klub Przyrodników. 2023.
- Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030*. Zespół roboczy do spraw Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego pod kierunkiem Macieja Nowickiego (Przewodniczący Zespołu), Magdaleny Balak-Hryńkiewicz (Zastępca Przewodniczącego Zespołu).
- Szafer W., Pawłowski B. *Szata roślinna Polski*. PWN. Warszawa.
- Szymanek W. *Planowanie przestrzenne w urządzaniu lasu*. 2024.
- Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. *Czerwona lista ptaków Polski*. OTOP. Marki. 2020.
- Woś. A. *Klimat Polski*. PWN 1999. Warszawa.
- Woś A. *Typy pogody, Regiony klimatyczne (31.8)* (w:) *Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*. Główny Geodeta Kraju. IGI PZ PAN. Warszawa 1994.
- www.bdl.lasy.gov.pl
- www.wikipedia.pl

www.gdos.gov.pl

www.gios.gov.pl

www.szczecin.lasy.gov.pl/web/Różańsko

<https://pl.weatherspark.com>

Zarzycki K., Kaźmierczakowa R., Mirek Z., *Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. III. uaktualnione i rozszerzone*. Instytut Ochrony Przyrody PAN. 2014.

Zasady Hodowli Lasu. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych. Warszawa 2012.

Zasady Hodowli Lasu. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych. Warszawa 2023.

Zielony R., Kliczkowska A. 2012. *Regionalizacja przyrodniczo – leśna Polski 2010*. CILP. Warszawa

Spis rysunków

Rysunek 1. Mapa sytuacyjna N-ctwa Różańsko	14
Rysunek 2. Położenie N-ctwa Różańsko na tle zasięgu RDLP w Szczecinie	15
Rysunek 3. Położenie N-ctwa Różańsko na tle korytarzy ekologicznych.....	19
Rysunek 4. Różańsko i okolice. Mapa: 3154_Rosenhal (agronomische)_1902.....	20
Rysunek 5. Siedziba N-ctwa Różańsko (Fot. M. Małecka).....	21
Rysunek 6. Tablica urzędowa i informacyjna w rezerwacie przyrody „Czapli Ostrów” (Fot. L. Sikora)	25
Rysunek 7. Położenie rezerwatów przyrody na gruntach N-ctwa Różańsko	26
Rysunek 8. Położenie rezerwatu przyrody „Bagno Chłopiny”	27
Rysunek 9. Położenie rezerwatu przyrody „Długogóry”	28
Rysunek 10. Położenie rezerwatu przyrody „Czapli Ostrów”	29
Rysunek 11. Położenie obszaru Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 na tle gruntów w zarządzie N-ctwa Różańsko	32
Rysunek 12. Klasy siedlisk (% pokrycia) w obszarze Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 (wg SDF)	32
Rysunek 13. Udział powierzchniowy wg gatunków rzeczywistych w obszarze PLH080004	33
Rysunek 14. Struktura wiekowa drzewostanów w obszarze PLH080004	33
Rysunek 15. Położenie obszaru Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 na tle gruntów w zarządzie N-ctwa Różańsko.....	35
Rysunek 16. Klasy siedlisk (% pokrycia) w obszarze Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 (wg SDF).....	35
Rysunek 17. Udział powierzchniowy wg gatunków rzeczywistych w obszarze PLH320038	36
Rysunek 18. Struktura wiekowa drzewostanów w obszarze PLH320038	36
Rysunek 19. Położenie obszaru Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015 na tle gruntów w zarządzie N-ctwa Różańsko	38
Rysunek 20. Klasy siedlisk (% pokrycia) w obszarze Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015 (wg SDF).....	38
Rysunek 21. Udział powierzchniowy wg gatunków rzeczywistych w obszarze PLB320015	39
Rysunek 22. Struktura wiekowa drzewostanów w obszarze PLB320015.....	39
Rysunek 23. Położenie gruntów N-ctwa Różańsko na tle obszarów chronionego krajobrazu.....	41
Rysunek 24. Pomnik przyrody dęb szypułkowy <i>Quercus robur</i> oddz. 509 (Fot. Ł. Sikora)	49
Rysunek 25. Pomnik przyrody dęb szypułkowy <i>Quercus robur</i> oddz. 328 (Fot. Ł. Sikora)	53

Rysunek 26. Tablica urzędowa i informacyjna przy użytku ekologicznym „Chłopiny I” (Fot. Ł. Sikora)	54
Rysunek 27. Położenie ZPK na tle zasięgu N-ctwa Różańsko.....	59
Rysunek 28. Widok na Jezioro Białe (Fot. Ł. Sikora).....	85
Rysunek 29. Podstawowe jednostki hydrograficzne Polski /za MPHP/.....	86
Rysunek 30. Fragment mapy hydrologicznej	87
Rysunek 31. Mapa Głównych Zbiorników Wód Podziemnych w skali 1:800 000 - stan na 31.12.2023 r.	89
Rysunek 32. Mapa Potencjalnej Roślinności Naturalnej Polski.....	92
Rysunek 33. Udział powierzchniowy wg gatunków panujących	94
Rysunek 34. Udział powierzchniowy wg gatunków rzeczywistych	94
Rysunek 35. Struktura wiekowa drzewostanów.....	95
Rysunek 36. Bogactwo gatunkowe w Nadleśnictwie Różańsko	96
Rysunek 37. Zestawienie powierzchni drzewostanów wg grup wiekowych i struktury	97
Rysunek 38. Pomnik lotników litewskich (Fot. Ł. Sikora)	100
Rysunek 39. Przedwojenny drogowiskaz (Fot. Ł. Sikora).....	101
Rysunek 40. Zabytkowy kościół w miejscowości Różańsko (Fot. M. Malecka).....	105
Rysunek 41. Ślady uszkodzeń od bobrów (Fot. Ł. Sikora).....	107
Rysunek 42. Zestawienie powierzchni [ha] wg zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem ..	109
Rysunek 43. Borowacenie w Nadleśnictwie Różańsko	109
Rysunek 44. Głaz narzutowy w N-ctwie Różańsko (Fot. Ł. Sikora)	121
Rysunek 45. Kapliczka na terenie obszaru LOZFS „Ostrowiec – kaplica i pomnik z czasów I WS” (Fot. M. Malecka)	132

Spis tabel

Tabela 1. Funkcje lasu – zestawienie powierzchni	6
Tabela 2. Kategorie ochronności – zestawienie powierzchni.....	7
Tabela 3. Wykaz skrótów i terminów	7
Tabela 4. Zestawienie liczby i powierzchni kompleksów leśnych.....	17
Tabela 5. Zestawienie liczby i powierzchni form ochrony przyrody (i ich otulin) w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Różańsko	25
Tabela 6. Zestawienie rezerwatów znajdujących się na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Różańsko	30
Tabela 7. Zestawienie zbiorcze powierzchni obszarów Natura 2000 w Nadleśnictwie Różańsko	31
Tabela 8. Zestawienie wspólnych powierzchni [ha] obszarów Natura 2000 na gruntach N-ctwa Różańsko	31
Tabela 9. Zestawienie powierzchni obszaru Torfowisko Chłopiny PLH080004	32
Tabela 10. Obszar Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 – siedliska przyrodnicze (kolorem zielonym wyróżniono leśne siedliska przyrodnicze)	34
Tabela 11. Obszar Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004 – gatunki roślin i gatunki zwierząt (kolorem zielonym wyróżniono gatunki związane ze środowiskiem leśnym)	34
Tabela 12. Zestawienie powierzchni obszaru Gogolice-Kosa PLH320038	35
Tabela 13. Obszar Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 – siedliska przyrodnicze (kolorem zielonym wyróżniono leśne siedliska przyrodnicze)	37

Tabela 14. Obszar Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038 – gatunki roślin i gatunki zwierząt (kolorem zielonym wyróżniono gatunki związane ze środowiskiem leśnym)	37
Tabela 15. Zestawienie powierzchni obszaru Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015	38
Tabela 16. Obszar Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015 – gatunki ptaków (kolorem zielonym wyróżniono gatunki związane ze środowiskiem leśnym)	40
Tabela 17. Zestawienie powierzchni OChK „A” (Dębno-Gorzów).....	41
Tabela 18. Zestawienie powierzchni OChK „B” (Myślibórz)	42
Tabela 19. Zestawienie powierzchni OChK „Lasy Witnicko-Dębieńskie”	43
Tabela 20. Zestawienie powierzchni OChK „Puszcza Barłomska”	44
Tabela 21. Wykaz pomników przyrody na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko	49
Tabela 22. Wykaz użytków ekologicznych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Różańsko	54
Tabela 23. Zestawienie powierzchni ZPK „Rurzyca”.....	59
Tabela 24. Zestawienie powierzchni ZPK „Wełniankowy Mszar”	60
Tabela 25. Zestawienie powierzchni ZPK „Jezioro Morskie Oko”	61
Tabela 26. Zestawienie lokalnie cennych i chronionych gatunków występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Różańsko	62
Tabela 27. Wykaz chronionych roślin stwierdzonych i występujących pospolicie na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko.....	62
Tabela 28. Wykaz chronionych grzybów stwierdzonych i występujących pospolicie na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko	65
Tabela 29. Wykaz chronionych zwierząt stwierdzonych i występujących pospolicie na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko	66
Tabela 30. Powierzchnia stref ochrony zwierząt w Nadleśnictwie Różańsko	82
Tabela 31. Zestawienie powierzchni siedlisk przyrodniczych na gruntach w zarządzie N-ctwa Różańsko	83
Tabela 32. Zestawienie mokradeł na gruntach N-ctwa Różańsko.....	90
Tabela 33. Zestawienie gatunków drzew i krzewów stwierdzonych na gruntach Nadleśnictwa Różańsko.....	93
Tabela 34. Bogactwo gatunkowe w Nadleśnictwie Różańsko	95
Tabela 35. Zestawienie powierzchni [ha] drzewostanów wg grup wiekowych i struktury	96
Tabela 36. Zestawienie powierzchni [ha] wg rodzajów i pochodzenia drzewostanów oraz grup wiekowych	97
Tabela 37. Typy i podtypy krajobrazów w zasięgu terytorialnym N-ctwa Różańsko w granicach województwa lubuskiego	98
Tabela 38. Typy i podtypy krajobrazów w zasięgu terytorialnym N-ctwa Różańsko w granicach województwa zachodniopomorskiego	99
Tabela 39. Wykaz obiektów kultury materialnej	101
Tabela 40. Formy stanu siedliska	107
Tabela 41. Zestawienie powierzchni [ha] wg zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem	108
Tabela 42. Borowacenie w Nadleśnictwie Różańsko.....	109
Tabela 43. Wykaz gatunków drzew i krzewów obcego pochodzenia stwierdzonych w Nadleśnictwie	110
Tabela 44. Pożary w ubiegłym 10-leciu w Nadleśnictwie Różańsko.....	117

Tabela 45. Typy drzewostanów oraz orientacyjne składy gatunkowe upraw, oraz rodzaje rębni dla poszczególnych typów siedlisk przyrodniczych.....	125
---	-----

KRONIKA

Załącznik nr 1

Tabela XX. Wykaz działań i wskazań ochronnych do programu ochrony przyrody

Nadleśnictwo Różańsko

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	10-34-1-01-564 -i -00	2,88	Rezerwat przyrody „Bagno Chłopiny”	7140, 7230	Usuwanie nalotu drzew i krzewów z otwartej części torfowiska przejściowego.	Alternatywnym zabiegiem, niezbędnym dla zachowania siedlisk 7140 (7230 w mozaice) jest ograniczenie wycinki do areálu płatu siedliska (1,38 ha). uzyskaną biomasę należy wynieść poza obszar otwartego torfowiska. w kolejnych latach bezwzględnie co roku prowadzić wycinkę odrostów (bez konieczności ich usuwania z torfowiska) ⁴⁷	BRAK WSK
2.	10-34-1-01-564 -h -00	5,34		91D0	Kontynuowanie dotychczasowych zabiegów eliminacji nalotu, po stwierdzeniu przez Regionalnego Konserwatora Przyrody w Gorzowie Wielkopolskim, nowego nalotu i podrostu oraz braku warunków ich naturalnego zamarcia.		BRAK WSK
3.	10-34-1-01-563 -j -00	4,12		91E0	Konservacja zastawek. Kontynuowanie dotychczasowych kontroli i remontów zastawek według stwierdzonych potrzeb przez Regionalnego Konserwatora Przyrody w Gorzowie Wielkopolskim.	-	BRAK WSK
4.	10-34-1-01-564 -c -00	2,54		91E0		-	BRAK WSK
5.	10-34-1-01-564 -d -00	2,32		91E0		-	BRAK WSK
6.	10-34-1-01-564 -f -00	2,14		91D0		-	BRAK WSK
7.	10-34-1-01-564 -g -00	4,31		91D0		-	BRAK WSK
8.	10-34-1-01-564 -i -00	2,88		7140, 7230		-	BRAK WSK
9.	10-34-1-01-565 -bx -00	2,65		91D0		-	BRAK WSK
10.	10-34-1-01-565 -cx -00	3,24		91D0		-	BRAK WSK

⁴⁷ Stańko R. 2023. Ekspertyza w zakresie oceny stanu ochrony siedlisk 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska przeważnie z roślinnością *Scheuchzeria-Caricetea*, 91D0 Bory i lasy bagienne oraz gatunku 1903 *Lipiennik loesela* na terenie rezerwatu przyrody „Bagno Chłopiny”. Klub Przyrodników.

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
11.	10-34-1-01-565 -x -00	1,34		91D0		-	BRAK WSK
12.	10-34-1-01-565 -y -00	5,87		91D0		-	BRAK WSK
13.	10-34-1-01-565 -z -00	2,25		91D0		-	BRAK WSK
14.	10-34-1-01-574 -b -00	1,87		91D0		-	BRAK WSK
15.	10-34-1-01-574 -c -00	12,87		91D0		-	BRAK WSK
16.	10-34-1-01-574 -d -00	2,43		91E0		-	BRAK WSK
17.	10-34-1-01-574 -f -00	7,84		-		-	BRAK WSK
18.	10-34-1-01-575 -a -00	1,17		91D0		-	BRAK WSK
19.	10-34-1-01-575 -b -00	7,25		91D0		-	BRAK WSK
20.	10-34-1-01-575 -c -00	2,74		91E0		-	BRAK WSK
21.	10-34-1-01-575 -d -00	6,13		91E0		-	BRAK WSK
22.	10-34-1-01-576 -f -00	1,32		91E0		-	BRAK WSK
23.	10-34-1-01-576 -g -00	4,83		-		-	BRAK WSK
24.	10-34-1-01-576 -h -00	2,01		-		-	BRAK WSK
25.	10-34-1-01-576 -i -00	4,47		-		-	BRAK WSK
26.	10-34-1-03-510 -d -00	10,66	Rezerwat przyrody „Czapli Ostrów”	-	Zawieszenie 5 budek lęgowych dla gągoła i nurogęsi, na drzewach w rezerwacie, zlokalizowanych w odległości 5-10 m od brzegów jeziora, na wysokości ok. 2-3 m, w odległości ok. 100 m od siebie. Po zakończeniu sezonu lęgowego budki należy wyczyścić, aby usunąć z nich resztki starych gniazd i pasożyty, a w przypadku ubytków budek montować nowe.	-	BRAK WSK

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
					Oczyszczanie brzegów wyspy z zanieczyszczeń pozostawianych przez ludzi. Kontrola rezerwatu uzasadniona potrzebą wykonywania kontroli stanu przedmiotów ochrony wskazana jest po okresie lęgowym ptaków. Utrzymanie sprawności technicznej (konserwacja) tablic urzędowych i edukacyjnych w rezerwacie.		
27.	10-34-1-03-510 -f -00	1,79		-	Jednorazowe zabiegi ochronne przez okres dwóch lat polegające na usunięciu podrostu i podszytu w obrębie polany z nasięźrzałem pospolitym, na pow. ok. 300 m². Po wykonaniu zabiegów przez dwa kolejne lata nie wykonywać ich przez następne cztery lata. Po tym okresie zabieg powtarzać regularnie, w zależności od potrzeb. Monitorowanie stanu populacji nasięźrzała pospolitego. Penetracja rezerwatu uzasadniona potrzebą wykonywania kontroli stanu przedmiotów ochrony, wykonywania zabiegów ochronnych, wskazana jest po okresie lęgowym ptaków.	-	BRAK WSK
28.	10-34-1-09-33 -h -00	1,20	Rezerwat przyrody „Długogóry”	9130	Monitoring pojawiania się gatunków obcych geograficznie (tj.: dębu czerwonego, daglezi zielonej, sosny wejmutki, świerka pospolitego, modrzewia europejskiego, czeremchy amerykańskiej) oraz cięcia pielęgnacyjne mające na celu usuwanie tych gatunków. Usunięcie pozyskanej masy poza teren rezerwatu. Monitoring co 5 lat. W oparciu o wyniki monitoringu określenie intensywności oraz terminów zabiegów usuwania	-	BRAK WSK
29.	10-34-1-09-33 -i -00	0,28		-		-	-
30.	10-34-1-09-34 -g -00	0,83		9130		-	BRAK WSK
31.	10-34-1-09-34 -h -00	0,32		-		-	-
32.	10-34-1-09-48 -b -00	10,11		9130		-	BRAK WSK
33.	10-34-1-09-48 -c -00	0,40		-		-	-

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
34.	10-34-1-09-49 -a -00	12,07		9130	gatunków obcych (w zależności od potrzeb).	-	BRAK WSK
35.	10-34-1-09-49 -d -00	6,33		9130		-	BRAK WSK
36.	10-34-1-09-49 -f -00	0,30		-		-	-
37.	10-34-1-09-50 -a -00	21,12		9130		-	BRAK WSK
38.	10-34-1-09-50 -b -00	0,26		-		-	-
39.	10-34-1-09-51 -a -00	18,36		9160		-	BRAK WSK
40.	10-34-1-09-64 -a -00	14,36		9130		-	BRAK WSK
41.	10-34-1-09-64 -b -00	1,92		9130		-	BRAK WSK
42.	10-34-1-09-49 -c -00	1,06		-	Monitoring oraz cięcia pielęgnacyjne mające na celu usuwanie występujących w podszytach i podrostach osobników: dębu czerwonego, daglezi zielonej, sosny wejmutki, świerka pospolitego, modrzewia europejskiego, czeremchy amerykańskiej.. usunięcie pozyskanej masy poza teren rezerwatu. Co 5 lat. W oparciu o wyniki monitoringu określenie intensywności oraz terminów zabiegów usuwania gatunków obcych (w zależności od potrzeb).	-	BRAK WSK
43.	10-34-1-09-49 -g -00	1,10		-		-	BRAK WSK
44.	10-34-1-09-49 -h -00	2,10		-		-	BRAK WSK
45.	10-34-1-09-50 -c -00	5,49		-		-	BRAK WSK
46.	10-34-1-09-51 -b -00	4,08		9160		-	BRAK WSK
47.	10-34-1-09-51 -c -00	2,13		-	Kontrola stanu sanitarnego drzewostanów oraz cięcia pielęgnacyjne mające na celu usuwanie pojawiającego się posuszu czynnego świerka oraz młodych egzemplarzy gatunków obcych (w tym także odnowień świerkowych).	-	BRAK WSK

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
48.	10-34-1-09-67 -a -00	1,14		-	Mechaniczne i chemiczne (poprzez opryski z użyciem standardowych dawek preparatu) niszczenie skupisk jeżyn i trzcinnika piaskowego oraz podsadzanie bukiem i dębem bezszypułkowym powstających luk. Usunięcie pozyskanej masy poza teren rezerwatu. Co 5 lat. W oparciu o wyniki monitoringu	-	BRAK WSK
49.	10-34-1-09-67 -b -00	0,37		-	(w zależności od potrzeb) określenie intensywności oraz terminów zabiegów usuwania posuszu oraz gatunków obcych. Jednorazowo – w razie potrzeby zabieg powtarzać do momentu wyeliminowania gatunków.	-	BRAK WSK
50.	10-34-1-09-50 -c -00	5,49		-	Chemiczne zwalczanie rdestowca ostrokończastego poprzez opryski z użyciem standardowych dawek preparatu.	-	BRAK WSK
51.	10-34-1-09-51 -a -00	18,36		9160	Jednorazowo – w razie potrzeby zabieg powtarzać do momentu wyeliminowania gatunku.	-	BRAK WSK
52.	10-34-1-09-49 -i -00	2,11		-	Cięcia pielęgnacyjne mające na celu przebudowę drzewostanu zgodnie z roślinnością potencjalną w kierunku żywej buczyny niżowej.	-	BRAK WSK
53.	10-34-1-09-67 -a -00	1,14		-	W liczbie nawrotów, w terminach, w ilości sztuk nasadzanych, w ilości m ³ drewna pozyskanego – zależnych od potrzeb.	-	BRAK WSK
54.	10-34-1-09-67 -b -00	0,37		-		-	BRAK WSK

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
55.	Wszystkie wydzielania N-ctwa Różańsko w granicach rezerwatu przyrody „Długogóry”	-		-	Monitoring stanu obsiewania się gatunków obcych geograficznie drzew tj.: dębu czerwonego, daglezi zielonej, sosny wejmutki, świerka pospolitego, modrzewia europejskiego, czeremchy amerykańskiej oraz rośliny zielnej – rdestowca ostrokończastego. Co 5 lat. Cięcia pielęgnacyjne mające na celu usuwanie pojawiających się młodych osobników tych gatunków drzew i krzewów. W ilości nawrotów i w terminach zależnych od potrzeb (ilość pozyskanego drewna – zależna od potrzeb). Chemiczne usuwanie rdestowca ostrokończastego. Jednorazowo – w razie potrzeby zabieg powtarzać do momentu wyeliminowania gatunku. Ustawić dodatkowe tablice informacyjne (4 szt.) o walorach przyrodniczych i celu ochrony rezerwatu w miejscach, gdzie szlak turystyczny przecina granice rezerwatu.	-	-
56.	10-34-1-01-562 -d -00	5,21	Obszar Natura 2000 Torfowisko Chłopiny PLH080004	9110	1. Modyfikacja gospodarki leśnej w zakresie pozostawiania w drzewostanach użytkowanych ręcznie we wskazanym obszarze wdrażania, fragmentów drzewostanów w formie grup i/lub kęp zajmujących co najmniej 10% powierzchni wydzielania leśnego do naturalnego rozpadu, z wyjątkiem dopuszczenia możliwości wycinki drzew wraz z możliwością usunięcia pozyskanego drewna w sytuacjach klęskowych, w przypadkach zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi. Działanie ciągłe, realizowane w okresie obowiązywania planu zadań ochronnych.	-	TW
57.	10-34-1-01-621 -a -00	1,47		9110		-	RB IIA
58.	10-34-1-01-621 -b -00	5,51		9110		-	RB IIA
59.	10-34-1-01-572 -f -00	4,44		9110	2. Modyfikacja gospodarki leśnej w zakresie pozostawiania w cięciach rębnym we wskazanym obszarze wdrażania, drzew	-	RB IIAU

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
60.	10-34-1-01-620 -a -00	6,83		9110	biocenotycznych do ich naturalnego rozkładu, w tym w szczególności drzew dziuplastych, wywrotów i złomów z wyjątkiem dopuszczenia możliwości wycinki drzew i usunięcia pozyskanego drewna w sytuacjach klęskowych, w przypadkach zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi. Działanie ciągłe, realizowane w okresie obowiązywania planu zadań ochronnych.	-	RB IIA
61.	10-34-1-01-620 -c -00	4,01		9110		-	RB IIA
62.	10-34-1-01-621 -a -00	1,47		9110	Modyfikacja gospodarki leśnej w zakresie ograniczania udziału gatunków niewłaściwych dla siedliska przyrodniczego. W płatach siedliska przyrodniczego we wskazanym obszarze wdrażania należy usunąć sosnę zwyczajną w pierwszego piętra drzewostanu w terminie 10 lat od dnia obowiązywania planu zadań ochronnych.	-	RB IIA
63.	10-34-1-01-621 -b -00	5,51		9110		-	RB IIA
64.	10-34-1-01-572 -f -00	4,44		9110		-	RB IIAU
65.	10-34-1-01-620 -a -00	6,83		9110		-	RB IIA
66.	10-34-1-01-620 -c -00	4,01		9110		-	RB IIA
67.	10-34-1-01-620 -g -00	4,60		9110	Modyfikacja gospodarki leśnej w zakresie wyłączenia z użytkowania gospodarczego siedliska przyrodniczego we wskazanym obszarze wdrażania, z wyjątkiem dopuszczenia możliwości wycinki drzew wraz z możliwością usunięcia pozyskanego drewna w sytuacjach klęskowych, w przypadkach zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi.	-	BRAK WSK
68.	10-34-1-01-562 -h -00	1,11		91E0	Modyfikacja gospodarki leśnej w zakresie wyłączenia z użytkowania gospodarczego siedliska przyrodniczego we wskazanym obszarze wdrażania, z wyjątkiem dopuszczenia możliwości wycinki drzew wraz z możliwością usunięcia pozyskanego drewna w sytuacjach klęskowych, w przypadkach zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi.	-	BRAK WSK
69.	10-34-1-10-78 -h -00	3,13		9160	Ograniczanie udziału gatunków niewłaściwych dla siedliska	-	TP

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
70.	10-34-1-10-101 -b -00	2,47	Obszar Natura 2000 Gogolice-Kosa PLH320038	9160	przyrodniczego – sosny zwyczajnej, które powinno polegać na sukcesywnym usuwaniu podczas zabiegów hodowlanych.		TW
71.	10-34-1-09-40 -h -00	1,78		9160			TP
72.	10-34-1-10-75 -h -00	3,69		9170			TP
73.	10-34-1-10-101 -g -00	2,08		9160	Ograniczanie udziału gatunków niewłaściwych dla siedliska przyrodniczego – świerka pospolitego, które powinno polegać na sukcesywnym usuwaniu podczas zabiegów hodowlanych.	-	TP
74.	10-34-1-10-78 -h -00	3,13		9160	Ograniczanie udziału gatunków niewłaściwych dla siedliska przyrodniczego – modrzewia europejskiego, które powinno polegać na sukcesywnym usuwaniu podczas zabiegów hodowlanych.	-	TP
75.	10-34-1-10-77 -c -00	5,04		9160	Ograniczanie udziału gatunków niewłaściwych dla siedliska przyrodniczego – daglezi zielonej, które powinno polegać na sukcesywnym usuwaniu podczas zabiegów hodowlanych.	-	RB IIIB
76.	10-34-1-10-57 -g -00	5,99		9160			TP
77.	10-34-1-10-98 -f -00	0,46		9160	Pozostawienie bez wskazań gospodarczych d-stanów w ramach planu urządzenia lasu dla N-ctwa, z wyłączeniem sytuacji klęskowych, przypadków zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi i mienia. Wyłączyć z użytkowania fragmenty lasu na obszarach źródliskowych.	-	BRAK WSK
78.	10-34-1-09-41 -j -00	0,89		9160			BRAK WSK
79.	10-34-1-09-41 -l -00	4,25		9160			BRAK WSK
80.	10-34-1-10-261 -h -00	2,47		91E0			BRAK WSK
81.	10-34-1-10-299 -b -00	6,54		91E0			BRAK WSK
82.	Wszystkie płyty siedlisk przyrodniczych 9130, 9160, 9170, 91E0 na gruntach N-ctwa Różańsko w granicach obszaru Natura 2000	-		9130, 9160, 9170, 91E0	1. Preferować stosowanie typów drzewostanów zawierających wyłącznie gatunki liściaste właściwe dla siedliska przyrodniczego. W sytuacja nadzwyczajnych (sytuacje klęskowe oraz przypadki zagrażające trwałości lasu) zastosowanie mają inne uzgodnienia z RDOŚ.	-	-

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
					2. Kontynuowanie działań mających na celu pozostawianie i utrzymanie w lasach do naturalnej śmierci i rozkładu tzw. drzew biocenotycznych w celu zwiększenia różnorodności biologicznej i poprawy stanu siedlisk będących przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000, z wyłączeniem sytuacji klęskowych oraz przypadków zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi i mienia.		
83.	Wszystkie płaty siedlisk przyrodniczych 9160, 9170, 91E0 na gruntach N-ctwa Różańsko w granicach obszaru Natura 2000	-		9160, 9170, 91E0	Preferować w składzie d-stanów i podszytu przedstawicieli obecnych w nich rodzimych gatunków drzew i krzewów (przede wszystkim takich taksonów jak: leszczyna, głogi, bez czamy, grab, wiąz, berberys, jabłoń dzika i grusza dzika, czereemcha pospolita, czereśnia pospolita, szalkak, kruszyna, wierzba). Działanie nie wymusza ochrony wszystkich okazów ww. gatunków (np. w przypadku masowego pojawu utrudniającego odnowienie gatunków docelowych).	-	-
84.	Wszystkie płaty siedlisk przyrodniczych 9130, 9160, 9170 na gruntach N-ctwa Różańsko w granicach obszaru Natura 2000. Obszar wdrażania: płaty siedlisk wyznaczone do użytkowania rębego: 10-34-1-09-41 -p -00 10-34-1-10-101 -a -00 10-34-1-10-77 -c -00	-		9160	W płatach siedlisk preferować rębnie złożone w celu utrzymania wielowarstwowej struktury d-stanu. wzdłuż większych zbiorników wodnych i rzek zachować lub kształtować strefę pasa ochronnego o szerokości minimum jednej wysokości d-stanu. Zaleca się dążyć do tego, aby strefy ekotonowe były maksymalnie wypełnione przez roślinność zielną, krzewy i drzewa w układzie pionowym i poziomym. Na granicy między lasem, a zewnętrznymi terenami otwartymi (m.in. polami, wodami) należy zachować lub kształtować strefę przejściową, zwaną ekotonem.	-	-
85.	Wszystkie wydzielienia N-ctwa Różańsko w granicach obszaru Natura 2000	-	Obszar Natura 2000 Ostoja Witnicko-Dębniańska PLB320015	-	1. Redukcja liczebności inwazyjnych gatunków drapieżników: Zintensyfikowanie eliminacji obcych gatunków drapieżnych (norka	-	-

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
					amerykańska <i>Mustela vison</i>, szop pracz <i>Procyon lotor</i>, jenot <i>Nyctereutes procyonoides</i>) poprzez kontrolowany odstrzał i/lub odławianie za pomocą pułapek żywołownych. 2. Ochrona ptaków i ich siedlisk w gospodarce leśnej: - kontynuowanie pozostawiania na powierzchniach użytkowanych rębniami zupełnymi do 5% w formie grup i/lub kęp drzew do naturalnego rozpadu wraz z nienaruszonymi warstwami dolnymi (z wyjątkami przewidzianymi w Zasadach Hodowli Lasu tj.: zręby do 1 ha, bloki upraw pochodnych i względy bezpieczeństwa). W rębniach złożonych w miarę możliwości pozostawianie grup, kęp lub pojedynczych drzew. - W przypadku rębni zupełnej w miarę możliwości, łączenie w większe powierzchnie pozostawianych biogrup w nawrotach cięć na sąsiadujących działkach. - zapobiegnięcie skutkowi polegającemu na zmniejszeniu dostępności miejsc gniazdowych poprzez pozostawianie drzew biocenotycznych, w tym drzew dziuplastych, z wyjątkiem sytuacji klęskowych oraz zagrażających bezpieczeństwu ludzi. 3. Pozostawianie pojedynczych starych drzew (żywych i obumarłych sosen, dębów, buków), pełniących rolę drzew odpoczynkowych i obserwacyjnych, rosnących w rewirach gniazdowych przedmiotów ochrony oraz na krawędziach zbiorników wodnych.		
86.	Drzewostany wzdłuż rzek i jezior na gruntach N-ctwa Różańsko w granicach obszaru Natura 2000	-		-	Ochrona ptaków i ich siedlisk w gospodarce leśnej: kształtowanie stref ekotonowych przy jeziorach i rzekach o szerokości około 1-2 wysokości drzewostanu, nieużytkowanych rębniami	-	-

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
					zupełnymi. Szerokość powinna być dostosowana do warunków terenowych.		
87.	Stanowiska lęgowe przedmiotów ochrony w granicach obszaru Natura 2000 na gruntach N-ctwa Różańsko	-		-	W przypadku uszkodzenia drzewa gniazdowego i zniszczenia gniazda przez wichury i gradobicia, niezwłoczne zamontowanie sztucznej platformy możliwie blisko zniszczonego gniazda.	-	-
88.	Wyspa na jeziorze Ostrowieckim (rezerwat przyrody „Czapli Ostrów”)	-		-	1. Utrzymywanie w dobrym stanie technicznym budek lęgowych dla gągoła poprzez coroczne, systematyczne czyszczenie budek po zakończeniu sezonu lęgowego; naprawa bądź ich wymiana. 2. Coroczna kontrola zasiedlenia budek lęgowych przez gągoła oraz związana z nim ocena sukcesu lęgowego.	-	-
89.	Trwałe użytki zielone w obszarze Natura 2000 na gruntach N-ctwa Różańsko	-		-	Działania obligatoryjne: zachowanie siedlisk przedmiotów ochrony położonych na trwałych użytkach zielonych poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe. Działania fakultatywne: użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego (lub jego odpowiednika w nowym programie wsparcia finansowego) ukierunkowanego na ochronę trwałych użytków zielonych, a w przypadku jednoczesnego występowania siedlisk przyrodniczych lub innych gatunków ptaków – ukierunkowanego na ochronę odpowiedniego siedliska.	-	-
90.	Płaty siedlisk zgodnie z Załącznikiem Nr 2	-	-	3150	-	Zachowywać i/lub tworzyć strefy ekotonowe wokół siedlisk przyrodniczych, z wyłączeniem sytuacji klęskowych oraz przypadków zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi i mienia. W strefie ekotonowej nie	-

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
						stosować rębni zupełnych i gniazdowych.	
		-	-	6410, 6510	-	Zapobieganie sukcesji (koszenie), nie zalesianie płatów siedliska.	-
		-	-	7140, 7230	-	Zachowywać i/lub tworzyć strefy ekotonowe wokół siedlisk przyrodniczych, z wyłączeniem sytuacji klęskowych oraz przypadków zagrażających trwałości lasu i/lub bezpieczeństwu ludzi i mienia. Usuwanie krzewów i/lub podrostów drzew z torfowiska.	-
		-	-	9110, 9130	-	Zalecane jest stosowanie rębni złożonych z długim okresem odnowienia. Dla zachowania pełni zróżnicowania ekosystemu zaleca się pozostawiać podczas cieć rębnych fragmenty drzewostanu do naturalnej śmierci w postaci kęp i/lub grup.	-
		-	-	9160, 9170	-	Kompromis między ochroną, a gospodarką, obejmujący zastosowanie dotychczasowych sposobów użytkowania jednak pod warunkiem równoczesnego prowadzenia przebudowy oraz przyjęcia odpowiednich dla zbiorowiska docelowych składów gatunkowych. Ograniczyć wprowadzanie buka na siedliskach grądowych i promować na nich drzewostany dębowo-grabowe.	-
		-	-	9190	-	Kompromis między ochroną, a gospodarką, obejmujący zastosowanie dotychczasowych sposobów użytkowania jednak pod warunkiem równoczesnego	-

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
						przewodzenia przebudowy oraz przyjęcia odpowiednich dla zbiorowiska docelowych składów gatunkowych. Odstąpienie od sztucznego odnowienia świerka na płatach siedliska.	
		-	-	91D0*	-	Zaleca się wyłączenie z gospodarki leśnej. Na siedliskach o zmienionych warunkach wodnych, po ich korekcie i w zależności od celu planowanego do osiągnięcia, zabiegi czynnej ochrony mogą polegać na usunięciu z d-stanu gatunków niepożądanych oraz zmniejszeniu zwarcia podszytu.	-
		-	-	91E0*, 91F0	-	Unikać należy wprowadzania gatunków obcych siedliskom łągowym.	-
91.	Informacje wrażliwe (osobny załącznik do Programu Ochrony Przyrody)	-	Stanowiska chronionych gatunków grzybów, w tym porostów i roślin	-	-	Zaleca się: • upowszechnienie wiedzy o wymienionych gatunkach, ich wymaganiach ekologicznych, stwierdzonych stanowiskach wśród pracowników służby leśnej w Nadleśnictwie; • aktualizowanie waloryzacji przyrodniczej Nadleśnictwa o nowe stanowiska chronionych gatunków roślin; • podczas prowadzenia zabiegów gospodarczych sukcesywnie eliminować gatunki ekspansywne zagrażające bezpośrednio stanowiskom cennych roślin;	-

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
						• podczas projektowania szlaków zrywkowych (ciągów technologicznych) na etapie sporządzania szacunków brakarskich uwzględniać stanowiska rzadkich i chronionych gatunków roślin – ich stanowiska zaznaczyć na szkicu powierzchni manipulacyjnej; przy użytkowaniu rębnym pozostawiać biogrupy i/lub kępy z wszystkimi warstwami lasu; • kontynuowanie, w ramach realizowanej gospodarki leśnej, działań mających na celu zachowanie ilości martwego drewna i drzew biocenotycznych.	
92.	Informacje wrażliwe (osobny załącznik do Programu Ochrony Przyrody)	-	Stanowiska chronionych gatunków zwierząt	-	-	Zalecenia w zakresie ochrony fauny kręgowców: • Zgłaszanie do RDOŚ stanowisk gatunków, dla których wyznacza się strefy ochrony. • Należy przestrzegać regulacji prawnych obowiązujących w strefach ochrony gatunków chronionych (strefy ochronne gniazd). Zabiegi gospodarcze prowadzić zgodnie z obowiązującymi przepisami. • Zaleca się pozostawiać drzewa dziuplaste. W zależności od potrzeb	-

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
						w drzewostanach sosnowych dążyć do rozwieszenia skrzynek lęgowych, w tym skrzynek dla nietoperzy. Skrzynki dla nietoperzy należy koncentrować na skraju lasu, oraz w pobliżu skraju bagien, zrębów i upraw. • Zaleca się zachowywać miejsca rozrodu płazów i gadów poprzez kształtowanie stref ekotonowych, ochronę siedlisk hydrogenicznych w lasach. Zalecenia w zakresie ochrony fauny bezkręgowców: • Zaleca się pozostawiać wszystkie pozostałości alei śródleśnych. W miarę możliwości, np. w uprawach dochodzących do ważniejszych dróg leśnych, wprowadzić przy tych drogach jedno- lub dwustronne śródleśne zadrzewienia alejowe. Stosować do tego materiał o charakterze zadrzewieniowym. Wprowadzać m. in. Db, Lp, Kl, Wz, Jrz, Js, Wb, Cz.p stosownie do stwierdzonych na gruncie warunków mikrosiedliskowych. • Zaleca się pozostawiać drzewa owocowe. • Zapewnienie w ekosystemach leśnych	

Lp.	Adres leśny	Pow. [ha]	Formy ochrony przyrody	Siedliska przyrodnicze	Obligatoryjne działania ochronne ¹	Wskazania ochronne ²	Rekomendowane wskazania gospodarcze ³
						materii organicznej, przede wszystkim ilości martwego i rozkładającego się drewna. Martwe drzewa pozostawia się w celu zapewnienia ciągłości występowania martwego drewna, przy czym jego ilość nie może w szczególności stwarzać zagrożenia pożarowego lub ryzyka wystąpienia szkodliwych czynników biotycznych. • Pozostawiać wybrane drzewa biocenotyczne.	

Załącznik 2

Wykaz siedlisk przyrodniczych w Nadleśnictwie Różańsko

Nazwa siedliska	Kod	Stan	Oddz., pododdz.	Pow. [ha]
Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne	3150	B	130k	2,02
		B	340g	1,60
		B	389d	1,74
		C	97g	1,35
Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	6410	B	168g	2,33
Niżowe i górskie łąki świeże użytkowane ekstensywnie	6510	A	584n	0,63
		B	586a	2,34
		A	59b	0,09
		A	59c	0,05
		A	59d	0,40
		A	59f	0,61
		A	59g	0,39
		A	59h	0,74
Torfowiska przejściowe i trzęsawiska	7140	B	461a	9,40
		C	607i	0,83
		C	608f	1,38
		B	72d	2,56
		A	102g	0,68
		A	103a	0,80
		C	79b	2,31
		A	79f	0,55
Torfowiska przejściowe i trzęsawiska; górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	7140, 7230	B	564i	1,38
Kwaśna buczyna	9110	C	474a	2,34
		A	474b	5,52
		C	476f	2,54
		A	478d	3,92
		C	479g	2,38
		B	562d	5,21
		B	572f	4,44
		B	620a	6,83
		B	620c	4,01
		B	620g	4,60
		B	621a	1,47
		B	621b	5,51
		B	294g	0,48
		B	269a	10,59
		C	310a	1,30
		C	311b	2,00
		C	317g	0,70
		C	394d	6,23
		C	394f	4,56
		C	449i	1,90
		A	451b	8,36
		A	451g	4,74
		A	451h	5,57
Żyzna buczyna	9130	B	475a	6,14
		B	520d	0,72
		C	130h	0,85
		C	151i	0,82
		B	184g	3,59

Nazwa siedliska	Kod	Stan	Oddz., pododdz.	Pow. [ha]
		C	108b	0,77
		B	216h	1,38
		C	114c	4,93
		C	124b	2,99
		A	145c	3,11
		C	83g	10,97
		C	10a	3,17
		C	16h	0,24
		C	17h	3,67
		B	18f	1,28
		B	30a	4,34
		B	31a	4,17
		B	31b	9,31
		C	31d	5,34
		C	32a	5,60
		B	33h	1,20
		C	34f	19,33
		B	34g	0,83
		C	42h	25,60
		C	43a	5,48
		C	43b	4,24
		C	43d	27,05
		C	44c	0,66
		C	44f	8,13
		C	44g	7,71
		C	47a	14,11
		C	47b	6,70
		C	47d	4,11
		C	47f	4,30
		B	48b	10,11
		B	49a	12,07
		B	49d	6,33
		A	50a	21,12
		A	64a	14,36
		B	64b	1,92
		C	67d	0,42
		C	68d	1,56
		B	102j	2,15
		B	77a	1,76
Grąd subatlantycki	9160	B	345c	9,79
		B	346b	10,31
		B	474c	3,07
		B	481a	2,83
		C	129l	8,03
		C	152a	1,44
		B	185f	1,38
		A	235m	1,17
		A	236c	0,89
		A	255f	3,45
		C	92b	0,46
		C	552o	0,98
		C	553m	2,15
		C	554r	0,56
		B	335b	1,05
		B	336h	3,67
		B	584g	2,14

Nazwa siedliska	Kod	Stan	Oddz., pododdz.	Pow. [ha]
		B	587b	7,45
		B	587d	4,24
		B	587n	3,25
		C	111d	4,10
		C	111f	3,95
		C	112f	1,23
		C	112k	0,92
		C	113a	0,85
		C	113c	3,47
		A	145b	13,28
		B	146a	8,39
		C	146f	3,74
		C	169d	0,58
		B	82a	2,44
		B	82b	0,37
		C	82c	1,90
		C	82d	6,23
		B	83c	4,57
		B	83f	0,51
		C	84b	6,02
		C	84d	1,84
		C	394g	6,13
		B	396f	4,33
		C	445k	1,20
		B	570f	7,67
		B	580i	0,57
		C	10f	2,17
		C	10h	1,31
		C	16f	4,82
		C	18a	2,13
		C	23i	1,73
		C	34d	1,67
		C	34f	2,13
		C	37h	1,89
		B	40h	1,78
		B	40i	6,45
		B	40j	1,24
		B	41h	1,50
		B	41j	0,89
		B	41l	4,25
		B	41p	5,79
		B	41r	2,24
		B	41s	0,57
		C	45b	2,18
		C	46a	4,21
		B	51a	18,36
		C	51b	4,08
		C	52g	3,80
		B	53a	0,75
		C	61a	1,30
		C	61c	6,45
		C	62j	5,30
		C	69a	0,85
		B	7d	0,53
		C	70h	4,82
		C	70k	0,82

Nazwa siedliska	Kod	Stan	Oddz., pododdz.	Pow. [ha]
		C	71a	2,14
		C	71h	0,77
		B	100c	3,80
		B	101a	7,39
		C	101b	2,47
		B	101f	2,02
		C	101g	2,08
		B	102a	0,50
		B	102j	3,48
		B	103b	6,28
		B	103d	1,82
		C	103f	2,03
		B	104d	0,33
		B	105a	0,41
		B	56a	1,71
		B	56b	6,29
		B	56c	3,45
		B	56f	4,52
		B	56h	0,71
		B	57d	1,63
		B	57g	5,20
		C	58a	0,70
		C	58c	4,69
		C	58d	2,66
		C	58j	5,47
		C	58o	2,87
		B	59k	1,17
		B	59n	1,17
		C	59s	2,12
		C	59w	1,70
		C	59x	2,35
		B	59y	1,88
		C	60b	9,70
		C	60h	1,37
		B	75a	2,00
		B	77c	5,04
		B	77h	1,59
		B	77k	0,88
		B	77n	0,68
		B	78h	3,13
		C	79g	1,50
		C	79h	2,03
		C	80a	11,68
		C	81h	1,39
		C	98f	0,46
		B	98i	0,80
		C	98i	0,22
		C	98m	4,06
Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny	9170	B	427j	1,03
		B	457i	0,91
		B	458b	3,18
		B	502d	1,68
		B	503b	5,60
		C	362b	2,52
		A	12a	7,13
		C	12b	13,49

Nazwa siedliska	Kod	Stan	Oddz., pododdz.	Pow. [ha]
		C	12g	1,79
		C	25a	7,19
		C	25b	8,32
		C	26a	3,32
		B	26h	1,70
		A	3a	1,10
		A	3c	1,85
		A	100g	0,77
		C	102i	1,68
		B	102l	3,00
		C	103g	3,25
		B	105h	2,73
		C	156c	1,19
		C	58b	1,12
		C	59l	0,55
		C	59m	2,29
		C	59t	2,13
		B	75h	3,69
		B	75i	3,36
		B	75m	1,49
		A	80d	4,15
		C	99d	2,35
		C	99g	1,61
		C	99j	6,00
		C	99k	3,80
Kwaśna dąbrowa	9190	C	527j	2,04
		B	369h	1,14
		B	585d	2,66
		B	643g	2,47
		C	218d	1,51
		A	218h	4,03
		C	446b	6,63
		B	446c	0,87
		B	446f	1,58
		C	447c	6,98
		B	492c	2,44
Bory i lasy bagienne	91D0*	C	482f	3,04
		A	564f	2,14
		A	564g	4,31
		A	564h	5,34
		A	564i	1,50
		A	565ax	1,34
		A	565bx	2,65
		A	565cx	3,24
		A	565x	1,34
		A	565y	5,87
		A	565z	2,25
		A	574a	7,59
		A	574b	1,87
		A	574c	12,87
		A	575a	1,17
		A	575b	7,25
		A	576a	3,29
		A	576b	1,61
		C	400b	7,42
		C	400c	5,53

Nazwa siedliska	Kod	Stan	Oddz., pododdz.	Pow. [ha]
		C	408k	8,54
		B	430a	14,53
		C	357d	12,92
		C	357f	1,15
		C	357g	3,11
		C	358c	7,04
		C	358d	1,10
		C	358h	1,56
		C	359d	3,51
		C	359g	1,71
		C	534k	3,88
		C	535g	3,98
		C	535h	4,14
		B	535l	6,35
		B	536j	3,90
		B	536k	1,43
		C	536m	3,68
		C	537f	8,61
Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe, jesionowe i olsy źródłiskowe	91E0*	B	562h	1,11
		B	563j	4,12
		B	563k	1,47
		B	564c	2,54
		B	564d	2,32
		B	574d	2,43
		B	575c	2,74
		B	575d	6,13
		B	576d	1,74
		B	576f	1,32
		C	129l	1,13
		C	129n	0,45
		C	130i	3,61
		C	130j	1,54
		B	131h	1,09
		C	151b	1,57
		B	151j	1,33
		C	183f	0,72
		B	184a	1,00
		C	184b	0,69
		A	185c	1,71
		B	185d	2,65
		C	235a	1,96
		B	235n	0,70
		B	236g	3,34
		B	236h	3,74
		A	255g	6,81
		C	292b	6,97
		C	293g	0,91
		C	398f	1,60
		C	404g	1,57
		C	405a	2,50
		C	405c	3,50
		C	425b	2,83
		C	425c	1,48
		B	427c	6,51
		B	427j	0,26
		B	503a	6,57

Nazwa siedliska	Kod	Stan	Oddz., pododdz.	Pow. [ha]
		C	550b	0,72
		C	335c	0,73
		C	419i	0,77
		B	420f	2,15
		C	500b	2,15
		B	584f	1,69
		B	632f	2,94
		B	638i	0,59
		B	639d	5,99
		B	641b	0,98
		B	641i	1,52
		B	643c	1,34
		C	135j	2,11
		C	135l	6,05
		C	157b	1,23
		C	273f	1,01
		C	362f	1,75
		C	363c	0,50
		C	113j	0,60
		C	145a	1,10
		C	170a	5,69
		C	170h	4,36
		C	175b	5,45
		C	175k	1,98
		C	220a	1,72
		C	224c	0,93
		B	304h	1,46
		B	305c	6,78
		C	306g	1,19
		C	351c	1,28
		C	351h	1,23
		C	352f	1,08
		C	394a	1,05
		C	395d	2,89
		C	396c	1,61
		B	396g	0,65
		C	396h	1,53
		C	397c	4,00
		C	397f	4,09
		C	451a	0,98
		B	534d	0,72
		B	534g	1,09
		B	534h	1,08
		C	534j	0,66
		B	14c	0,34
		B	15c	1,20
		B	15f	1,09
		C	27j	0,53
		B	5c	1,82
		C	5j	2,55
		C	6b	2,97
		C	6d	1,42
		C	6g	0,86
		C	156c	0,70
		C	156g	0,80
		C	189b	1,43

Nazwa siedliska	Kod	Stan	Oddz., pododdz.	Pow. [ha]
		C	189c	0,51
		C	261h	2,47
		C	299b	6,54
		B	59i	11,49
		B	59o	2,09
		C	59t	0,20
		C	60c	0,76
		B	60g	1,59
		C	79d	1,34
		C	80b	1,24
Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe	91F0	C	185i	2,59
		C	144l	0,68
		B	144l	0,67
		C	145b	1,00
		C	145f	2,22
		B	305a	2,56

